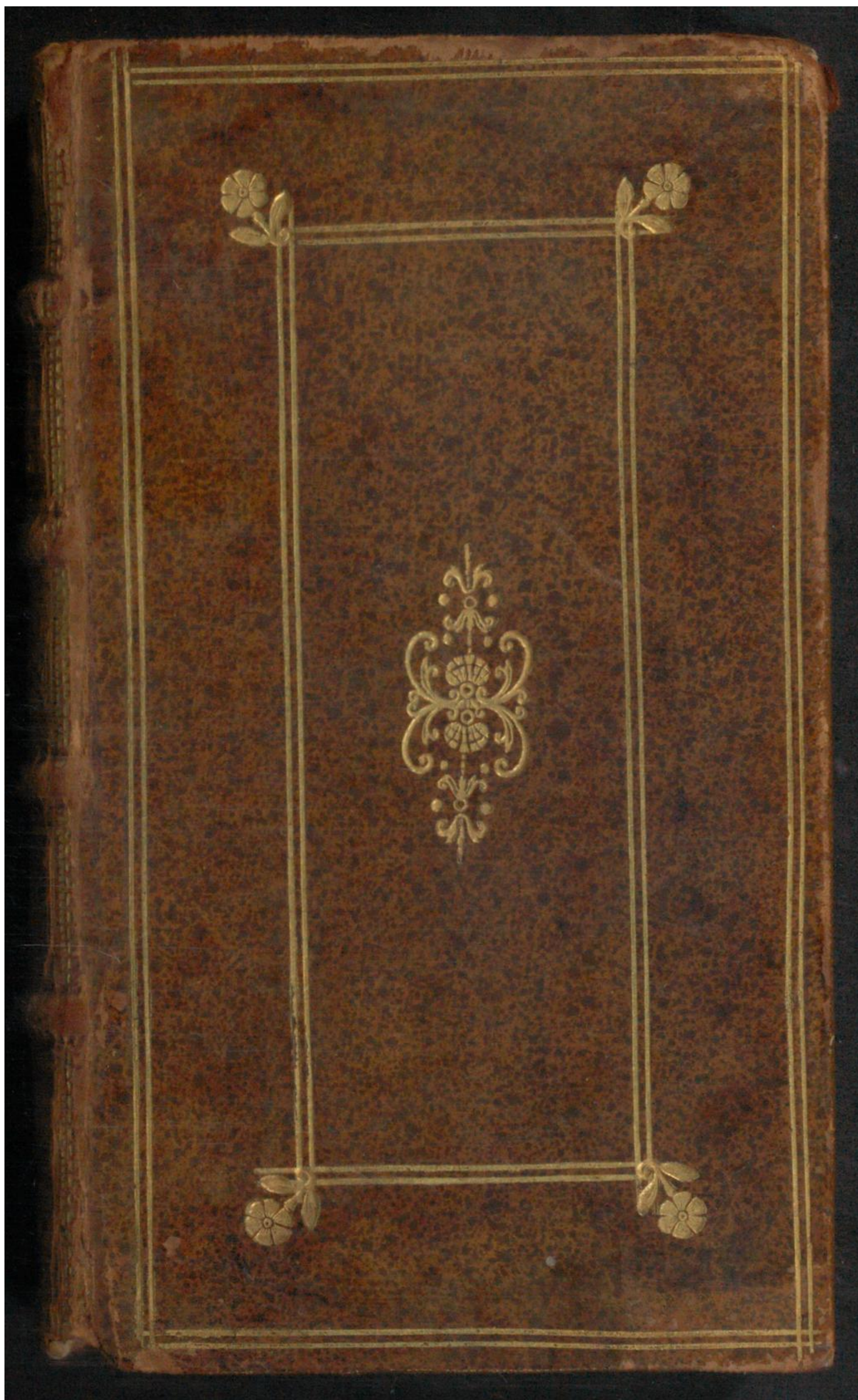
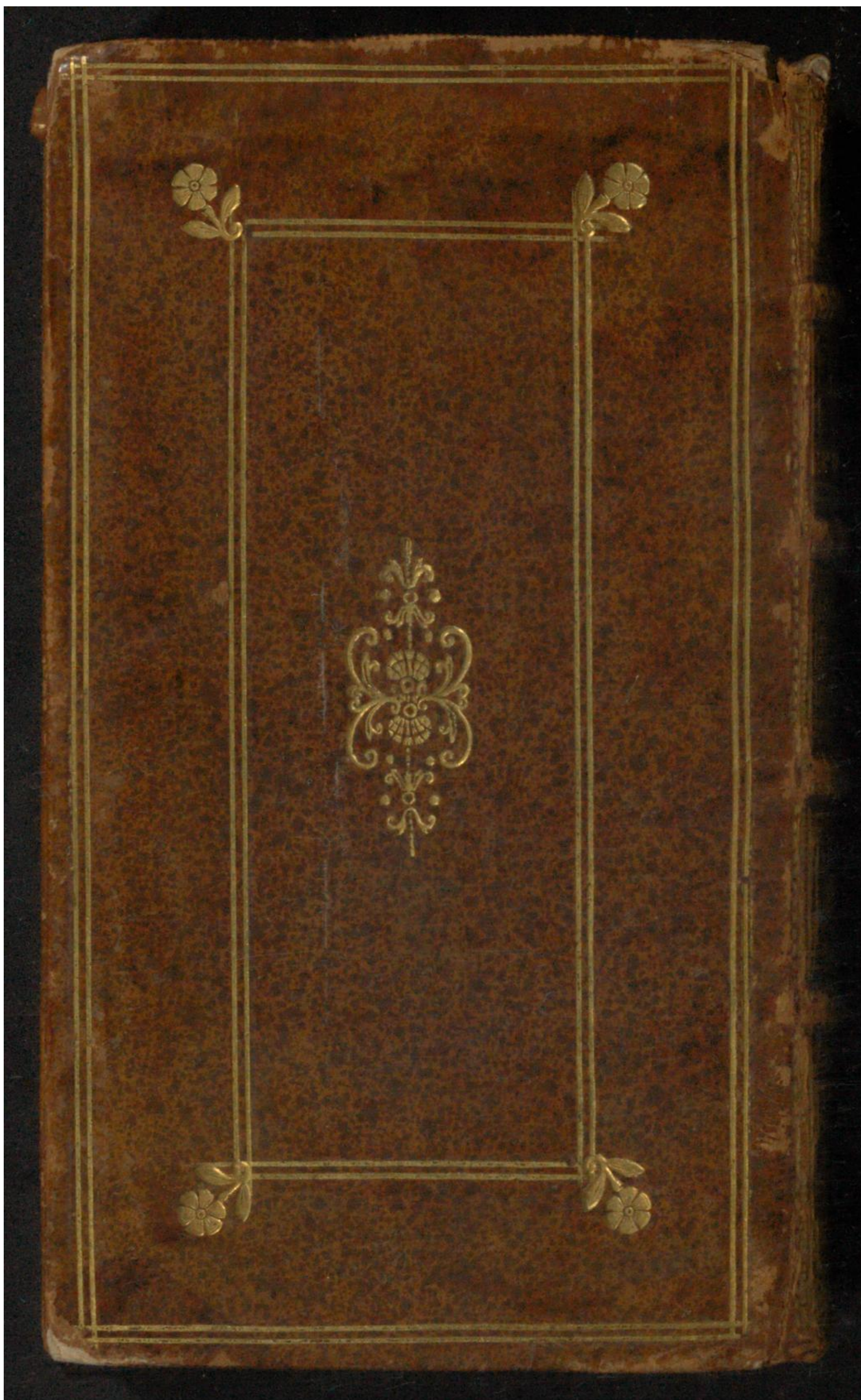

LEVEN
VAN

f2-14-0

niet plakken
(boekband nr. 1757 E 23)

HET LEVEN
van
PHILOPATER,

Opgewiegt in
Voetiaenſche Talmeryen, en
groot gemaeckt in de Verborgentheden der Coccejanen.

Een Waere Hiſtorie.

Tot GROENINGEN.
Voor Siewert van der Brug, in de Waerheyd. 1691.

MEn moest, soo men niet zien kon, dat byna de geheele wereld door *opinien* geregeerd word, Seeckerlijck weynig oordeels, en de oogen verkeert in het voorhooft geplaetst hebben. Geen Sociteyten van menschen vindmen, of se volgen meerder op, Hun aengeboorne waenen, dan 't geen se in haar selven, door het ingeschaepen ligt, als eeuwigduurende Demonstratien gedicteert vinden. De gevoelens, in de eerste kindsheyt met de pap ingeslurpt, blijven de mannelijcke jaeren, soo digt aen de ribben gegroejt, dat s'er onmooglijck door het subtylste anatomie gereedschap zijn uyt te snyden. Hier van daen alle die woeste brabbelingen, onder allerhande slag van menschen, soo wel hooge als laege Stants Persoonen, rigten na desen *lyn* hun geheele *Levens cours*. De eens *Geconcipieerde* gedagten, moeten

ten opgevolgd worden, al souw het Vaertuyg waer aen ieders behoudenisse gelegen is, sig te barsten en aen splinteren stooten. De *Vorsten* zijn 't die hier op hun *ambitie* funderen, en vryelijck hun *Conquesten* durven uytbreyden. Den Adel *braveert* met dese waepenen voorsien, de sulcke welckers *affairen* in Koophandel te dryven bestaen; en dese wederom die geene welcke sy van minder *Conditien* waenen te weesen. Maer wat wonder, *Capitoliums*, *Beursen*, *Winckels*, en *Burgerwooningen*, met dit quaet overlaeden te sien. De *Tempelen* en *Oeffenplaetsen*, tot den H. *Godsdienst* ingeweyt zijn'er niet vry van. Die lieve sindelijcke en net gebaeckerde pop, van *ouds* met de naem van OPINIE gedoopt, vind men allerwegen in deselve op het hooge *autaer* staen. Ieder soort van *Priesteren*, bid na

de gewoontens sijns *Lands* en *op-wedinge* dit aerdige wigt aen; Ja tragten na vermogen, selfs de redenlose dingen te bewegen, met hun sulcks van gelijcken te doen. Elck, als of hy met sijn kruyn aen de starren gestooten, en de *Godspraecken* in geheele *volumens* van den hoogen Hemel gehaeld had, roept en sweert dat hy het waere heeft; dat hier aen te twyffelen, is sijn saeligheyt versuymen, en sig in de helle nederstorten. Dit souw men waer 't mooglijck met *Mirakelen* bevestigen, dog by gebreck van dese, gebruyckt men dat doodelyk en twesnydende lit, de *Tonge*, hier klieft men de lugt meede, ja doet bergen aen stucken splyten. Heeft een *Capricieus breyn*, dit stuckje vlees hoe kleyn het oock is na sijn wil, Lieven Hemel! Jupyns Blixem bundel, nog sijn gant-

sche arsenael met donderkloo-ten, sal het tiende part soo veel gewelds niet maecken. Aen de andere zyde, die *lasse Geesten*, welcke van jongs af hun werck hebben gemaeckt, de *sensibile* dingen te *bespeculeren*, in de korst der saecken te blyven hangen, en gewoonlijck uuren lang met een aerdige *Eloquentie*, over een *Non Ens* weten te redeneeren, soo se hier eenige aenlockselen op de *Tronie* by hebben; Wat zijn 't Mannen! Hoe worden se van hun gemeentens toegejuygt, hoe glinstert hun de geleerdheyt op het voorhooft, ja welcke *Tro-pheen*, sal het slegte volck niet voor deselve komen te stigten. Seeckerlijk by aldien een *Prediker*, op een vrye en ongebondene wy-se, en een gemackelijcke ma-niere redeneert, wanneer sijn woorden suyver zijn, en wel uyt-gekoosen; soo hy sig weet te

behelpen met figuuren , die de ſinnen vlyen , en de driften op een onbegrypelijcke wijſe verwecken ; al is het dat hy niets anders dan een deel geſlaegene ſotternyen voor den dag brengt , dat'er niets goeds in al ſijn redenen ſteeckt , nog iets waeragtigs onder alle deeſe woorden ſchuylt , ja ſoo men de ſchorſe van deſelve wegnam , men geen *ſelfſtandigheyt* of *vaſtigheyt* vinden ſouw ; Hy is na het gemeen gevoelen , een braef *verſtant* , een *kloeckaert* , een *nette* en een *ſuyvere* Geeſt. Men begrijpt niet dat het alleen een *windbol* , en een *verwyfde* is, die niet blinckt als door valſch ligt , dat noit verligten kan , die maer beweegt , om dat de menſchen oogen , en niet om datſe reeden en verſtand hebben. Men gelooft alles dat ſoo een gelooft , en men ſpant ſijn uytterſte kragten in , om door

gelijke *klancken*, elck na vermogen het *gehoor* te ſtreelen. Ondertuſſchen ſoo het gebeurt, dat een Man, gewoon zijnde, een *ſchuyt* een *ſchuyt*, en een *aep* een *aep* te noemen; niet hebbende die aenvalligheden, in *uytſpraeck*, en *geſten*, nog die gemaeckte *ſwier* van op een *kerfſtock* te praeten, al is het ſchoon, dat hy met ſijn verſtant tot in de innigſte *weeſens* der dingen is doorgedrongen, dat hy de uytwerckſels, die van de verborgene oorſaecken afhangen voor af ſpeurt, en grondige preuven geeft, dat het *ſaecklijckheden* zijn, waer mede ſijn geeſt beſwangert gaet; Ten helpt al niet, Hy moet het ſeyl ſtrycken, ſwijgen, daer een ander mag ſpreecken, en ſijn goede ſaeck, door de gewaende ſchranderheyt, van een *gladgetongde* tegenſtreever, onder het gemeene volck met voeten vertreeden ſien. De *ſtyl* van ſchry-

ven

ven, heeft hier groote gemeen-schap met de *Tong*; en niet sel-den werden die *boecken* voor de *geleerste* gehouden, die met een oneyndig getal hoogdraevende *woorden*, met *aengenaeme* vertel-lingen, en *liefelijcke* afweydingen, door gelardeert zijn: voor al soo den Schryver *ernsthaftig* is, en met een *deftigheyt* die het gemeen te boven gaet voor den dag komt springen. Soo eenen, mag on-bekommert de sotste grollen op het papier krabbelen die ooit de duttenste bestemoers, by win-tersche avonden uyt hun spinroc-ken sogen. Daer is niets aenge-legen, het Boeck vloejt over van wysheyt, en den Schryver is een verstandig man. Vraegt dit den ouden Utrechtse SIMEON, die vlugge *Bibliotheeck* Schryver, die fraeje *Translateur* uyt alle beken-de *Hoogduytsche* Taelen, en Hy sal uyt *ondervinding* konnen be-

tuygen dat dit ſeer waeragtig is. Of byaldien, iemand liever uyt de mond van een Predikant wilde weeten, hoe de *hartstogten* door een gladde tong ſijn gaende te maecken, en wat vermogen de *woorden* hebben, om *logge* geeſten voor een korte tijd als buyten ſig ſelven te verrucken, die vervoege ſig ter gehoor van den Amſteldamſche Apoſtel PETRUS, en hy ſal wonderen ervaeren, ja ſodaenige, als byna nergens te vinden zijn. Deſen Heer heeft onlangs, in drie Predicatien, of liever Oratien agter een, daer ſulcke openbaere blijcken af gegeven, en voor de geheele wereld getoond, hoe hy in ſtaet is, om een halve eeuwigheyt na malkanderen, met een weergadeloſe *Eloquentie* van een *Niet weeſen* te redeneeren, dat elck moet bekennen, noit iets diergelijcks gehoort te hebben. De luſt om tegens den

Satan te plockhairen, en de magt van dien bosen *Geest* in twijffel te trecken, moest oock iemant geweldig bekroopen hebben, om hier door sig sulck een magtige wederpartyder op aerden te willen verwecken. Ick meen oock niet dat den *Frieschen Hercules*, daer alle menschen t'hans de mond en penne soo vol af hebben, wegens sijn *Boeck*, waer door elck *onttoverd* word, sig oock veel bedanckt, van met dese welspreeckende *Cicero*, en eygensinnige *Cato* in *questie* geraeckt te zijn. Ondertusschen, dit leyt'er toe; en daer is byna niemand in Nederland, of verwagt met het grootste ongeduld, hoe het worstelen van dese twee ongelijcke *Campioenen*, noch eyndelijck sal aflopen. En nademael het dollemans werck schijnt, dat een alleen sich onderwint, om tegens een gantsch *Leger* in 't veld te treeden, voor al soo men niet weet uyt

wat ſtoffe, wederſyds partyen, haer waepenen geſmeed zijn, ſoo komt hier onſen PHILOPATER voor den dag, om (terwijl een ander het magazyn van den *Duyvel-beſpringer* viſiteert) een net verhael te doen, met wat voor *geweer*, de geenen voorſien zijn, welcke van nu af aen haer de gewiſſe *Victorie* komen toe te leggen. Hy, die van ſijn eerſte jeugt af, grondige kennis pretendeert te hebben van de *Geheymeniſſen* dier *Theologie*, welcke ſedert 20 à 30 jaeren herwaerds met ſoo veel geſwets, en getiers, voor de *alderregtſinnigſte*, *beſt beſchaefſte*, en *Cierlijk opgeſchickſte*, in de *Geünieerde Provintien* is aangepreſen, ſtelt uw deſelve ſoodaenig als ſe is, in haer eygen *weeſen*, en *levendige verwe* voor. Niemant behoeft hier juyſt op het nauwſte te vraegen, waerom ſulcks van hem tegenwoordig gedaen word. 't Sal

ge-

genoeg zijn, dat wy uw in opreg- tigheyt verſeeckeren, hoe niets als een edelmoedige krygelheyt, hem hier toe overgehaelt heeft. Men hoort t'hans niet anders, als een eenpaerig geroep by *Grooten*, *en kleynen*, *Geleerden* en *Ongeleerden*, in *Steeden*, *Dorpen*, en *Vlecken*, dat de *Religie* van *Staet*, naementlijck de *Gereformeerde*, openbaerlijck mishandelt, en door louter gewelt verkragt word. Dat men de *banden* van *eenigheyt* breeckt. Ja dat ſelfs Gods *H. Woord*, miſerabele *misduydingen*, en in de *ſin* wanſchickelijcke *verwringingen* moet lijden. Weeſt eens begeerig te weeten, waer in dit blijckt. Men ſal 't uw ſeggen: Het *rijcke* der *duyvelen* word geweld aengedaen, en hun *vermoogen* onder de voet verplettert. Men *vermindert* het getal van deſelve; Vind'er maer een; maer band hem in de *hel*. Den menſch word alleen oorſaeck

van

van ſijn *ſonden*, en buyten ſtaet van de *ſchult* hier af op een ander te ſchuyven geſtelt. Het ſchepſel word *kleyn*, God *groot* gemaeckt, en de *tweederleye* ingewickelde *Goden-dienſt* van de hand geweſen. Dit is die verfoejelijcke *ketterye*. Hier in beſtaen die leerſtucken, waer door het *fundament* der *Religie*, en de *Formulieren* van *eenigheyt* geſchonden worden. Den *Schrijver* word onder den rang der *Spinoſiſten*, en ſijn *Boeck* voor allerhande *vervloeckinge* bloot geſtelt. Dit, inderdaed moejd onſen *Philopater* ten alderhoogſten. 't Is hem onmooglijck ſulck een tael te kunnen verkroppen. Hy weet by ondervinding hoe men ſeedert langen tijd, in *Kercken*, en op *Academien*, de *Formulieren* van *eenigheyt* heeft *gehandhaeft*, welcke *leerſtucken* dat het zijn, die men voor volle *Geloofs-artykelen*, wil *erkent* en *beleden* hebben. Wat fraeje *ſin*

en *uytleggingen*, men na eygen believen, aen de geheele *Bybel* komt te geven. Kort om, hy gevoelt nog hoe hem de borstels in de maeg steecken, waer mede de *Studenten* op de Hooge Schoolen van hunne *Professores* gevoed worden. Hy acht sich in Conscientie verpligt, hier af een kort *vertoog* aen de wereld te geven; en wil met eenen, dat men weete, het *beleyd* dat sijn Vader gehouden heeft, in sijn eerste en tederste *opvoedinge*. Ten eynde men daer uyt mag bemercken, hoe het, daer men dus *gevoeld*, en *doet*; nog hedendaegs *toegaet*. Hy heeft liever daer toe, de *penne* van een *ander*, dan sijn eygene willen gebruycken, om dat het *Errinneren* van sijn voorgaende *Conditie* hem in het herdencken van deselve te levendig in de ziele treft. Weest dan verseeckert hier een waere *Historie*, en geen *Satyrische Fynman* te sullen leesen. Dat *Boeckje*

je ſeggen broederen *Coccejanen*, deed over 10 jaeren, al veel byſondere *nuttigheden*. Wel aen, wy belooven ons van dit geen mindere, en verwagten ondertuſſchen, dat het voor veele een heylſaeme *oogenbalſem* verſtrecken ſal.

't LEVEN

Van

PHILOPATER.

Ie twijfeldt 'er aen/ of de versoejelijckste dwaeling welcke den mensch in dit sterfelijcke leven begaen kan/ is mis te tasten/ in het waere weezen van den Godsdienst. 't Is de Religie alleen/ na het gevoelen van Aurelius Augustinus, waer door dat pronckstuck van alle Gods wercken/ uytmunt boven het redeloose vee. De sucht tot eygen welstand/ en behouding van het onsterfelijcke deel/ is zelfs aen de alderwoeste Natien soo eygen/ dat elck om dit eynde te bereycken/ ten minste eenigerhande soorten van Godheden (daer men alles

goeds van verhoopt) komt aen te bidden. De woeste Tapuyers, onbeschofte Hottentotten, wilde Americanen, en andere barbarische volckeren / die nog by millioenen in de wereld zyn / geven er de overbloedigste blycken van. Hoe dan dieshalven / de zucht tot religie / het gemoed des menschen meerder bekroopen heeft; zy nader aen de zyde van devotie overhellen / en hier toe Gods eygen woord / zuyverder en klaerder in handen hebben / hoe gantsch zorgerlijcker ja quaeder hun misvattingen / in desen by alle verstandige geconsidereerd moeten worden. Want laet vry een Regts-geleerde, uyt enckele onkunde van syn Corpus Juris te verstaen / een gewonnen proces den hals breecken. Een Medicus syne Patienten / quid pro quo voorschryvende / omtrent 5 . jaeren voor hun sterf-tyd na de eeuwigheyd senden; Een Astronomi-

micus een dozyn sterren 20. à 30. minder of meer aen het Firmament tellen als'er zijn; Een Professor in de Literature, zeggen, ja by ziel en zaligheid sweeren dat Molqueers goed Hebreeuwsch is: Het haeld'er niet by, hoe weynig dit alles te pas komt, in opsigte der waere kennisse van God en sijn Heylige dienst; nademael alle andere Scientien, ze zijn soo illuster alsse willen, de stoffelijcke en ondermaensche dingen, slegts ten doelwit van hun betragtinge hebben. Van welkers misvattingen men oock soo ligtelijk na nauwkeurig ondersoeck inde natuur der dingen, kan geneesen worden, als berouw toonende van doolingen, by God en menschen vergiffenisse verkrijgen. Maer regt anders is het gelegen met de H. Theologie; Dese, nademael se van ouds by de Scholastiken, pleeg uytgebeeld te worden, te zijn; Een Leere van

de waere Godsdienst, om de zaligheyd te verkrijgen, van God selfs geopenbaerd, en door Gods geschreven woord volkomentlijck verzegeld, tot sijn eer; Wil niet dat men/ of/ met een eygen wijse laetdunckentheyd/ om alles wat in de selven Mysterieus is/ af te meeten by de maegere elle van een eyndig vernuft/ of met ruuwe spitsvindigheden/ daer men de naem van wonderbaere revelatien aen toe eygend/ omtrent haer zal verkeren. Want zo strafbaer/ als hier de botte onkunde moet zijn; so verdoemelijck is hier oock/ dat ydel geswets en voorgeven/ dat men alles tot het minste stipje toe in de saecken des geloofs moet sien; Gods huyshoudinge van tijd tot tijd in sijn kerck kennen/ en vooral weeten/ de wonderbaere saemenschaekelinge van die ondoorgrondelijcke hooge-
be-

veroemde gepretendeerde wissel-beurten/ of anders gezegd op goed onduyts Coccejaensche perioden. Want ey lieve! dat ons dog dat geplooyde veste / en weyts geparuyckte broederschap/ eens met platte Noord-Hollandsche woorden (want Hebreeuwsch verstaen we niet) zeggen/ waer toe die onlangs bedagte kraem/ die lieve pop daer men soo mee speeld/ en geheele boecken/ ja predicatien meede opschickt/ tog in de wereld/ ick laet staen in de H. God-geleerdheid/ diend of te passe komt. Maeckt se den mensch godvrugtiger? Hier seyd Magistraet en kranckbesoecker neen toe. Wijser? zulcks ontkent de geheele Voetiaensche saemenhang/ en maeckender in Vries-land en t'Uytregt Toetssteenen van dwaelingen op. Mooglijck gesonder; en zulcks sweerd den Doctor dat het niet waer is/ in tegendeel/ dat hy 10 Coccejaen-

sche Patienten heeft tegens drie van de Voetiaensche ordre; wyl de eerste van de Cartesiaensche Prima Elementa, of eerste hooftstoffen/ so veel daeglijks inswelgen/ datse den meesten tijd/ het geheele jaer door/ met hun kranke herssenen/ het bedde komen te houden. Wat gebruyck heeft se dan? Zeker/ die geen vyand van liegen was/ souw in een adem konnen seggen; geen ander/ als om de domste domheyd/ voor een speelpop/ en schrandere geesten/ tot een malmeulen (daer in/ tegens alle ordre van beweegen/ het fraaiste verstant van fijn tot grof gemaelen word) te verstrekken.

Maar buyten twijffel/ denckt mijn leeser/ wat wil dese Teem/ die in stof Broer Cornelisz/ predicatien gelijckt/ en in inleyding (wegens uytvoerigheyd) voor geen Coccejaensch Exordium zelfs/ behoeft te wijcken/ dog al zeg-

zeggen ? Beloost dit een waere Historie, volgens het voorgeven van het Tytelblad, wat schijn doet'er sig van op enz. ? Dog zoet vrienden/ niet te voorbaerig/ oordeeld vooral niet/ dat bid ick je voor je de saeck wel en onderscheyden hebt bevat/ want daer is heel veel aengelegen/ je soud anders doende in eeuwigheyd geen goet Cartesiaen zijn/ en dan was het met je gedaan/ wijl die luyden niet alleen alles besitten/ maer ook pretenderen regt en magt te hebben/ om alles/ en alleen na eygen welgevallen uyt te deelen. Evenwel om U. E. eenig genoegen te geven/ wegens dusdaenig een slag van Voorreden/ soo weet/ dat dese hier ten minsten/ immer soo wel voeglijck is/ als die voor de vermaerde Sedenkonst van B. D. S door Doctor L. M. en J. J. gesteld is. En in waerheyd ick verseecker u/ dat het niet als de ernst alleen/ be-
 hoor-

hoorde geweeten te worden/ by aldien 't gebeurde (behoudens alle verstandige/ wijse Correctie) dat mijn pen in den ingang van dit werck quam te struyckelen: want ick heb gewigtige saecken te verhandelen/ groote en vreeselijcke dingen tegen te spreecken/ wonderbaere wonderen aen 't ligt te geven/ en voor al het leven te beschrijven/ van een alderinnigste Boesem-vriend: Wat seg ick vriend! een Broeder/ ja een alderregtschapenste Broeder; welckers trouwe en tedere opregtigheyd/ men met Diogenes Lantaern/ soecken mag/ maer onder dit kromme en verdraejde geslagt niet ligtelijck gevonden sal worden. Ick heb daer en boven onder dierbaere belosten/ mijn Conscientie aen mijn Vriend verpand/ om volgens het ampt van een getrouw Historicus, geen enckel stroobreed van de zuyvre waerheyd af te wijcken. Verwagt
dan

dan niet anders/ als een seer waeragtige geschiedenisse; Die niet op stijl/ of ordre; beschouw saeken die weesen; weesend, en weesendlijckheyd hebben/ verschoon druck/ zin/ en spel-fouten. Doet na de Christelijcke raed van Paulus 1 Thessal. 5: 21. Beproeft alle dingen, ende behoud het goede.

Dese dan mijn seer lieve en waerde Broeder/ is aen Amsteldam eeuwiglijck verschuldigd de eer van zijn geboorte plaets/ danck te geven/ binnen welckers cierlijcke wallen/ hy op den 15. Julius Stilo Novo des jaers 1659. het aldereerste dag-ligt sag. Ick meen niet dat my iemand sal vergen met opgepronckte lof-redenen/ de uytmuntende Rijckdommen/ en over Heerlijcke gebouwen/ waer in dese Handel plaets voor gene van Europa behoeft te wijcken/ uyt te brallen. Seecker des selfs Capitolium alleen/ sou

hier byna soo veel tijds en papier
verspilt/ als Zerubabels Tempel-gevaerte, den broederen Coccejanen, stof tot jaeren preeckens/ en heele volumen schrijvens verschaft heeft. Ik sal alleen dit seggen/ dat mijn vriends ouders/ in de selve/ onder soo een wereld vol menschen/ geensints van de geringste Burgers waeren. Die geduurende den Spaenschen oorlog/ hun middelen/ soo wel ter zee als elders aenleyden/ datse binnen weynig jaeren/ hun Capitael in dier voegen aangegroejd sagen/ datse het meer als sterck genoeg aenmerckten/ om upt des selfs interesten/eerlijck en gerust voortaen te konnen leven. En sulcks te meer/ nadien hun huyshouding/ noit uptstack in pompeuse pragt/ en dartele overdaed/ veel min belast was met een groot getal kinderen. Het was dese Soon alleen/ met een eenige Dogter (van negen/ diese met

elkanderen geprocureerd hadden) welcke zy dies tijds als lieve vrugten van hunne bedde/ en eenige Erven van alle haere goederen in het leven sagen. Waerom se/ gelijck ligtelijck te dencken is / geen geringe zorge droegen / om de selve in alle Christelijcke deugden / en burgerlijcke welgemanierdheyd op te trecken. De Vader / die zijn Soon / meerder als alle rijckdommen des werelds beminde / alsoo dese het jonckste/ en laetste kroost van zijn lendenen was/ deed hem in sijn doop de naem geven van Philopater; en sulcks om twee redenen / gelijck hy selfs tot den eynde sijns levens toe betuygd heeft. Namendlijck ten eersten / om dat hy seeckerlijck verwagte/ aen dese jonge telg: een stercke stut/ en regte Vader liever in zijn hooge ouderdom te sullen hebben; En daar beneffens / voor al om hem tot jaren van onderscheyd gekomen

men zijnde/ door zijn Naem te vermaenen/alles wat vaderlijck, en regt oorsproncklijck was/ eeniglijck en alleen te beminnen. Men behoeft niet te vraegen wat al vlijt den goeden ouden man hier toe in 't werck stelde/hoe neerstig hy was/ de fondamenten van lees/ schrijf en reecken-konst/ sijn Soon/ door een bequaem meester te doen leeren: Seker dese was soo ongemeen/ datse seer verre overtrof/ alle de regulen/ welke Koele Jacob van Sluys, in sijn pligt der ouderen tegens de kinderen komt voor te schrijven. Hy liet een Pedagoog alle dagen in huys komen/ om dat het speelagtig kinderlijck schoolgeselschap/ sijn dogter en soontje in tugt niet verwilderen soude. Daar en boven bediende hy sig voor 2 ducatons ter maent van een pastorale beunhaes, anders gesegd Catechiseerder, die gen de huysen uyt leeren gaet:

Ten

Ten einde sijn kindertjes voor alle dingen / in de vroege dageraed van hun tedere jeugd / mogten leeren verstaen / de eerste en suyvere beginselen / van de regte en na Gods woordt Gereformeerde Theologie. Maer lieve God! wat taste den goede patroon hier mis: hoe verre was het heylsaem effect van sijn gewenscht oogmerck te soeken? Hy meende hier toe een magtige Apollos verkooren te hebben, dog trof in der daet aen / een andere Ridder van de droevige Rotterdamse figuur. Namendlijck / een bedaegt persoon van omtrent 22 jaeren / die (wijl hy pretendeerde van adelijcke afkomst te zijn/) zulk een vreeselijke adversie had/van om de kost te arbeyden/ dat hy meenigmael voornam / liever van honger te willen sterven. Want het Royale Kleermaekers handwerck oordeelde hy sijn doorlugtige personagie onwaerdig te zijn./ het pauselijcke

we-

sweven/ schuwde hy als de pest zelfs / wijl het handen en voeten te gelijck vereyschten/ om na 16 uuren daegs slovens / de hongerige maeg een stuck droog brood met groene kaes/ en de keel een teug scharrebier te verschaffen. Wat het gecanoniseerde Crispyns ambacht betreft/ hier toe kon hy onmooglijck/ nog om leven nog om dood resolveeren; also hy besorgt was/ dat klopschinkel/ of spanriem/ in volgende eeuwen sijn adelijke quartieren, die tot nog toe/ niet anders als stieren-hoofden, ezels-ooren enz. vertoond hadden/ ontcieren souden. Dierhalven/ eenmaal by toeval/ de woorden Pauli 1 Cor. 9: 9. gelesen hebbende/ Sorgd ook God voor de ossen? Wrong hy'er dese Consequentie uyt/ Hoe veel te meer dan voor een arm edelman: En hier op los gaende klampten hy met een meer als mannen moed/ Bouma, Poudrojen, Borstius,

stius, ja selfs/ Petrus de Wits Catechisatie over de Heydelbergse Catechismus aan boord/ pluckte/ roofde/ en scheurde/ daer soo veel uyt/ dat hy in 17 weecken tijds 312 Schriftuur texten/ met haer bewijs-plaetsen/ op sijn duympje van buyten kon. Het Geloof/ 't Vader ons/ de 10. Geboden/ had hy van sijn grote Mama/ (zijnde een schoonmaek-ster van het Huys des Heeren/ namendlijck/ de grote Kapel in de Kalverstraet) en de Catechismus vragen met haer antwoorden/ op het school van sijn Meester geleert. Met dese grote en heerlijcke gaven dan voorsien sijnde/ voelde hy sig kragtiglijcken/ soo na lighaem/ als na ziel beroepen/ sijn talent by andere op woeker aen te leggen/ ja hy imagineerde sig/ dat 'er niets als een Harderwycker Promotie alleen aen manqueerde/ om hem staende voet alle bedenckelijcke bequaemheden/ die in een

welopgetrocken leeraer verepscht worden / te geven; En dit by hem soo demonstrative zijnde / als dat 1. en 2. de driederleye Coccejaensche huyshoudinge uytmaeken / presenteerde hy alle goede eerlijcke lieden sijn dienst / om hun kindertjens in de waere kennisse Gods te onderwijsen / en aen bejaerde persoonen / om in 2 maenden haer bequaem te maecken / voor een Predikant incognito, of publice, in de Kerk belijdenisse te doen van haer gelove / ten eynde zy als ware ledematen van de Gereformeerde Kerck / tot de Communie geadmiteerd mogten worden. Hier had hy het regte Centrum van sijn begeerte gevonden / want het volckje uyt de agterstraetjens, aen de overzijde der Jordane, (te weten de Nieuwe uytlegging tusschen de Prince en Baen, van de Brouwers tot de Leydse gragt toe) snorden hem met sulcke drommen om het lijf / versoeckende van hem ge-

gestigt / geleerd / ende onderwe-
sen te worden / dat al had hy
waeragtig duysent paer benen
gehad / en met seven hondert ton-
gen gesproken / hyse onmooglijck
te gelyck in haer ernstige aensoec-
kinge op hem / voldoen konde.
Waerom hy resolveerde / ter sme-
kinge deser aensienlijke Gemeen-
ten / twee weeckelijcke byeenkom-
sten / oeffeningen / of anders ge-
segd Collegien aen te stellen. 't Is
wel waer de saeck van buyten in
gesien zijnde / soumen seggen / dat
hier weynig profijt / en niet als
groote moeyten voor hem kon in
leggen / en dat om geld te win-
nen ; hy beter souw gedaen heb-
ben / die tijdt te besteden / met
discipulen aen de huysen te maec-
ken. Maer neen seker / hier schuyl-
de nog al meerder voor hem ag-
ter / als men wel dencken souw :
want voor eerst / verworf hy'er
groot aensien door / by alle die
hem / onder dat volckje leerde
ken-

kennen. Snyers / schoesters / wevers / kuypers / linnen en wolle naepsters / turfv [illegible]sters en vis-wyven zagen hem voor een Miraculum mundi, ja voor een half mensch / en half predicant aen. Elck wilde de eer hebben / van 't naeste hy hem / en 't digste aen syn tafeltjen daer hy voor zat te Catechiseeren / te sitten. En waerlyk sulck een groot wonder niet / wyl hy bequaemheden / tot dese exercitie had / die al vry ongemeen waren. Syn personagie was van het leelykste slag niet / zyn omgang wel niet na de vrolycke / maer soo eenigsins na de vriendelycke kant overhellende: Wyders / sullende syn oeffeninge aenvangen / trad hy soo stadig en deftig onder het singen van het laetste vers (want daer wierd op syn Collegie / door een Schoolmeestertje ook voor gesongen) na syn drie stalde / bruyn geverwde / vuuren houte / ovale preekstoeltje /

stoelte / als een ezel die wey-wa-
ter geslurpt heeft. Voor de
rest / die hem hoorde bidden / syn
aenspraeck / en inleyding doen /
moesten de aerdigheyd en swier /
van syn gesten / verre boven die
van een kind dat de moeder met
een oortjens roe de neers besiet /
lauderen / en prysen / wylse dese
in allerhande maniere overtrof-
fen. 't Is oock hier van daen / en
sulks na syn opregte eigen beken-
tenisse / dat de Dames van de eer-
ste rang / die voor seven schellin-
gen 's weecks op een zyde-reders
winckel werken / soo elendig vleer-
schelyck / terwyl hy beesig was /
hun geestelycke meysjes te mae-
ken / op hem verliefden / dat'er soo
nu en dan al eenige moejelyck-
heden van buuren gerugten / kyf-
ven en rasen / uyt ontstonden.
Dog wat raeckte hem dit ? alsoo
hy'er maer een oorsaeck by toeval
van was. Dieshalven bekreunde
hy het sig ook weynig / en trok'er
ten

ten tweeden dit voordeel uyt / da
sijn naem / hier door hoe langhs
hoe meer berugt werdende / hy
sijn aensien in luyster bevondt toe
te neemen / sijn gemeente vergro
ten / en het backje dat hy ten hal-
ve van sijn Catechisatie / door een
jongentje die de persoon van een
Diacon representeerde / met om-
trent ieder reys tusschen de 2 en
300. duyten voorsien sag; behal-
ven een blicke spaer-potje / 't geen
aen de styl van de deur hing / het
welk onder de tytel / van Bedenckt
den armen, onder het scheyden der
vergaderinge / oock het haere gaf.
Met dit gelt / dat hy nu suynig-
jens by een hield / versag hy sig
in korten tijd / van een swart
kleed / hoed / kousen en schoenen /
liet sindelijcke besjens en soomp-
jens op de mouwen maecken / in
voegen hy de deftigheyt selfs
schynende / oock begon aengesogt
te worden / om voornaeme Bur-
gers kinderen / en dienst-boden /
sijn

sijn onderwijsinge mede te delen/ daer hy ruym drie mael soo veel mede winnende/ niet minder door in reputatie toenam. Zijnde ondertusschen so vergenoegt/ langs dese weg/dus verre sijn geluck gevestigt te hebben/ dat hy 't sedert dien tijd/ sijn klederen als het eerste middel waer door aenmerkende de naem gaf van klederen des gejuychs, ende des heyls, alsoo hy sonder de selve nooit soo vrolijcke dagen/ en diepe eerbewijsingen erlangt soude hebben.

Hy dan als een leeraer der kinderen/ of liever kinderlijck leeraer/ door de oude patroon/ die hier het volstreckte jus patronatus hadde/ beroepen zijnde/ tot den H. dienst om een grote schare van twee kindertjens te onderwijsen; stelde sijn verstant en vlijt/ soo wel in het werck/ dat hy Philopater in vier jaeren tijds soo verre bragt/ dat men dese jongen telg/ nu tusschen de negen en tien jaeren

ren oud geworden / dingsdaegs middag ten elf uuren in de Oude Kerck op de twede banck / onder de geoeffende Catechisanten / zag antwoorden / op alles / 't welck daer door een Predikant, geassisteert met syn Ouderling, omtrent de gronden der Religie gevraegt / en verhandelt wiert. En sulcks met sodanig een gratie dat beyde vader en moeder / het hert inwendig van blydschap ophuppelde / siende hun soontje soo verre geavanceert in de kennisse van Gods H. Woord. Wel is waer dat het met allen weynig om het lijf hadde / 't geen Philopater tot die tijd toe wist / want het meest soo wat vragen en antwoorden waren / uyt de Catechismusjes van Borstius en Bouma / welcke syn eerwaerde / godsalige en hoog-geleerde Domine, hem van buyten sonder de minste saemenhang had leeren onthouden / en na seggen; die alhoewelse in sig

selven aengemerkt / voor redelijke beginselkjens / om de jeugt te onderwijsen, konnen doorgaen nogtans niet met alle zijn / soo se niet nader geëxpliceert en na het verstant der jonckheit verklaert worden. Nu hoe confuus meester en discipul hier oock omtrent waren / 't scheen de oude man egter anders nog anders toe / of sijn soontje was reets soo verstandig / en had also goede gronden gelegt / dat het ten hoogsten noodig was / om sijn kennisse tot een practicale Christelijcke wandel over te brengen. Dieshalven doende hy alle kinderlijcke vermaeck / en speeltuig uit den huyse. Geen kegeltjes / koten / bickels / knickers kolven / hoepels / ellen / enz. Mogtender meer in gesien worden. Hy verdeelde de uuren des daegs / ieder tot bysondere oeffening; op dese moest er gebeden / op die een kapittel uyt den Bybel / op die uyt een ander autheur gelesen / en op andere uyt

het Psalm en Bybels liet boekje gesongen worden. Behalven nog dat Philopater driemael 's daegs sijn suster verpligt was te Catechiseeren / wijl sijn meester / hem alles geleerd hebbende wat hy selfs kon / van den ouden man / na beleefde bedanckinge / en een goede vereeringe Extra, sijn demissie had verkregen. Voorts begon vader op boecken te dencken / en te oordeelen het van groot belang te zijn / dat sijn soon een fraaj Bibliotheeekjen had. Dog also hy hier toe geen andere raetsluyden als sig selven pretendeerde van noden te hebben / en noit buyten de bybel als de Catechismus van Ursinus, en de oeffeninge der Godsaligheyd / had geleesen (zijnde altijt verwart geweest in de besigheden van Negotie.) Soo kogt / en deed hy kopen / alle Autheuren, die maer eenigsints beloofden op het Tytelbladt / de practyck en kragt der Godsaligheyd in

in het oog te hebben. De werc-ken van Taulerus, Taffin boet-vaerdigheyt des levens/ en Thomas à Kempis, quaemen het al-dereerste by hem in consideratie. Hier op volgde Perkinsius, de opera van Willem Teeling, Hal 's Contemplationes, Atterſol over Numeri, Love en Coupers wercken. Goge drie pylen Gods/ Dod en Cleaver, Jeremias Dyk, Jan Arents waere Christendom/ Ameſius van de Conscientie/ Braekels Trappen en Geestelijck Leven/ Omius Satans Duyſtſlagen/ en meer andere van dat soort. Die Philopater, van den vroegen mor-gen/ tot den laeten avond toe/ in dese schriften had sien bloc-ken souw moeten geſegt heb-ben dat hy ſijn kinderlijcke ge-luckſaligheyt/ alleenlijck ſtelde/ in ſlegts wat te leſen/ en uyt te ſchrijven. Noit vont men hem ledig/ maer altijd hier en daer

in een hoeck van 't huys met een boeck in de handen sitten/ hebbende syn Vader den meesten tyd aen syn zyde/ die hem sonder ophouden/ geduuriglyck het een of het ander te vraegen had. Dan was 't eens myn lieve soon / eenige steun van myn huys en hooge ouderdom / hoe bevindje uw al gestelt / voelje al wat genade in uw ziel? Ervindje wel die heylsaeme verligtinge van Gods goede en H. Geest in u? Sont gy uw reets van uw roepinge en verkiesinge wel konnen/ of durven op onbedriegelycke gronden verseeckeren: Ah myn waerde soon/ daer is soo veel aen gelegen! Hier moet men vast op gaen/ of men leyt seer ligtelyck schipbreuck aen syn zalighevt. Wordje wel gewaer dat de Sone Gods soo nu en dan/ eens aen de deure van uw ziele klopt/ en uw van uw geestelyck kintschap verseec-
kerd?

kerd? Druckt het gewigte van de vergeeving der sonden uw soo al wat op 't herte? Is'er oock eenige geestelijcke gerustheyt in uw? Bemerckje oock in uw ziele een werckſaeme drift / om aen de Heere Jesus u selven geheel en al over te geven? Hebje niet somtijts eenige versoekinge / en swaere aenvegtinge des Duyvels uyt te staen? Wordje niet gewaer dat dien heyloose vyant / geduurig als een brullende en verslindende Leeuwe rondom uw gaet? Wederstaet gy hem wel met de geestelijcke wapenrustinge des Geloofs? Overwinje sijn listige aenvegtingen wel? Doet hy oock vleeschelijcke gedachten / en bose lusten in uw oprijsen? Vertoont hy sig soo nu en dan niet voor uw in de gedaente van een Engel des ligts / en doet hy uw by nagt geen verschrickelijcke dromen sien? ah! ah! mijn lieve kint / hy is sulk

een listige verleyder / hy arbeyt
soo geweldig ieverig om Koning
Jesus / en syn lieve Erfdeel
hoon aen te doen; Hy souw soo
graeg was het mooglijck oock
de uytverkoozne Gods verley-
den: En bysonder gy die soo
jongen Krijgsman en kloecke
voorstander in de vroege daege-
raet uwer lente sijt / om de eer
en heerlijckheyt / van uw dier-
baere Zaligmaecker te bevorde-
ren / sult ongetwijffelt geen ge-
ringe stormen van hem uyt-
staen: Hy moet uw geduurig en
nootwendig altoos hinderlijck
zijn / in uw godvrugtige betrag-
tingen / Dien booswigt kan
onmooglijck aflaeten / van son-
der ophouden / syn quaede saed
in uw te werpen. Seg hoe gy
hem overwint / en wat midde-
len hier toe / by uw in het werck
gestelt werden: Gy moogt nog
kontse niet verbergen / want'er
uw en my / die u Vader ben
te

te veel aen gelegen is.

Men behoeft niet te vraegen/ welcke diepe wortelen van eyndelose sufferyen / dese / en diergelijcke talmeryen/ des oude patroons / in de Geest van Philopater schieten deeden. Hoe gantsch jammerlijck / dit swacke gemoet hier door bestormt / en vervoert wiert in een woeste zee van duysenderlye strijdige passien. Hoe schrickelijck hy sig geslingerd voelde; en syn ziel van alle kanten / met doodelijcke neepen gepijnigt / en getormenteerd. Inder daet / eenen die wat meerder verstant / en wat minder devotie als den ouden man had gehad / souw de droefheyt het hert doorsneden hebben / siende een kint van tusschen de elf en twaelf jaeren (want dese manier van doen / continueerde in de twintig maenden lang.) Den gantschen dag van 's morgens tot 's a-

vonts toe / het zy sittende of wandelende / altijt met het hooft en de oogen na de aerde gebogen / en gevestigt / sonder ophouden sugtende / en veeltijts geheele uuren na den ander / niet doende dan bitterlijck schreijen. Niets ter werelt was hem aengenaemer / als de eensaemheyt; hy schuwde en vloot / allerhande geselschap / soo wel van oude / als jonge lieden; geen spijse hoe delicaet toebereyt / was hem soo smaecklyk / dan met vader in een afgesondert hoeckje van het huys alleen te zijn: Hier souw hy gantsche dagen / sonder eeten / of drincken te nuttigen / doorgebragt hebben. Sulk een pleysier had hy met den oude man van de bovengenoemde stoffe / te mogen handelen. En seeckerlijck / dit ging oock soo verre / dat by gebreck van behoorlijcke exercitie / en oeffeninge des ligchaems / de appetijt tot

spijse / die anders aen jonge maegen / onafscheydelijk vast is / verminderde / en de lust om door bequaeme voedselen / beyde / leven en gesontheyt te bewaeren / ophielt. In dier voegen men hem van dag tot dag / in lighchaems gesontheyt merckelijck sag afneemen / en vast raecken / aen een quijnende sieckte / die niet minder scheen te beloven / dan na een langduurig leger het verdrietige leven uyt te blaesen. Sijn aengesigt / daer al van de seven jaeren af / de swaermoedigheyt selfs op afgebeelt stont / wiert doots / en bleeck ; de oogen stonden diep in gevallen / en vlogen ongestuymig gints en herwaerts ; voor de rest was hy over sijn gantsche ligchaem soo maeger / dat hy eerder een schim dan een mensch geleeck / hebbende om sijn beenderen niet als de losse huyt / de buyck hart / en de beenen geswollen. Hier

quam nog by / dat hy niet af en liet van een eenig oogenblick minder / in de boecken / of met syn vader te spreecken beesig te zyn: Geen slaep als alleen sommige kleyne tusschen poosjens / konde syn afgematte leden / eenige rust toebrengen. Waer by noch als het aldergrootste quaet / dit quam / dat den ouden patroon dese syn soons bedroefde quael / hoe hertelijck lief hy hem oock hadde / niet anders concidereerde / als voort te komen / uyt een wedergaedelose godvrugtigheyt: Dat het niet als een mortificatie / en Christelijcke kastijdinge van syn bedorven / en met sonden omhangende vleesch was: Dat hy de werelt / met des selfs ydele begeerlijckheden versaeckende / door dese weg sig selven geheel en al / aen syne dierbaere Zaeligmaecker overgaf. Dat op dese wijse door soo jong een

bloem /

bloem / het vleesch met sijn begeerlijckheden / eerst regt gekruyst wiert. Dat dit volkomen leerde / de sin van Jesus woorden / tegens Nicodemus, vleesch en bloed , en sullen het Koninckrijcke Gods niet beërven ensf. Ah! mijn lieve kint (seyde hy eens sittende aen het hooft-eynde van de bedsponde / daer Philopater op lag) eenige vreugt van mijn afgeleefde dagen! wat moet gy een dierbaere en kostelijcke ziele zijn in de oogen van uw groote Schepper / hoe lief en gantsch waert moet hy uw hebben / dat hy uw soo vaderlijck in de vroege morgenstont van uw jeugt te huys soeckt. Ah! weest ten vollen verseeckert / 't zijn bewijsen sijner gunste t'uwaerts / hy kastijt alleen de gene die hy lief heeft enz. Waer op Philopater, met de oogen vol traenen / en benaeuwde boesem / die sugt op

sugt loosde / in deser voegen antwoorde; Lieve Vader lief / wat ben ick niet al veele / en groote dancksegginge aen uw verschuldigt / hoe souw ik nu so veel weten / van de godsaelighept / en kragt der selve / ten waere gy my die soo jong / met so veel sorge en kosten / had doen onderwijsen. O! nou weet ik eerst ter degen / dat ick in sonden ontfangen , en in ongeregtigheyt ter werelt ben gebragt , gelijk David segt in den 51. Psalm. Dat ick van nature geneygt ben , God ende mijne naesten te haeten. Gelijck in de 2. Sondag Vrag. 5. van de Catechismus staet. Nou beproef ick dat een mensche uyt een vrouwe geboren / kort van daegen / en sat van onlusten is: want na ick my tegenwoordig gestelt vint / sel 't al een groot mirakel wesen / soo ick dertien jaeren out wort. En wat heb ick dog voor vermaeck en pleysier

sier van de werelt gehad. Ick heb niet gekolfst / gebickelt / gehoepelt / geknickert / met ellen / kooten / of vliegers gespeelt / gelijck andere jongens / die in onse buurt wonen dagelijcks doen. Ick heb'er oock geen berouw van / want soo Domine N. N. en gy het niet gesegt had / dat dat ydele speelgoet my in de hel souw helpen / hoe souw ick'er my van hebben kunnen wagten. Alsoo ick niet kan ontkennen / of ick heb'er my soo nu en dan kragtelijck toe genegen gevonden / en souw wel somtyts soo wat spelende op straet / al mede hebben willen geweest zijn. Dog de Heere zy danck / dat hy uw soo voor my heeft doen sorgen. Ick wil nu wel sterven / als het onse lieven Heer believt en my salig is. Maer och! och! lieve Vader / ick twijffel noch soo / of ick wel in den hemel sel kunnen komen.

Die kostelijcke boecken / die gy my gekogt hebt / insonderheyt Taulerus / Jan Arents waere Christendom / de Oeffeninge der Godsaeligheyt / en Braeckels Trappen / seggen alle uyt een monde dat daer soo veel toe hoort. En hoe ? Ick heb immers lang na soo niet geleeft / de hondert duysentste part / gelaeten / of gedaen 't geen mijn pligt was / en al heymelijck soo nu en dan / nog veel sluyp sondetjes gepleegd. O vader ! vader wat gevoelen hebje van my / hoe het met my sal afloopen ? Souwje wel vast menen te weten / dat ick uytverkooren was tot de zaligheyt ? Ah ik twijffeder grootelijcks aen ! Ik heb sulcke vreeselijcke aenvegtinge van den Duyvel / die bose geest plaegt / en ontrust my soo geweldig / dat ick geen uur tusschen nagt nog dag rusten / of duren kan. Dan seyt hy eens

kom

kom kleyne booswigt / ick selje soo aenstons de neck breecken; om datje over twee jaer eens bang keeck / als vader uw belaste maer drie uurtjens in Thomas a Kempis te lesen. Dat boeckje alleen / jonge kreng / al was'er geen ander in de werelt / hadje konnen in den hemel helpen. Maer nu benje daer van altoos versteecken / en sult mijn toebehooren / spijt sijne vader / en scherpsinnige meester die gy gehad hebt. Dan eens weer / als ick voornemens ben / een dag of twee sonder eeten of drincken over te brengen / om my soo veel te meer / volgens de lessen van D°. Teeling / tot bidden en andere godvrugtige oeffeningen / bequaem te maecken. Jou kint van de hel / meenje dat het onse lieven Heer niet al even eens is / alsje hem aenbid / of dat met een ledige of volle buyck geschiet / so je het an-

anders maer in den Geloove doet. Speelt soo niet eens den Hyppocryt / 'k salje / al doe-je dat niet / evenwel vroeg genoeg by komen. En meer sulcke en diergelijcke verschric-kelijcke scheltnaemen / en vre-selijcke dreygementen / moet ick alle dagen / uuren en ogenblic-ken / van hem verdraegen en horen. Wat seyt Vader lief tot dese dingen / staet het met de stant van mijn ziele niet heel desperaet ; Ah ! het sel seec-ker niet minder kunnen we-sen : wat raet in dese bedroef-de noot / ick durf geen omme-sien langer alleen zijn / soo wort ick van de Satan aengevogten ; Ick kan nou niet meer om dien vyant te verdrijven / soo uuren na malkanderen sitten lesen / ge-lijck ick wel eertijts plag : ah vader ! staet uw soontjen nu tog by in dese uytterste noot ; sie daer / daer sien ick hem weer !
och

ich wat is hy verschrickelijck / hy dreygt my aen stucken te scheuren; Ah! om Gods wille help / hou tegen / help / hou vast / hy wil my de hals om draeen / enz.

Seeckerlijck dese wanhoopige woorden / en actien / van Philopater, waeren den ouden man donderslaegen in het oor / en doorsnijdende messen in de ziele. De schrick die hy voor de Duyvel hadde / deed hem trillen als een loof / en byna van vrese in een gevoelloose rotse veranderen. In stede van toe te schieten om sijn soon te helpen / begon hy overluyt om bystant te roepen / en te schreeuwen. Het welck de confusie en alteratie in Philopater niet weynig deed toenemen. Moeder / dogter en dienstmaegt wisten van verbaestheyt oock niet wat te doen / d'eerste hiel Philopater na vermogen vast / die geduurig het bedde uyt wou sprin-

springen/ ten waere de swack
heyt van syn kragten sulcks be
let hadde. De oude man/ met
de grootste moejte des werelts
tot syn selven gebragt zijnde/
vertrock sig alleen in een kamer-
tjen/ schreyende/ dat hem de
traenen langs de grijse kaecken
afbiggelden/ wrong syn stram-
me handen in malkanderen/ en
riep luytkeels uyt/ O Grote en
magtige God! is het dan wel
mooglijck/ dat mijn lieve kint/
soo digt aen de oever des doods/
op de rand van de helle/ en reets
in de kaecken des alverslindende
Duyvels soude zijn. Ah wie
soude dat gedagt/ wie in alle
eeuwigheyt verwagt hebben!
Heylige Heere komt hem dog
met u kragtdaedigen en sterc-
ke armen te hulpe: Ruckt hem
uyt de muyl des leeuws: Im-
mers hy is de uwe: want ick
hem in mijn hooge jaeren van
uw ontfangen heb; Handelt
hem

hem als de uwe / en laet tog niet toe / dat hy rampsaeliglijck verloren gae: Gy immers weet met wat al sorge en vaderlijcke vlijt / ick hem tot heden toe voor uw heb opgevoet / hoe ick hem uw heylige regten / en goddelijcke insettingen / van jongs af / heb doen leeren verstaen: Hoe bestiptelijck gehoorsaem / hy my oock in alle dingen geweest is: sig noit bekreunende met de wulpsheden / daer anders de jeugt tot het hooft toe ingedompelt legt. Altijt ondersoeckende / en meerder als men van soo jonge spruyt verwagten souw / naukeurig navorschende / de wijsheyt die van boven is / en welcke gy in uw H. woort geopenbaert hebt. Ah! red hem; laet hy uw sterckte in sijn tedere swackheyt gewaer worden. enz.

Hier overstelpte de droefheyt / het herte des oude patroons

troons wederom sodaenig dat hy voor de tweedemael in een groote flaeuwte nederseeg, het welck nadien sulcks so kort op den andere gebeurde / hem in dier voege fatigeerde / dat hy mede genoodsaeckt was / sig te bedde te leggen. Ondertusschen / de jammerlijcke quael van Philopater, eer toe als afnemende / besorgde hy dat'er tweemael daegs een Kranckebesoeker by hem quam / in verwagtinge dat dese door zielroerende aenspraecken en gebeden / sijn soon wederom in voorige gesontheyt / door Gods genade herstellen soude. Maer dit was even so veel / als om vuur te blusschen / olie daer in te gieten. Want alsoo hem door dese wijse de sieckte geboren was / en sijn nature van selfs dese medicijne begeerde / soo wiert sijn quaet van dag tot dag erger / sijn uytsporigheden groter / en op het point gebragt / van

n een rasende dolheyt sijn dagen
te eyndigen. Het gesigt begon
langer hoe wilder te staen / de
gebaerden des ligchaems ver-
woeder / en de vreese voor de
magt des Duyvels / groejden
dier maeten in hem aen / dat
men genoodsaeckt was lieden
die hem souden bewaeren / toe
te voegen. Want hem alleen
aen sijn selven te vertrouwen /
was hem over te geven aen de
alderbaerblijckelijckste gevae-
ren. Hy kermden onophoude-
lijck / sugten en jammeren / was
al de spijse daer hy mede gevoed
wiert. Deed niet als overluyt
roepen / en schreeuwen / Ah
daer is hy! daer komt hy! hout
hem vast! enz. Sulcks het
gantsche huys / hier door in een
geduurige alteratie en oproer
was. Waer by dit nog quam /
dat sommige onverstandige /
onder de Domistiquen / of be-
waerders by vrienden en gebuu-
ren

ren uytstrojden / dat den jong
Philopater, in der daet en waer-
heyt van den Duyvel was beses-
ten. Bevestigende sulcks door
sodaenige slag van leugenen
en verdigtselen / als hun he
waen geloof / scheen te verplig-
ten om uyt te boesemen. Het is
wel waer dat dit seggen / by all
niet evenveel geloof meriteerde
in tegendeel / drevender sommi-
ge openbaerlijck den spot mede /
voor vast houdende / dat die yde-
le voorgevers / van dese valsc-
heyt / den boose Geest selfs sigt-
baerlijck in sig hadden. Even-
wel ontbrackender oock gene /
en daer onder voornaeme God-
geleerde / (immers altoos in
naem) die van dit gevoelen soo
bijster vreemt niet en waeren /
ende de apparentie van haer su-
stenue / op verscheydene tekenen /
diese in Philopater, als bewijsen
hier van / waenden te sien / fun-
deerde. Een van dese ongeluck-
ge

re menschen-visschers / tracteerde Philopater, anders nog anders / als een besetene; gaf men hem gebod op gebod / en regel op regel / om van den boose geest verlost te worden. Bad / en deed andere publice / en privaet voor hem bidden: invoegen het gerugt van dese Notoire malsheit binnen weynig weecken alom / voor wat nieuws en wonders verspreyt wierdt. Sulcks het mede ter oren quam / den een vermaert Zeeuws Leeraer, een dood vyant van diergelijcke grollen / die oock niet weynig gelaboreert had / om door sijn mont en penne / het verdoemde waengeloof uyt de wereldt te bannen. Dese al voor veele jaeren eenige kennisse gehad hebbende aen de vader van Philopater, kon niet nalaeten (also hy over dit subject een brief ontfing) eens na Amsteldam over te steecken / om dit wonderbaer-
lijcke

lijcke wonder met eygene ogen
te ervaeren. Den ouden Patroo
vont hy geheel kranck / en in een
sobere staet te bedde leggen / d
hem na vermogen verwell
komt / en beleeft ontfangen heb
bende / in een omstandig dis
cours dat drie volle uuren duu
de / alles verhaelde / wat hy si
van sijn soon imagineerde. Wae
op desen Heer den verbaesden e
verwonderende spelende (en i
der daet hy was 't soo vry wat
bemerckende de onnosele een
voudigheyt / van den goede ou
de man / die hy altoos nog wat
meerder verstant oordeelde ge-
had te hebben) versogt Philopa-
ter, te mogen sien / en horen. Het
welck hem na beleefde bedanc-
kinge toestaen zijnde / vond
hy den onnosele jongeling in die
stant / als we boven gesegt heb-
ben. Dog was hy eenigsints
ontstelt / toen hy de Vader hoor-
de sprecken / hy was nu seec-
ker-

kerlijck volkomen gealtereert / siende de miserable dispositie van den soon. Noit sag hy van sijn leven afgepijnigder lig-chaem / nog ondervont kinder-lijcker sotheden / als waer mede de geest van Philopater beseten was. So dra dit elendige schep-sel hem gewaer wiert / riep en schreeude hy (menende de Pre-dicant te sien / die hem daeglijcks besogt) Och Domine, Domine! wat doeje hier al wederom / konje dan niet weg blijven / je weet ommers wel hoe Gods jammer-lijck my de helsche vyant tormen-teert / als je by me komt / hy mag je onmooglijck voor sijn ogen lugten of sien / en heeft men nog gisteren gedreygt / van lit / tot lit te scheuren / als je weer by me quamt / ai lieve mag ick je bidden vertreck dog / en ga uw 's weegs; seg aen me vader lief dat ik wel haest gesont sel wesen / als jy maer t'huys blyft / want

want dat het me de Satan flu, nog belooft enz. Waer op des regte Zielherder toetredende hem (ahoewel niet sonder gro te resistentie te vinden) by d hand vatte / de pols betaste van na hy onder de ogen sag / en also ten eersten observeerde / (al so hy so wel gepromoveert Medicus, als beroepen Predicant was) dat dese jonge knaep / door te veel waecken en braeckens / de werckktuigen der sinnen dier maeten waeren ontstelt / en de sappen die hy nog overig hadden verdorven / dat 'er niets nodiger was / als hem ten eersten tot rust te brengen / en dienvolgende / een slaep middel te ordonneeren. Dieshalven vraegde hy aen de Domestique / wie den Doctor was / die daeglijcks Philopater quam visiteren. Maer als hy van hun / en uyt de mont van een oude moeje verstont / dat'er
tot

tot noch toe niemant van dat slag van luyden was by geroepen/ ja dat de oude man sulcks uytdruckelijck verboden had/ (also hem sijn Predicant en Siecketrooster beyde gesegt hadden/ dat de Duyvel / alleen door vasten en bidden kan uytgedreven worden / en dat hier de konst van alle de Heeren Medici onnut sou zijn) stont hy verstelt/en versoejde by sig selven de prodigieuse godvrugtigheyt/welcke/(en dat nog) by mannen van naem/ en letteren resideerde. Niet konnende begrijpen/ hoe 't mooglijck was/ dat de beestagtige domheyt / in het waere wesen des Godsdienst / den mensch dus verre van alle redelijckheyt vervoerde. Flucks besorgde hy/ dat ietwes uyt de Apotheeck gehaelt / en Philopater ingegeven wiert : 't Geen dien nagt nog so veel effect sorteerde/ dat hy by na vier volle uuren na den anderen sliep. Zijnde

 de

de sulckx niet gebeurt in meer als
drie maenden te voren. Des an-
deren daegs morgens voer hy
voort met nog iets anders voor
te schrijven / 't welck geen min-
der operatie dede / 's avonts we-
derom / en so continueerde hy
vier a vijf dagen / met het ge-
wenschte succes des werelds.
Men souw in waerheyt geseght
hebben / dat het geheele huys-
gesin uytgestorven was / so haest
Philopater ophielt / van het ple-
gen sijner uytsporigheden / en
somtijts een aengenaeme en sag-
te ruste te genieten quam. Vrien-
den / bekenden / en gebuuren
stonden verbaest / siende dese
schielijcke veranderinge / loven-
de en danckende God / ieder op
sijn wijse / voor soo grote genae-
de aen dese jongeling bewesen.
Predicant en Kranckebesoecker
selfs / stonden als opgetogen /
niet wetende wat te dencken / van
sulcke exacte en facile uytdrijvin-
ge

ge des Duyvels, alſo ſy daer noit van gehoort of geleſen hadden. Ze beleden tegen elkanderen / dat dit hun verſtant verre te boven ging / ja datſe nauwlijcks konden geloven / dat den Zeeuwſchen Heer door geoorloofde en zuyvere natuurlycke middelen / dit te wege bragt. En in Conſcientie hier over hun beſwaert voelende / ſpraeckenſe Hem stoutmoedig over dit ſubject aen / Dog deſe niet gewoon zijnde om ſo wat om het kantje te praeten / maer voor de vuyſt te ſeggen / daer het op ſtont / betuygden opentlijck aen hun beyden / dat het hem moeyden / menſchen te ſien / welcke de Character van geleertheyt aen de randen der hoeden / en op de beffen der mantels droegen / en die nog ſo jammerlijck onnoſel te vinden / in dingen / die het eerſte A. B. C. van hun wetenſchap moeſten zijn. Dat Philopater al veel minder van den Duyvel was beſeten

geweest / als sy / die sulcke sot-ternijen / niet alleen geloofden / maer oock aen het onnosel volck-je debiteerde. Dat het onverant-woordelijck was voor God / Magistraet / en aen vertroude Gemeenten sulcke Enorme Falsi-teyten, den mensche op de mouw te spellen. Datse hun Conscientien moesten verkragt / en alle broe-derlijcke liefde uyt deselve ver-bannen hebben / met Hem ver-dagt te houden / van dingen die sose maer de minste mooglijckheit hadden / bequaem waeren om hem voor een volslagen Tove-naer by het gemeen / te doen pas-seeren; en dienvolgende so het anders maer in sommige hoecken van Duytslant gebeurt was / men hem aen het aerds en helsch vuur souw soecken op te offeren. Dat / wilden sy wel doen / ampt en ge-moed quyten / by hun ried / wat meer vlijt aen te wenden / om de oorsaecken / en natuur der onder-

maen-

maenſche dingen / beter te leren verſtaen. Hun uytterſte kragten na vermogen inſpannen / de afgodiſche ſuperſtitie / en blinde bygeloovigheyt / daer het gemeen van ſelfs dog overgenoegſaem toe genegen is / in plaets van te helpen ſtijven / tot de gront toe te ontwortelen. Datſe dus doende de hoog-gedugte Glorie / van Godt groot maecken / de magt der duyſterniſſe gantſchelijck verpletten / en de Heere Christus / eerſt regt veele zielen gewinnen ſoude. Wyders / dat hy in het alderminſte niet en twijffelde / of het ſouw binnen weynig daegen blijcken / hoe sporeloſe middelen / men by der hand gevat had / om Philopater van ſijn kranckſinnige ſieckten te geneſen. Dat Sy voor al / die daegelijcks acces hadden gehad / in het huys van den ouden patroon / en hem dienvolgende / in ſo verre beter als Hy kende / behoorde

geobſerveerd te hebben / waer uyt des jongelings quaele was voortgekomen. Dat een druppel oordeels / in natuurelijcke dingen / haer had konnen leren / dat de dwaeſe opvoeding / ende Extravagante pedanterie, diemen omtrent Philopater in het ſtuck van religie had gepleegt / doende hem hier boven alle kinderlijcke kraghten in vigileren, al dit onheyl eeniglijck te wijten was. Dat hy dit alles / uyt het bloote verhael / 't geen'er hem den ouden man van gedaen had / ſeer ligtelijck en ten eerſten / had konnen ontdecken euz. Die de perplexiteyt, en beteuterdheyd / van Predicant en Kranckebeſoecker, op deſe ernſtige betuyginge des Zeeuwſchen Heers hadden geſien / ſouden ſig niet genoegſaem hebben konnen verwonderen. Alleenlijck repliceerde de eerſte met een Paſtorale Graviteit; Mijn Heer ick had niet gedagt uw de minſte

ſte offenſie te geven / met uw
mijn regtmatige ſcrupulen / om-
trent dit extraordinaire geval voor
te ſtellen / dog ſoo het evenwel
ſodanig ſouw mogen zijn / ver-
ſoeck ick Excuſe: En daer mede
ſonder veel pligtpleginge te mae-
ken / nam hy met ſijn Krancke-
beſoecker affſchept / ſweerende on-
dertuſſchen by ſig ſelven / ſo lang
hem de ogen open ſtonden / geen
occaſie te ſullen voorby laeten
ſlippen / om den Zeeuwſchen
Heer, deſe vrymoedige iever die
hy gebruyckt hadde / betaelt te
ſetten / ſo 't hem anderſins maer
mooglijck was. En in der daet
hy queet ſig / onder de hand in
dier voegen daer omtrent / dat
Middelburg noch heden betreurt /
de onverdragelijcke moejelijck-
heden/welcke men korts daar na/
over de beroepinge van Wilhel-
mus Momma, hun alderbraefſte
leeraer aendeed. So verre kan de
heylooſe ambitie, een geeſtelijck
 per-

persoon / wanneer hy door een ander sijns gelijcke / sijn licht siet betimmeren / vervoeren / en tot een vervloeckte wederwraeck / rusteloos aenporren.

Ondertusschen nam de gesondheyt van Philopater, van dag tot dag sodaenig toe / en sijn krancksinnigheyt af / door de bysondere vlijt van den Zeeuwschen Heer, dat men tegen elcks vermoeden hem buyten alle pryckel oordeelde. Dog een nieuwe slag trof desen jongeling wederom so gevoelig als oit: Naementlijck / het ten uytterlsten kranck worden van sijn seer geliefde Vader / die verheugt / over de mirakeleuse gesondwordinge sijns soons / wijl hy hem oordeelde uyt den doode wedergekregen te hebben / en uyt de helle in den hemel overgebragt te sien / sig so seer aen de tegengestelde passie van droefheyt / waer mede hy so lang behebt was geweest / overgaf / dat de nog weynige

ge kragten sijns levens/ hier door geheel verstroopt zijnde / hy sig allengskens bereyde om zijn ziele aen God / van wien hy se ontfangen hadde weder om te geven. Dog in der daet met so veel genoegen / wegens het gene den Zeeuwschen Heer, so na ziel als ligchaem / omtrent sijn soon had te werck gestelt/dat sijn stervende lippen onbequaem waeren/ alle de bedanckinge die in sijn ziel opgesloten lagen / uyt te drucken. Betuygende dat hy inniglijck hoopte / dat God de eenige vergeldinge sijns arbeyts souwde zijn: Dat hy sig selven versoejde/ sijn soon door een alderstrengste tugt / en slaefachtig onderwijs in dingen daer sijn jonge geest geen de minste Capaciteyt toe hadde / tot sulck een uytterste gebragt te hebben. Dat eyndelijck dit nog het eenige / 't gene hy den Zeeuwschen Heer had te versoecken / was / dat hem ge-

liefde de verdere optreckinge sijns soons op sich te nemen / also hy die niemant ter werelt beter als aen hem vertrouwde; 't welck dese hem niet konnende weygeren / ontsliep hy daer op seer gerustelijck. Het smertelijck verlies / en de inniglijcke droefheyt van Philopaters moeder / over het afsterven van haer lieve Gemael / deed haer / hem binnen een maent na dat hy begraven was / den weg van alle vleesch volgen. Sulcks hier door Philopater, nevens sijn eenige suster / als ouderloose weesen / onder het volle bewint hunner voogden geraeckt / oock ten haeren huyse ingenomen wierden. Het is wel waer / dat geduurende dese huyselijcke wanordre / men genoeg te doen had / om te beletten / dat Philopater niet wederom in sijn oude stuppen verviel / also hy boven maten bedroeft / over het [illegible] van vader en moeder te

gelijck /

gelijck / sig somtijts geheel over-gaf aen de redelose driften / welc-ke uyt dese hertstogt soo se on-maetiglijk is / altijt komen te ontstaen. Dog den Zeeuwschen Heer hem geduuriglijck behan-delende na de swakheyt sijns geests / nu hy hem / onder sig / en in sijn eygen huys had / deed so veel door redenen die voor hem bevattelijk waeren / dat hy na verloop van weynig weecken volkomentlijck genesen / en in een gewenschte gesontheyt herstelt wiert.

Men had / om Philopater so verre te brengen / dat hy met fatsoen / de geselschappen van an-dere wel-opgetrockene Burgers kinderen frequenteren kon / over de ses volle maenden van doen. Want sijn strickte en afgesonder-de opvoeding / had hem in so boer-sche conditie gestelt / dat den hontschen Diogenes, en onbe-schofte Esopus, niet voor hem

 be-

behoefden te wijcken. Sijn tael was so beschaeft/ gesten en buyginge des ligchaems so adret, dat een Oosaender boer hoe stijloorig oock/ hem hier in de loef afstack. Het was een lust om te sien/ hoe natuurlijck hy de oude Amsterdamsche stijfheyt in manieren/ uytbeelde; men souw gesworen hebben/ als hy sijn hand moest besigen om de hoet af te ligten,/ dat sijn arm stijf was geweest; somtijts gebruyckten hy se'r oock wel alle beyde toe. Goeden dag en goeden avont/ was byna alles wat hy wist te seggen. Dog dit hoeckjen quam hy wel haest te boven/ en sulcks te ligter/ na dien hem den Zeeuwschen Heer, een deftig Meester in de Muzyk, en Tekenkonst, die oock in allerhande Hoffelijckheden was afgevaerdigt/toevoegde. Lesen/ schrijven/ en de eerste beginselen/ der Reeckenkonst/ had hem sijn vader/ al vroeg/

brp redelijck laeten leeren / sulcks den Zeeuwschen Heer hem tot hoger konsten / en illustre wetenschappen / voornemens zijnde op te trecken / bestelde hem onder de institutie van een Latynsch Rector, sijn goede vriend / ten eynde dese hem / die tael / welcke by de geletterde / als de eenige ladder om den Tempel van Minerva te beklimmen / wert geconsidereert, volkomentlijck soude leeren. Maer seeckerlijck hier vond Philopater wat meer arbeyts / als in de boecken die hem sijn Vader gekogt hadde; 't was langer nu niet te doen / met een half uurtje te lesen / twee uuren te sugten / en drie te huylen. Hier moest oordeel en memorie in 't werck gestelt worden / en die waeren in de voorgaende talmerpen / niet weynig verswackt. Evenwel also der niets so swaer is / of het wort door moejte verkregen / begon hy sig so rustig

tot dit grote werck te schicken, dat hy in minder als drie jaeren, bequaem was / tot hoger studien over te gaen. Den Zeeuwscher Heer, die hem in alles voor een twede vader verstreckte / ried hem / sig te appliceren, tot de lofselijcke studie der Geneeskonst, daer hy selfs oock een groot liefhebber van was / en het grootste gedeelte sijns jeugts in doorgebragt had. Hier schickte sig Philopater wel na vermogen toe / en bragt'er by de twee jaeren t'soeck in / maer ten ging'er op lang na soo glat niet me voort / als men gedagt hadde. 't Waeren niet als ruuwe beelden / die hy hier af in sijn verstant vormde. En hy souw / so hy hier in had voortgegaen / na alle waerschijnlijckheit / so groot een slagting onder de siecken aengeregt hebben als nog oyt by de domste van die order gepleegt is. 't Quam egter by de dofheyt van geest / nog

nog onbequaamheyt in verstant/ niet toe / dat hy hier so weynig progressen in deede/ Maer de-vervloeckte ongebondentheyt / welcke hy onder de Studenten, die dese faculteyt cultiveerden, dagelijcks observeerde, deed'er hem so t'eenemael advers van zijn. Want niets was hem haetelijcker / dan de beestagtige Debauches, en Profaniteyten, die gestaedig onder hun in swang gingen. En seeckerlijck/ wie sal/ die maer een druppel oordeels / of kennis van saecken heeft / konnen loochenen of die jonge Monsieurtjes sijn het / die met de grooste arbeyt des werelts / en ten kosten van hun ouders middelen / dit over oude spreeckwoort soecken waer te maecken ubi tres medici, duo Athei: Wrijvende alsoo de regtschapene oeffenaers / van dese goddelijcke konst / een onuytwisselijcke Calange en schantpleck aen/ daer se ondertusschen
hun

hun kostelycke tyt dus in ver-
doemde godloosheden doorbren-
gende / tot jaeren van onder-
scheyt gekomen zijnde / en hun
konst sullende in practijck stellen /
door hun bullen, die se meer voor
gelt / dan na verdiensten krij-
gen / regte gequalificeerde mensche
moordenaers worden. Wel is
waer dat dit quaet so algemeen is
aen de Academien, dat in plaets /
datse soude strecken volgens het
oogmerck van haer stigters / voor
planthoven / waer in alle goede
konsten / en wetenschappen / om
Kerck en Staet van brave man-
nen altijt te voorsien; se al lang /
met die Honorabile Character van
guyten scholen te zijn / proncken
moeten. Geen faculteyt, selfs
de gene die aen de H. Godge-
leertheyt / ('t is schande te seg-
gen) is toegeweyd / is'er vry
van. Die hier onder de Studen-
ten (want ick swijg van de Ju-
ridici en anderen) meerder def-
tig

tighept / en glans van wellevent-hept / souw menen te vinden / mogt bp heldere middag Diogenes lantaern wel opsteecken; en water in een seef dragen / wyl hy dog verloren moeiten doen soude: En alhoewel dit geen Academie, als Academie te wijten is / maer veel eer een quact by toeval, moet geagt worden / so schijnt de ongebondenthept / egter daer so nootsaeckelijck aen te sijn / dat s'er bpna onmooglijck af te schepden is. Want de hooge schoolen hebben dit gemeen / met de grootste en volckrijckste steden / datse zijn saemen geset / en opgepropt upt alderhande Natien van de werelt; daer ieder sijn verdorvene gewoontens / upt sijn epgen land mede brengende / selden iemant verbetert / of beter gemaeckt wort. Waer bp als een voornaeme oorsaeck tot ruine der seden / dit noch komt / dat men'er de jonckhept in sodae-

nige

nige jaeren/ na toeschickt/ als wanneer'er de strepen/ van de schoolmeesters roede nog op de billen sitten. Aen hun is het, dat men durft vertrouwen/ daer 't alles aen gelegen is/ namentlijck een goede opvoedinge. Ick weet niet met waerheyt welck een ingebeelde heylighe yt/ men aen die plaetsen/ niet al moet toeeygenen. Want daer een regtschapen man/ als hy sijn kinderen tot nog veel meer jaeren toe/ onder sijn bestel in sijn huys heeft/ niet souw willen verstaen, datse maer een halve nagt/ buyten sijn kennis hier of daer souden lopen/ kan men hier mackelijck resolveeren deselve van de eene vacantie tot den andere toe/ op hun eygen reeckeninge/ huys te laeten houden/ so als 't hun goet dunckt. Maer de waen/ dat de Heeren Professoren, onder welcke sy Collegium houden/ het oge op hen genoegsaem hebben/
doet

doet elck gerust zijn / en voor geen onheyl sorgen: Daer het nogtans notoir is / dat dese Heeren / (of men moestse een Tantum Extraordinair daer voor beloven) sig so weynig met die saecken bemoejen / dat het nergens na sweemt of gelijckt. Want / lieve God! sy hebben buyten de uuren / die se aen lessen te geven te kost leggen / so veele besoignes en occupatien, so veele Heeren en Dames te besoecken / Consulten, en Comparitien by te wonen / sulcke pleysierige tuynen te bewandelen / Visiten af te leggen / en te ontfangen / dat men immers wel dencken kan / hoe weynig tijts dat'er overschiet/om sulck een pedagogye over hun Studenten te oefenen. Behalven nog dat'er niet een by na is / die van sijn 30 tot 60 jaeren / niet al een volumen of twee geschreven heeft / en dan zynder in de Theologie/ nog wel $\frac{1}{3}$ Predicanten by; om so het mes aen

alle kanten te doen snijden. Ic seg dit in het alderminste niet to disreputatie deser Heeren, mae tragt'er alleen mede te kennen t geven, hoe incapabel sy behoren geconsidereerd te worden by ver standige ouders, om'er het op sigt van hun kinderen, buyten het Collegie aen te vertrouwen 't Is oock hier van daen, da dieverse voornaeme steden, onde de Unie van dese VII. Proventien sorteerende, hebben besorgt da 'er illustre scholen, binnen des selfs muren opgeregt zijn gewor den, die van brave mannen ver sorgt, en met genoegsame Commoditeyten zijn voorsien, om'er de jeugt alles te verschaffen, wat in Hollant, te Leyden; in Vrieslant, te Franiker; in 't Stigt te Uytregt; in Overyssel, te Harderwyck; en elders te vinden is. En sulcks alleen, om dat de ouders selfs, het oog over hun kinderen souden hebben: De debau-

bauches, en verquisting beletten/ en de menagie/ die in alles voordelig is/ bevorderen. Maer welck effect dog/ wort hier van gesien? Wat voor heylsaeme vrugten/ pluckt men van dese gesegende acker? Seeckerlijck met allen weynig. Want so de Duyvel het duysentste deel magts hadde/ in't gene het welck men gemeenlijck aen hem toeschrijft/ so souw hy met de tiende part so veel quaets niet konnen uytregten/ als hier tegen de goede intentie der Magistraten/ by de Professores der hooge scholen gedaen wort. Want de redenen van eygen interest/ doen hun aen mijn Heeren de Staten/ of des selfs Stadhouder demoediglijck Remonstreren/ het groot verval der Academien, en neringloosheit dier Stadt/ in welcke datse gevestigt is. Die van ambitie en glorie/ om over al/ en alleen meesters te zijn/ doet hun publice en privaet uytschreeu-

schreeuwen / dat het meer al
billick is / dat de wet upt ha
Zion wert gehaelt ; dat Go
aen die plaetsen / daer sy Pro-
fessores zijn / syn vuur en haer
stede / (als van outs onder de Jo
den) heeft. Dat sy geoctrojeerde
en gepriviligeerde Rabbynen zijn
die alleen van den God des H
mels / de Character hebben / o
Priesters en Leviten te maecken
enz. Daer en boven / hoe ope
baerlijck sy andersins / tot bla
me der Kerck / dissentieren i
gevoelens / die de Uniformitey
der leere opmaecken / so hebbe
se nogtans in dit point politi
genoeg / om als een eenig ma
aen te spannen / hun haen ove
al te doen krajen. Amsteldam
en andere voornaeme steden / di
doorlugtige schoolen hebben / kon
nen getuygen / onder welck
verbinteniße / accoorden en moej
ten / hun Studenten / een Testa
monium Facultatis, te Leyden
Har-

Harderwyck, en elders moeten halen. Welcke Clausulen daer in influeren, om so veel doenlijck is de luyster der studien/ buyten de Academien verkregen/ den neck te breecken/ hoe schoorvoetende/ selfs de gaeuwste geesten/ hier op ter Examen geadmitteerd worden. Dus ondertdruckt men/ alderwegen/ de heylsaeme belangens/ van steden/ huysgesinnen en jeugt/ men voert se ongevoelig over/ tot alle die uytspattingen/ en sorgelijcke wulpsheden/ die men weet dat onder de Studenten daeglijcks gepleegt worden. Het welck onmoogelijck souw konnen geschieden/ by aldien se onder het dack van hun ouders of voogden gehuysvest waeren/ en dat die het bestier over hun hadden/ wijl men selden sulcke onregtaerdige vint/ die al siende/ willens en wetens souden toelaeten/ dat hun kinderen/ in het verderf
lie-

liepen: gelijck voor het meest
gedeelte gebeurt/ soo sy deselv
na de hooge schoole senden. S
ons iemant vraegt/ of'er da
gantschelijck geene behoorden t
zijn; wijlse so veel contribuëren
tot verwilderinge der seden? Dı
zy geantwoort: datse konnen ge
dult worden/ om als algemeen
Oeffen-schoolen, voor buyten
landers/ nabuurige vreemdelin
gen/ ingeseetenen/ die in haer ste
den/ dorpen/ of vlecken/ ten
eenemael van alle gelegentheyd
om in goede konsten onderwe
sen te werden/ zijn ontbloot/ t
verstrecken. Maer voor de rest
dat sulcke/ die binnen hun eyge
ne stadt/ een illustre schoole heb
ben/ daer geensints behoorden
gesonden/ of geadmitteerd t
werden; 't zy bevoorens duyde
lijck bleeck/ datse sodaenige gron
den/ omtrent de wetenschappen
gelegt hadden/ en in een burger
lijcke Ethica geoeffent waeren
da

dat het verdere / 't geen se op een Academie sogten / maer ten uytterste genomen / voor franje aen het kleet van geleerthept / dienen soude.

Maer dese digressie of buyten sprong / waer toe mijn pen verroert wert / door ick en weet niet welck een Academische drift / souw ons wel haest de geheele Philopater doen vergeten: Daer ondertusschen mijn Leser buyten twijffel al verlangt / om te weten hoe het met hem geschapen mag zijn. In der daet vry redelijck. Want den Zeeuwschen heer, die niets ter werelt als sijn wel zijn en beste sogt / hoe langs / hoe meer bemerckende / dat hy ten eenemael was genegen sig te appliceren, tot de studie der H. Theologie / liet hem hier na sijn vrye verkiesinge in te werck gaen: En sulcks te eerder / om dat hy verseeckert was / dat Philopater hier toe bequaemheden

 had /

had/ die vry ongemeen waeren/ so van een naturelle neerstighey om te blocken / destighept in gelaet en omgang/ en boven a van een seer stigtelijck en god vrugtig leven. Hy nam hem dan dieshalven weder in sijn eygen huys / met voornemen om de soete vrugten / van sijn veeljaerige arbeyt hem mede te deelen. En ah! wat soude Philopater, een gesegent instrument / in Gods hant om zielen te winnen hebben konnen zijn/ had het de Almagtige behaegt / aen het leven/ van den Zeeuwschen Heer, nog eenige jaeren toe te voegen! Want Hy was een regtschape prediker van het Euangelium des Vredes. Een waere Philometer of Moeder-liever van de ruste en vrede der Kercke. Een dood vyant / van alle krakelen / van broeder-twistinge / afscheuringe / en verwyderinge. Noyt arbeyde iemant met meerder vlijt

om

om de verschilstucken / die het wesen der saligheyt niet en quetsten / onder de Reformateurs weg te nemen / en hun tot vereeniging te brengen ; Nagt en dag was hy beesig syn Gemeynte met leer en leven te stigten / en boven alle leyde hy het'er op toe / de menschen van hun hartstogten / en elendig waengeloof te genesen. Het waere wesen des Godsdienst had hy altyd in 't oog / den synen te onderrigten; en sulks met so veel gevalligheyt/ dat hy van elck een / so binnen als buyten de kerck / geliefst en gemint wiert. Hy stierf in 't begin des jaers 1678. out zynde omtrent 59. jaeren. Kerck en politie betreurde dese droeve slag; dog boven al Philopater, die aen desen Heer tegelyckelyck/een twe-
de vader / voogt / en herder
loor. Hy had toenmaels
niet volkomentlyck bereyck
ouderdom van 19. jaeren;

halven bynaraedeloos / niet we-
tende hoe veyligst de volgend[e]
cours sijner Studien te voltreck-
ken / begaf hy sig na Amsteldam;
ten huyse van sijn tweede voogt,
by welcke sijn suster inwoonde.
Dese / zijnde Ouderling van de
kerk / en een groot vrient / van
dien adelijke Predicant / welc-
kers leven so geestig na het Ta-
fereel van den Thebaensche Philo-
sooph Cebes, door hem selven is
beschreven; sont hem na verschey-
de besoignes met gemelde Heer /
hier over gehad te hebben na de
Academie van Leyden, alwaer
hy ter liesde van den een / en an-
der / met de grootste teeckenen
van geneegentheyt / by elck ont-
fangen wiert. Dog bysonder
aengenaem was hy / den groote /
en witte Christoffel, die te dier tijt
als een andere atlas / de geheele
Academie, met al des selfs ge-
wigt alleen op sijn hals torste.
Dien arbeytsaeme Heer / en gro-
te

te Goliath om het heir der Voetianen hoon aen te doen / verwellekomde hem meer als iemant; Nam hem in sijn eygen huys / en voegde voor geselschap hem toe / een Student / die van sijn 14. jaeren af / het Cartesianismus & Cocceanismus, als water had ingedronken. By dese woonde en sliep Philopater op een kamer en bed / aten en dronken met malkanderen aen de tafel van den Proffessor, waer uyt binnen weynig dagen / een seer nauwe verbintenisse / en onderlinge vrientschap geboren wiert: sulcks dat den een den anderen met een broederlycke genegentheyt omhelsde / en inniglijk lief kregen. Te meer nadiense in jaeren weynig verschilde / en in humeuren malkanderen gelijck waeren. Na datse beyden / omtrent 13. maenden in de Hebreenwsche tael / per ordre van hun Proffessor, die dese kennisse

als de ziel van de H. Godgeleert-heyt considereerde/ hadde door-gebragt/ wierdense met alle ernst door hem/ aen de saeck selfs ge-set/ en tot sijn Collegium Theologicum over gevoert. Hier was het om dese Jongelingen / de eerste beginselen/ huns wegs te doen verstaen/ dat men hun in-scherpte/ voor alle dingen agt te geven/op de natuur/ eygen aert/ en kragt van het VERBONT DER WERCKEN, 't welck God voor den val/ met den eer-sten mensch Adam / (na voor-geven dier Theologie welcke nog nauwlijckx een halve eeuwe out is) gemaeckt soude hebben. Hier moestense voor alle dingen weten/ dat het woort Fœdus Verbont, van Ferire Slaen, van Fides Ge-loof, en Fædare bevuylen, af-komstig/ in het Hebreeuws door Berith Barah en Bara, en in het Grieks, door Diatheke, een Te-stament uytgedruckt wiert. Se

moe-

moesten kunnen begrijpen / wat dit Verbont was; in welck opsigte eensydig; en wie'er de onderhandelende partyen in waeren: Daer en boven aenmercken / de conditien en voorwaerden / op welcke het gegrontvest was; wat Sacramenten het hadde / te weten de Boom des Levens, het Paradys en geen andere / ja datse gruwelijck dwaelden / die'er den Sabbath onder reeckenen. Maer boven al moestense met een meer als menschelijcke wijsheyt naspeuren / door wat weg / en langs welcke trappen / dit Verbont der Wercken / van tijt / tot tijt kragteloos gemaeckt en vernietigt wort. Dat sulcks geschiede / (1) Door het niet konnen regtveerdigen, uyt kragt van sijn eygene verdiensten. (2) Door de openbaeringe van het Verbont der Genaden. (3) Door het weg nemen, en aen stucken scheuren van het hantschrift der sonden,

om Christi doot en verdienste wille. (4) Door de doot der Gelovige; in so verre, sy nog in dit leven, met een swack en sondig ligchaem omhangen zijn. (5) Eyndelijck/ door de opstandinge uyt den dooden, als wanneer nog het ligchaam, dat om der sonden wille doot was, wederom opgeweckt wort. En of wel/ in den geheele Bybel / van Genesis af/ tot Apocalypsis inclusys / niet een enckel woort / schaduw of ligchaem / van dit geheele werck-verbont / met des selfs omslag / gevonden of bespeurt wert / ja schoon'er den H. Geest so stil van swijgt / als oit van 't Paepsche Vagevuur ; 't moet'er evenwel zijn / men soekt en vint het daer het niet is : En doet'et voor de Basis, en Grontpylaer / van de geheele Coccejaensche Theologie verstrecken. O groote scherpsinnigheyt! O wonderlijcke uytvindinge/ van een leerstuck daer nog Moisis, nog alle de Prophe-

ten, nog Christus met sijne Apostelen, in het alderminste iets van geweten hebben. Daer men sedert 25. jaren so veel wercks van heeft gemaeckt / so veel papiers om beklat/so veel om geroepen / en gepreeckt: dat men als of'er de geheele saelighept aen hing en gelegen was; nog tegenswoordig 't komt te pas of niet/oude en jonge in stampt; hun kragtiger aendringt te onthouden / als de 12. Artykelen des Geloofs selfs. Seekerlijck / men moet tegens wil en danck bekennen / dat de Coccejaensche Broederschap upt gauwe mannen bestaet: Want daerse so overvloedig konnen prediken / en schrijven / over saecken / die nog bestaen, nog zijn, nog wesen hebben / Lieve Hemel! wat soudent mirakelen van geesten wesen / so se sig op dingen die waeragtig waeren / toelepden. Dan souw 't meenig wel eens

lusten te sien / wie dog so veel couragie souw hebben / om over eenig verschilstuck met haer in 't velt te treeden. Want daer zijnder niet weynige / die met het grootste pleysier / hebben gesien en gelesen / de verwonderens waerdige scherpsinnigheyt / om het Verbont der Wercken staende te houden / welcke in seeckere Voorreden, voor een groote Belijdenis Predicatie, door Coccei Schoon Soon in 't werck gestelt is. In der daet elck behaegtse / om datse daer so koddig ter sne komt. Den Adelijcke Theologant / daer Amsteldam, meerder als op 't Stadhuys / beurs / kercken / torens / swaere gebouwen enz. eeuwiglijck sal brallen / en de wimpels van de grote mast laeten waejen / had by sijn leven / een begin van de leere der waerheyt, geschreven / en in het ligt gegeven. 't Wiert wel verkogt / en stigte veele. Maer hy had'er

juyst / (en buyten twijffel met voordagt) niet een woort in gerept van het Verbont der Wercken. Dat was onverdraegelijck / en onmoogelijck te dulden / voor sulck een doordringende, en naby siende gesigt. Hy sogt / en wedersogt alle de papieren van de overledene / en vont 'er stoffe tot een tweede deel onder. Toen was 't / sta vast opschaffers van vaste spysen, en vlacke verkondigers van het eeuwig Euangelium ; dese Pr loge sal uw gelden. En op wat wijse meenje dog? Voor eerst wil Hy / dat het so seecker is / dat den overledene Sal: memorie, een Verbont der Wercken geloofde / als waer is / dat drie en vier / agt uytmaecken. Ten tweeden / bewijst hy 't Werckverbont met vier kloecke argumenten. En ten derden / schut hy syn swaermoedige ziele in bekommerlijcke gedagten uyt / omtrent de regtsinnigheyt sijner

broederen / niet konnende denc-
ken dat sy verre van Socinianerye
zijn / also aen het ontkennen van
het Werck verbont / ligtelijck
vast is / de ontkenninge van het
Verbont der Genaden. En wilje
eens weten waarom? Hy selje
dat selfs met naeckte woorde-
tjes seggen. Die loogchend dat
Adam, in sijn staet van opregtig-
heyt, voor den val, door
sijn eyge goede wercken, en ver-
diensten, het regt had, om van God
den Hemel tot loon sijner vergel-
dinge af te eyschen; Die loog-
chend oock dat Christus dit voor
sijn uytverkorene gedaan heeft.
Sluyt dat niet deftig? Ick wed
al die hem liefhebben / Ja / daer
toe sullen seggen / schoon het in
specie so valsch is / als'er iets
valsch bedagt kan worden. Want
in wat staet / dat men den mensch
oock aenmerckt / so blijft dit waer-
agtig / dat alles wat hy besit /
erlangt en ontfangt / om eenig
goed

goed werck uyt te voeren / sulcks hem van God uyt genaede by geset wort / van wien hy in alle syn bedrijf / doen en laeten / sodaenig is afhangende / dat hy sig sonder dat volmaeckte wesen nog roeren nog bewegen kan. Waer blijven nu verdiensten / eygen goede werken / en regt om van God / als van een schuldenaer de saeligheyt af te eyschen ? Waer het heele opgeregte Werk verbont met al des selfs grote nasleep van ap- en dependentien ? Moet men dan op de rant van het Sociniaensche bootje sitten / als men volgens de gronden van de suyvere Gereformeerde leere / omtrent het schepsel / in alle staeten / alle verdiensten uytsluyt ? Wel aen / wie kan 't helpen / dat m'er sig na voege / men weet dog niet / waer het nog eens te pas kan komen ; Dese Voorreden-maecker , eens volkomen Rooms wordende / is van nu af

het Meesterlijk heerschen over sijn broederen also gewoon / dat'er niets meer aen hapert / om elck een sijn hand te doen kussen / dan dat men hem / als sulcks de gewoonte eens te Amsteldam wort / Superintendent maeckt / en wie weet welcke grote Censuren, hy dan niet wel over mindere dingen / die hem tegens de borst zijn / oeffenen soude / waerom hy dienvolgende wel meriteert / dat me eenig ontsag voor hem overhout.

Philopater, nevens sijn leergierige Confrater, na datse hun herssens dom geploegt hadden / om dese distelagtige / en ten hoogsten onnutte stoffe / in de memorie te prenten / kregen ondertusschen van hun Proffessor verlof om over te gaen tot wat anders. De driederleye huyshoudinge Gods / en des selfs bysondere bedeelinge, wierden nu het onderwerp hunner oeffeninge. Hier moesten se

weten /

weten / hoe dese aengemerckt konnen worden; (1) Onder de Beloften. (2) Onder de Wet. En ten (3) onder het Euangelium. Hoe de huyshouding / onder de beloften / oock drieleedig is. Namentlijck / (1) van Adam / tot de Sontvloet. Waer in voorkomt / de eerste beloften / van het Vrouwe Saet / de offerhande der Patriarchen / eu het verderf der aerde door de Sontvloet. De (2) van de Sontvloet tot Abraham. In welcke sy moesten aght geven / op de Mysterieuse voorbeelden / en verborgene beteekenissen / welcke de wateren der Sontvloet / Noachs Arcke / de Regenbooge / Sems seegeninge / enz. op Christus en sijn Gemeynte / en Babels tooren bouw op den Antichrist hadden. De derde, van Abraham tot de Wetgevinge van Moisis toe. Alwaerse distinctelijck moesten beschouwen / Gods Verbontmaec-

kinge /

kinge / de Besnijdenisse / de beloften / en seegeninge aen sijn Zaet gedaen / om het Lant Canaan te be-erven / de erffenisse der Heydenen hier in gesloten / als een vrugt des N. Testaments / de voortplantinge van dese beloften / onder Isaacks / en Jacobs nakomelingen. De voorbeelden dies tijts / namentlijck / Melchizedeck / Hager en Sara / Isaack / de Ladder Jacobs / Sodoma / Joseph / enz. De geboorte / en opvoedinge van Moisis / sijn teeckeenen / en wonderen die hy voor Pharao deede / de tien plaegen die God over Egypten uytstorten / hoe deselve voorbeeldig zijn op het Antichristische Egypten / wat de teeckenen / welcke God by de uytleydinge / van het Israelitische volck / (te weten / het Pascha / het Feest der ongesuurde broden en de Heyliginge der eerstgeboorne) voor bedupdenisse op Christus
hebben

hebben. Als oock/ wat de wolck- en vuur-kolommen/ daer Israel in de woestyne de weg door gewesen wierden/ en het Manna datse daer aten/ afschaduwde. Eyndelijck/ hoe men voor alle dingen/ hier de eerste Sabbath der Joden vinden moest/ om de broederen Voetianen alle gelegentheyt te benemen/ vanse niet met de scheppinge des eersten menschs voor den dag te brengen.

Dese gewigtige hooft saecken/ onder de eerste huyshoudinge/ wel perfect kennende/ vereyschte hun ordre/ van ondersoeckinge/ om de tweede ter hant te nemen. De Wetgeevinge op Sinai, had hier de voorrang/ die des vleeschelijcken gebots/ anders gesegt der Ceremonien, en der Politie volgde. Dat/ wat de eerste aenbelangt/ moesten sy die onder seeckere verbontmaeckinge van God met Israel aenmercken

ken. Dog geensints onder een Verbont der Wercken, of herhaelinge van het selve / maer een puur suyver genaeden Verbont, dat eenigermaeten geschickt was na den staet van Israel in die dagen: Dat Israel niet staende bleef in dit Verbont / maer 't selve door de sonde van het gulde Kalf schrickelijck overtraden. Dat God'er hierom als slaven heeft gehandelt / ten eersten 3000 door de Leviten deed doden / en hem alle een swaer jock van dienstbaerheyt oplevde. Dat hier toe moesten t'huys gebragt worden alle die onreynigheden / reynigmaeckinge / onderwerpinge aen de so genaemde Goden / 't aenhoren van de vloeck / enz. Wijders / dat die geheele wet / waer onder Israel besloten was / bestont in 1. Heylige persoonen. 2. Heylige plaatsen. 3. Heylige saeken. En ten 4 Heylige tyden. Dat de heylige personen waeren; de

Hooge-

Hooge-priester / de Priesters / Leviten/ Nasareen en Propheten. De Heylige plaetsen; 't Lant Canaan / Jerusalem / den Tabernaeckel / en den Tempel. De Heylige saecken; d'Offerhanden/ Eerstelingen / en Tienden. De Heylige Tijden; de weeckelijcke Sabbath / 't Sabbath jaer / het Jubeljaer / den groten Versoendag / de Feesten van Paesschen / Pinxteren / Loofhutten / der Trompetten / Nieuwe Maenen enz. Dat alle dese dingen / op Christus en sijn kercke onder het N. Testament sagen/en sy Israelieten'er niet meer als de schorsse van hadden. Dat Israel na VI. teeckenen der tijden den Messias te gemoete moesten sien; namentlijck dese: 1. Segen, tot aen de regeeringe Salomons. 2. Vloeck, tot de wegvoeringe der 10. Stammen, na Assyrien, en van Juda na Babel. 3. Bekeeringe onder de Volckeren daerse verstroyt waeren.

4. Wederkeering, tot haer Stadt en Tempel. 5. Weldadigheyt van God 100. jaeren voor Christi geboorte, aen hun bewesen. En ten 6. Vermenigvuldinge van Israel', verre boven het getal haerer vaderen.

In dese / en nog andere dingen / welcke tot de natuur van de Moisaische Godsdienst, en het bestel der Hebreeuwsche Republijck behoorden / waeren onse Studiosen, een geruyme tijt so hertneckig beesig / dat men gesworen soude hebben / datse selfs Jooden meenden te worden. Se deeden buyten de uuren van haer Collegie, niet anders / als malkanderen te vragen en hervraegen / nu na't een / dan na't ander / van 't geen onder dit oude volck / was geschiet en voorgevallen. Bysonder braeckense haer hooft / met den toestel des Tabernakels / welcke Moises in de Woestyne timmeren dede. Hier maecktense

duysent

hupsent Alludatien op de Archi-
tectuur,'t gebouw / de stoffe daer
toe / figuur / galerijen / vertrec-
ken / en behangeselen die daer in
waeren. Wat al verborgene / en
geestelijcke beduydinge / op Chri-
stus en sijn Kerck hier binnen
opgesloten laegen. Voorts be-
schouwdense met een aldernauw-
keurigst gesigt / alle de ornamen-
ten / en vaten / tot dit huys
behoorende. Wonderlijck ster-
oogdense / op het kopere wasch-
vat / den gouden altaer / goude
kandelaer / goude tafel met de
toonbroden / arcke des verbonts /
met de daer in leggende tafelen
des wets / wet-boeck / manna-
kruyck / en Aärons staf : Het
Versoendecksel / Cherubinen /
enz. Met geen minder vlijt
bewandelde sy van onder tot
boven / en van agter tot voor /
den geheelen Tempel Salomons,
als oock die van Serobabel;
ondersogten distinctelijck of'er
ap-

apparentie was / dat de Joden, t'eeniger tijt een derde Tempel opbouwen souden. Wyders, lietense hun oog gaen / over de offerhanden der Joden, in hun driederlye soorten; namentlijck / Brant-offerhanden, Versoen-offerhanden, en Danck-offerhanden. Welck de stoffe was die daer toe gebesigt wiert; te weten beesten / vrugten / olie of wijn. Onder de beesten; ossen / koejen / kalveren / schaepen / bocken en geiten / duyven / torteldnyven / musschen enz. Onder de andere Offerhanden / meel en wieroock / sonder hoonig of suurdeessem gemengt / maer met sout gesouten. Door wie, en voor welcke persoonen, of saecken dese geschiede. Buyten gemeen curieus waeren se oock / om den Hogepriester / in sijn kostelijcke Gewaden / sig selven aen de inbeeldinge te representeren. Wonderlijck blonckcken haer de goude en witte kle-

deren / van de selve in het oog; Sy inventariseerdense van stuck tot stuck / dog niet sonder aen het klijnste lapje een Allegorische sin, en betekenisse op den Staet van de Kercke des N. Testaments / toe te eygenen. Sijn linnen onderbroeck / linnen onderrock met oogjes / lyfrock / riem / tulbant / mantel / Ephod of schouderlap / borstlap / voorhoofstplaet / enz. moesten elck vol alderhande mysterien wesen. Ja selfs de schelletjes en granaet-appelen / die onder aen de soom / van 's Hoge-priesters mantel hingen / moesten de doorlugtige en helklinckende predikinge des Evangeliums / onder de dagen des N. T. beteeckenen. So oock verbeelde den Ephod / en borstlap / daer de 12. Stammen in gegraveert waeren / het altijt duurende middelaerschap Jesu Christi. En meer diergelijcke schranderheden / (daer my het hooft reets al van draejd / met'er

met'er maer weynige blotelijcks te noemen) maeckten sig desi jongelingen / in dier voegen ep gen / dat'er byna geen laadje / in het Cabinet hunner hersen vat ledig bleef / om'er oock wat anders / 't geen tot een regtschapen Theologant behoort / in te konnen plaetsen.

By aldien / het niet tegen de pligt van een Historie schrijver was / (die altijt buyten partije te kiesen moet blijven / en de saecken / maer blotelijcks heeft te verhaelen / so als se zijn gepasseert) eenige consideratien / omtrent sommige voorvallen te maecken / so souw ick my hier de vryheyt aenmaetigen / van de alderonverschillenste / die leeft op sijn gemoet en conscientie te beroepen / of het begrijpelijck is / dat de kemnisse / en die nauwe uytpluysinge / welck men onophoudelijck / omtrent de bovengenoemde dingen in het werck

stelt /

stelt / soo nootsaeckelijck is behoorende / tot het ware wesen van het eygentlijcke / en na Gods Woort Gereformeerde Christendom / gelijck 't seedert ruym 30. jaeren / met so veel ophefs / op Academien en Predickstoelen, is geleert / en uytgeroepen? Of dese saecken / op die wijse te weten / en verstaen / oit met redenen hebben konnen meriteren, sulck een schrickelijcke adversie, verwijderinge / en haetelijcke twespalt / onder broederen / die sig een selve Confessie onderwerpen / aen te regten? Of men hierom / oit of oit / Staet en Kerck / met de alderdomste yver / in de swaerste oorlog / die Nederlant is onderworpen geweest / toen de geslaegene vyant / tot binnen onse Kerckdeuren indrong / had behoren te ontrusten? Of men toen niet anders had te doen / als al het papier dat nog in de vier Provintien overig

rig

rig was / te bekladden met d
alderscherpste broedertwisten / di
immermeer/gehoort of gesien zijn
Of men in so een tijt / Staet, e
Stathouder, wanneer deselve m
de uytterste viguer / en bekomm
ring/ kragten en moet / inspanden
om het ondraegelijcke France juc
van de schouderen hunner onder
daenen af te werpen / met we
derzytsche protestatien, versoeck
schriften, en aenporringen tot ee
Synodus Nationael, om die nie
wesige geschillen / te determine
ren, hadt behooren onop
houdelijck moejelijck te val
len ? Gelijck daer van attesteren
konnen een oneyndig getal bitte
re scheltschriften / walchelijcke
libellen / seditieuse dedicatien,
voorredens / enz. En of wel de
navolgers van Coccejus, het in
de mont bestorven is / dat de
schult hier van niet aen haer,
maer aen een party domme drij-
vers / en blinde stijfkoppen,
onder

onder de aenhangers van Voetius moet geweten worden. Ja dat Sy alleen / en niemant van haer tegenstrevers / altijt om verdraegsaemheyt / en tollerantie hebben geroepen / en gesmeeckt / so blijft (schoon dit al soo was) egter waeragtig /) als of Kerck en Staet in de hel en verdoemenisse versincken soude / sy Monsieurs te gelijck / sonder aensien van tijt / of gelegentheyt / hun nieuw light op den kandelaer geplaetst wilden hebben. Men quam'er niet by graeden of trappen toe / maer 't most'er hals over kop uyt / 't geen op 't hert lag. Men vertrouwde de saeck oock geensints / aen de outste, voorsigtigste, voornaemste en bescheydenste, maer als of 'er een generael opbod geschiede / elck schoot het harnas aen / en quam / om den Heyligen oorlog te voeren als een wel toegerust krijgsman te velde. Niet alleen

met defensive, maer oock m[illegible] offensive wapenen. Deeden bro[illegible] deren Voetianen, na den oude[illegible] trant schermslaegen in de lug[illegible] botte aenvallen / en boersch[illegible] chargien; Sy naemen hun sla[illegible] gen so veel gewisser / en troffe[illegible] der in dese rampsaelige penn[illegible] krijg niet weynige / die'er de li[illegible] teeckens van / tot in hun gra[illegible] droegen. En seeckerlijck wegen[illegible] wederszijts schreeuwen / schelde[illegible] raesen en tieren / sal nog de ee[illegible] ste Jurist komen / en 't laets[illegible] Collegium qualificatum belez[illegible] worden / om'er een regtmaeti[illegible] oordeel over uyt te spreecke[illegible] Want niemant kan met wae[illegible] heyt seggen / of partyen waere[illegible] malkanderen hier in gelijck[illegible] uytgesondert dat de nieuw[illegible] Broederschap / in aerdig steecke[illegible] koddig schertsen / scherpsinni[illegible] roskammen / en na de mode t[illegible] hekelen / van elck de prijs al[illegible] volle overwinnaers is toegew[illegible]

se

sen geworden. Maer lieve God! welck een schadelijcke victorie/ daer de segen so duur komt te staen. Wat gaf men aen de vyanden buyten de Kerck/ niet al stoffe om in de handen te klappen/ en van vreugde op te springen/ siende de grontvesten der Reformatie dus aen 't waggelen geraeckt/ en se nauwelijcks een totale omkeeringe over slegts vijf Verschilstucken met de Remonstranten, ontkomen/ of nu een getal van over de 220. onder hun in swang gaende/ gelijck sulcks aengewesen wort/ van den Proffessor Mares. (vid. Mares. System. Maj. pag. 1057.) Wel is waer/ dat desen Heer/ die in alles seer liberael en milt was/ de ruymte neemt/ en om sijn broederen de maet vol te meeten/ hun liever eens so veel opdigt/ als in eeuwigheyt bewesen kan worden/ gelijck d'Heer Brinck hem al over lang in dese voetstappen is nagevolght/ be-

halven Ridder, en Ryssenius, di
sig op dit kunsje mede te bysti
verstonden; maer evenwel blijf
ondertusschen dit seecker / da
Heeren Coccejanen, sig veyre n
so toegevende toonden / datse i
een eenig poinct, hoe lincks o
regts in dispuit gebragt / hu
broeders een letter schrijvens ge
wonnen gaven. Wat hebbens
niet al arbeyt en moeyten i
't werck gestelt / om te demon-
streren, dat het oude Testamen
is geweest / den tijt des toorns,
gestelt tegen den tijt der genae-
den / onder het N. Testament.
Wat kittelde hun de scherpsin-
nige uytvindinge der woorden
Aphesis, en Paresis, om het on-
derscheyt der vergevinge van son-
den te beteeckenen. O hoe ver-
heugt en blymoedig waeren zy /
als se de Vaderen des ouden
Testaments / onder de vloeck /
en vreese des doots vonden leg-
gen. Datse dienaers der Elohim,

of so genaemde Goden en Engelen waren. Dat de onderwerpinge der Joden / onder de eerste beginselen der werelt / daer in bestont / dat selfs de alderheyligste gedwongen waeren / haer gantsche leven lang den dood te vreesen / als strijdende tegens de beloften. Datse hier van daen nimmermeer een geruste Conscientie konden hebben / of oock gehad hebben / enz. Ick swijg nog voordagtelijck met welck een brandende yver / elck om 'teerst/ besig was/de Philosophie van Cartes,en nog wel het fynste daer uyt/ op den Predickstoel te brengen. Sonder liegen niet anders / als of de Kercken van Nederlant, in dispuit schoolen, en ieder van de ledemaeten / in discipelen van Aristoteles, en Cartesius getransformeert waeren. Want welck een groot belang dog had'er de Gemeente by / om te weten of het mooglijck was / dat God

bedriegen kon/ en of men wegens sijn almagtigheyt sulcks wel souw derven loochenen? Of de werelt oneyndig in uytbreyding is? of 'er oock menschen in de maen konnen zijn? Of de toetssteen der waerheyt/ alleen dat gene is/ 't welcke men klaer en onderscheydentlijck begrijpt? Of de Conscientie dwaelen kan/ en of de oorsaeck van afwijckinge der waerheyt in het verstant/ of in de wil moet gesogt worden? Wat een groot werck om het Evangelium der genade te verkondigen/ en wijt en sijts uyt te breyden/ voerdense niet uyt/ als se heeren/ en laqueyen/ koopman/ en burger/ ambagtsman en soldaet/ edelman en boer/ met hoogdraevende/ en platte woorden leerden/ dat de H. Schriftuur dickwils/ en op veele plaetsen/ niet volgens de gronden van Euclides, maer na de dwaelende meening des gemeene
volcks

volcks spreeckt!? Dat het schrickelijck was te dencken / dat de Philosophie minder Capitael had / of meerder dienstmaegt souw zijn als de Theologie. Wijders / dat so een de onnoselheyt selfs moest zijn / die geloofde / dat een Engel ergens anders was / als daer hy werckte ; om dat geen geesten / plaetselijck / of plaets beslaende konnen begrepen werden. Voorts / dat het nootwendig was te weten / dat het wesen van des menschen ziele / in een wercksaeme gedagten / of gedurige denckinge bestaet / en dat het ligchaem wegens desselfs organen en werck-tuygen / wel souw konnen leven / gaen / staen / eeten / drincken / sitten / leggen / waecken / slaepen / enz. al was 'er die uyt. Daer en boven / dat het de eerste trap op de ladder ten hemel was / kennisse te hebben van de stilstant der Sonne / en het omloopen des

Aertskloots / en dat die het tegendeel gevoelde / de woorden Davids Psalm XIX. vers 6. Ende die is als een Bruydegom, uytgaende uyt sijne slaepkamer, of niet en verstonden / of jammerlijck misduydde. Alle dese / en duysent diergelijcke puure Philosophische questien meer / die altoos maer gedient hadden / om 't verstant / van schrandere geesten / voor een speelpop te dienen / en een geduurige beweeginge op de Academien onder Hoog-leermeesters / en Studenten te maecken / moesten / als of 'er de geheele geluckfaeligheyt van dependeerde / weten / Hy was / wie Hy was / niemant uytgesondert. Invoegen meenig / die maer twemael 's weecks / twe bysondere Predicanten hoorde / dies tijts anders kon dencken / of de geheele Gereformeerde Kerck was in verwarring / of de verwarring selvs / in de Gereformeerde Kerck geraeckt.

Men kan lichtelijck bevroeden / daer 't dus onder de Hoofden stont geschaepen / hoe 't met de leden kon gestelt zijn ; in waerheyt altoos niet beter maer veel eer erger : Want gelijck het by dusdanige gelegentheden altijt toegaet / elck koos sig partye / en wilde met de Honorabele eertijtelen van Voetianen, Coccejanen, Cartesianen, enz. proncken. Jeder een tot de geringste inclusys versag sig na vermogen en conditie / van de schriften en boecken / met welckers Autheuren sy het hielden. Saten malkanderen / hoe weynig kennisse oock van saecken hadden / met handen en tanden in het hair. Liepen de Predicanten / wiens saeck sy voor stonden / de deur op de vloer / hun om Gods wille biddende een nieuw argumentje twe a drie over te smijten / diese als geconsacreerde waepenen, in 't magazijn haerer memorie op-

staepelden / om in tijt en wijlen sig daer van te bedienen. Maer boven al onbesuyst gingen hier in te werck / dat slag van menschen / die nauwelijcks leven / of hun ziel met geestelijcke spijse gevoet voelen / ten zy se ten minsten twemael 's weecks onder hun agt of tienen / een oeffeninge of byeenkomst hebben. Dese ontsagen sig niet / hun Leeraers selfs / van wiense in gevoelen verschilden / onbeschaemt en in de publijcke kerck op het lijf te vallen / deselve sonder eenig ontsag of respect / in 't aensigt te verwijten / datse zielverderbende ketteryen op de Predickstoelen bragten / en versoeijelijcke dwaelingen onder het gemeene volck saeijden. Gelijck in den Jaere 1670. door een andere Alexander de Kopersmit, met so veel passie in 't werck wiert gestelt / dat Amsteldams jongste Leeraer / het door groote alteratie / weynig maen-

maenden daer na met de dood be-kogt: diergelijcke omtrent een douſijn jaeren daer na in drie byſondere kercken op eenen dag ter ſelver plaets wederom gebeurde. En ſulcks was ſo alderwegen/ door het geheele lant te doen/ even of de oude factien van Hoecks en Cabeljaus, wederom op de been quamen/ en alles/ hoewelſe in wapenen verſchilden/ het onderſte boven te keren/ ſtonden.

Maer buyten bedencken/ geloofT mijn Leſer/ dat we Philopater al willens/ en op een nieuws vergeten/ om hem niet wederom/ door het beſtuderen/ van ſulcke impenetrabele ſaecken/ als we daer even boven genoemt hebben/ in de herſens geraeckt/ te voorſchijn te brengen. Neen ſeecker hy heeft daer gantſch geen noot van/ maer vint ſig/ benevens ſijn Confrater ſo verre geadvanceert in deſe Hypothetiſche en Carteſiaenſche Theologie, datſe

met hun beyden/ tot verwonderinge van een iegelijck / en selfs van hun Professor waeren. De glorie en verwagtinge om binnen weynig tijts als andere twelingen, aen het firmament van de Nieuwe Cartesiaensche Hemel te flonckeren / deden hun alles / hoe moejelijck oock / ligt zijn / en maeckten vleugelen aen hun geest / om niets voor hun verstant ondoorvlogen te laeten. Maer denckt geensints / datse hier gedaen werck hadden / want sulcks is'er so wyt af / als het ligt van de duysternisse verschild / de steylste en moejelijckste berg moetense nog beklimmen / of anders zijnder onmooglijck goede Coccejanen af te maecken. Sy hebben nu al so lang geploegt / kennen so veele fraeje dingen / diepe geheymen en verborgentheden / dog staen nog evenwel maer met de Joden / in de twede huyshoudinge van vrere met een bedruckte

pzuckte tronie / te kycken / op alle die weldaden / meer als gemene en overvloedige segeningen / aen de Kercke des N. Testaments behoorende. Hier moetense nu aen; die hebbense eeniger maten / in de Beloften, Schaduwen, Voorbeelden, en Ceremonien, der Mosaische wet ontdeckt / en in de Patriarchale Kerck gesien. Maer nu moetense die vry wat nader door alle de Propheten so kleyne als grote / Euangelisten, en Apostelen soecken / en na speuren. Maer wat raet voor hun / om hier door te komen? Te meer nadien hun Proffessor, om af te wagten / hoe ver se met eygen riemen konden roeien / en welcke bequaemheden / sy door eygen studie tot dit swaerwigtige werck hadden / in geheele twe maenden / hun niets ter werelt van dit geheym wilde medelen / tot Hy eyndelijck sonne klaer siende / datse 't buyten hem / onmoog-

mooglijck konden weten/ al had denſe een halve eeuwigheyd levens gehad / met een vermaening van ſe niet te ſpaeren/ maer ſe wel te gebruycken / in handen gaf/ die konſtige ſoo wijt befaemde / en beroemde Prophetiſche Sleutel , DE WOORDEN BETEKENEN ALLES. WAT SE BETEKENEN KONNEN. Gebonden was de ſchat / en niemant op den geheelen aertbodem rijcker als zy. Voort aen 't werck / en aenſtonts aen Prophetien te anatomiſeren. Die uytmuntende algemeene beloften aen alle gelovigen / ten allen tijden van God by Jer. cap. 31. vers 33, 34. gedaen / was de eerſte die ſy de Joden ontwrongen / en volſlaegen op de Kercke des N. T. toepaſten. Hier teldenſe ten behoeve van deſelve alleen V. voornaeme weldaeden op / Namentlijck: 1. Dat God ſijn wet der liefde in haere herten

ſou-

ſoude opſchrijven. 2. Dat ſy by uytnementheyt Gods eygendom en volck ſouden zijn. 3. Dat de middelmuur des afſcheyts gebroocken, ſy in vryheyt, en buyten dwang van de ſo genaemde Goden ſouden ſtaen. 4. Datſe door middel van de verkondinge des Euangeliums, God alle ſouden kennen, van de klynſten af, tot de grootſten toe. 5. Dat God haere ongeregtigheyt vergeven, en haere ſonden niet meer gelijck onder de wet geſchiede, ſoude gedencken. Dit ſo tot een onwrickbaer fundament gelegt hebbende / ſogtenſe met alle vlijt het geheele Nieuwe Teſtament door / om te mogen weten / onder welcke bedeelinge der tijden / God deſe ſijne groote goederen / aen de Chriſtenen ſoude ſchencken. En let eens / welck een ongehoorde ſchranderheyt! De ſeven brieven; in de Openbaeringe / aen de ſeven Gemeyntens van Aſia geſchreven / de ſeven Se-

gelen, seven Basuynen, enz. leerden hun op een draet / dat sulcks in seven onderscheyden perioden, of wisselbeurten des tijts gebeuren soude. Tot ieder van deselve bragten sy so veel saecken / gevallen / en geschiedenissen / als'er in de Kerckelijcke Historien hun voorquaemen. Hier schicktense de woorden / en sin des Texts na / en maeckten van den H. Joannes, op sijn Pathmos een geheele suyvere Historie schrijver / welckers verhael sig uytstreckte tot aen het eynde van de werelt toe. Tot de eerste periode, die tot de verwoestinge Jerusalems duurde / bragten sy de verkondiginge des Euangeliums onder Joden, en Heydenen, met alle de bejegeninge daer omtrent voorgevallen. De twede behelsde / de tien sware vervolginge / welcke de Christen Kerck / onder de Roomsche Keyseren, tot Constantinus de Groote toe / hebben

ben geleden en uytgestaen. De derde, sloot in / de vrede der Kercke onder den selven Constantyn, en 't verderf in leer en seden daer op gevolgt. De vierde, verving de beginselen van den Antichrist, en de Kerck fugtende onder het geestelijck Babilon, tot de tijt der Reformatie toe. De vyfde periode, nam sijn aenvang met de eerste val van Babilon; Reformatie / en daer op gevolgde verquickinge voor de Kerck. In de sesde periode, sagen sy het nieuwe verval / en de swarigheden / waer in het Gereformeerde Christendom / om hun sorgeloosheyt / en ondanckbaerheyt vervallen; en evenwel / de magt des Antichrist verminderen soude. De sevende, vertoonden haer als in een heldere spiegel / de totale ruine en val van Babel, het ophouden van alle vervolgingen / twisten / twedragten / en ketteryen; het ingaen der Heyde-

denen, en saelig worden van Israel na den vleesche / als oock de algemeene onderwerpinge / van alle Volckeren / Natien en Tongen / aen het Koninckrijcke Jesu. En meer diergelijcke hoog-swevende en doorlugtige dingen / welcke se meenden dat nog voor den dag des oordeels / op onsen Aertkloot, en in de Kercke voor af moesten gaen.

Maer denckt niet dat dit genoeg was / den Apocalypsis dus Præëminent, en na hun sin te doen spreecken / O neen / den gantschen Bybel / Moises, de Propheten en Euangelisten moesten sulcks / over al en in alle plaetsen van gelijcken doen. Het Lied Deut. XXXII. (wie souw'er oit om gedagt hebben) schilderde hun so net af de geheele saemen-hang der tijden / als oock de saecken welcke onder het N. Testament souden voorvallen; dat niemant / al had hy 't sedert

Chri-

Christi tijden / tot nu toe geleeft / en alles gesien / sulcks met beter verwen souw hebben konnen doen. Geen minder klaerheyt vondense hier omtrent / in die uytmuntende lofsang welcke de moeder van Samuel op song / wanneerse erkende dat God hare sugten / en smeeckingen verhoort hadde. 1 Sam. 11. v. 2... 10. Die eenvoudige / en voor God wandelende Matrone / wist mede al van de seven perioden, en daerom wiert by hun geoordeelt / is haer Liet oock onder de schriften van het O. Testament bewaert. Voorts vondense Davids Psalmen, hier so vol van / dat s'er end of weg mee wisten. De XXIII. LXVIII. LXXII. LXXXIX. XCIII. XCVII. CVII. CX. CXXXIX. En nog veel meer andere / na het gevoelen van de Oude train, leerde niet anders / als de seven Coccejaensche getijden van het Nieu-

we Testamentische Jaer. Maer boven al / was 't een lust om sien / hoe boven maeten verheugt sig onse Philopater toonde / wanneer hy leesende het Hoogliet van Salomon , daer niet anders in vont / dan klinck klaere Prophetien , welcke uytdruckelijck representeerden / en als door een goet Microscopium vertoonden / alle de geschiedenissen / so kerck als wereltlijcke / welcke onder de eerste , twede , derde , vierde , vyfde, sesde, en sevende periode, stonden voor te vallen. Ah Grote / en heerlijcke God! (seyde hy eens / zijnde in een halve verruckinge van sinnen) wat zijn uwe gangen wijs / en de wegen tot uw Heyligdom ondoorsoeckelijck : hoe apparent / is het wel / toen de wyste der Koningen, dit Liet digte / hy selfs niet wist wat al verborgentheden / in sijn versen opgesloten laegen. Hoe weynig dagt'er hy mooglijck

wel om/ dat men de staet des Antichristische Rycks, de vervolgingen/ de verdruckingen uwer lieve Torteldupve/ eerst onder de Roomsche Keyseren, daer na onder de Pausen, toen onder Turcken, in Oosten en Westen/ Duytsland, Vranckrijck, Spangien, Savojen, Piemont, Engelant, Nederlanden, enz. de gesegende Reformatie nevens al dat groote werck daer omtrent/ uyt sijn Liet met so veel levendige coleuren/ en sulcks eerst over de 3000. jaeren na sijn doot soude ontdecken. Want O oneyndige goetheyt! men vint geen de minste voetstappen/ dat iemant onder de grootste Godgeleerden/ welcke sedert Christi Hemelvaert/ hoe arbeytsaem/ en verligt sy oock geweest zijn/ tot op den dag van uw dienstknecht J. Coccejus toe/ sulcke dingen in uwe heylige bladen hebben gesien/ als Hy gesien heeft. Wat

wisten/

de oude vermaerde Kercken le-
raers / Justinianus, Ambrosiu,
Augustinus, Chrysostemus, Be-
nardus, Cyrillus, Cyprianu,
Lactantius, Hieronymus; en o
der de laetere / Oecolampadiu
Bullingerus, Lutherus, Buceru,
Calvinus, Melanthon, Musculu,
Martyr, enz. Van alle dese up
schitterende verborgentheden
innmers niets ter werelt. E
daerom hoe waerachtig is he
datje in dese onse dagen / uw
heymelijckheden / voor de wijs
en verstandige verborgen hout
endie den kindertjens openbaer
Ick ben nog maer een kint, e
mede door de erf-sonden/ als a
dere met een doncker verstant i
de werelt gekomen; en niet t
genstaende dit / datje my ges
hebt / aen de voeten / van een a
derwijste Gamaliel / maeckt / da
ick wel soude konnen een jong
ling zijnde / sterven hondert ja
ren out. O / hoe verseecke
stum

stuurt gy mijne voeten / op het regte spoor der waerheyt! je laet niets het minste over / van 't geen ick sie daer eenige twijfelinge omtrent plaets kan hebben: Want hier van overreedje my by uytnementheyt / dat het geen ick wel klaer en onderscheydentlijck bevat / waer is: Dit onderbind ick hoe langs hoe meerder / en word'er kragtelijcken in versterckt. Ick heb in de Mathesis de fondamenten van Euclides geleert / sonder in het minste te dencken / dat ick'er eenig gebruyck van souw konnen maecken / omtrent de Heylige Godgeleertheyt. Maer dat noyt volpresen boeckje / dat kostelijck werckje / dat Cabinetje van Prophetien, door den Swolschen Leenman, tegens de Seven woudsche Classis geschreven! leert my door de vuyst wiskunstige Demonstratien maecken / en die toe te passen waer ick wil. Ah wat is

het een groot jammer / dat di
wijse Gesant en Propheet, noi
de moejten heeft genomen / va
te betogen / uyt de naem en be
tekenisse van 't woort Sevenwo
den selfs / dat 'er nootwendi
onder de dagen des N. Testa
ments seven Perioden moete
zijn. Wijl dit geen meer werc
souw maecken/ als de seven Brie
ven, Segelen, en Basuynen i
den Apocalypsis. Dat mijne dae
gen / O Magtige Hemel! no
een geruyme tijt mogen duuren
en men sal sien / wat wonderbaer
wonderen / mijn mont en penn
aen Nederlandts Gemeenten a
verschaffen sal; Seeckerlijck sa
ick besorgen / datse alle Sone
der Propheten worden / en dats
Christus met al sijn verdienste
lijden / sterven / weldaden / enz
sullen vinden / daer hy nimmer
meer van iemant gesogt is. O
ick sal sorg dragen / dat oude e
jonge / van de kleynste af tot d
grootste

grootste toe/ weten/ wat het is te staen in de Christelijcke vryheyt, en ontslagen te zijn/ van dat swaere en dienstbaere jock 't welk door enckele onkunde/ onse Vaderen so hart op den halse gedruckt heeft. Ick sal alle mijne kragten in het werck stellen/ om kragteloos te maecken/ dat ouwer wets en wettische prediken. Voor al/ de Sabbatharissen, in dier voegen op de mont kloppen/ datse sullen moeten ophouden/ van met so veel iever/ als dagelijcks geschiet/ een tweede Jodendom in te voeren/ enz. Met dese/ en diergelijcke plepsierige verbeeldingen/ kon sig Philopater somtijts uuren/ ja halve dagen na malkanderen ophouden. En sulcks met soo veel genoegen/ en blijdschap/ dat hem de vreugde ten oogen uytscheen. 't Gebeurde niet selden/ dat hy aen tafel sittende/ de spijs in de mont vergat door te slicken/

ken / so dwaelde sijn geest in het Paradijs der Prophetien. Geen een Schriftuur-text schoot hem te binnen / of hy sogt'er een sinspelende verklaring aen te geven. So Philo en Origenes nog geleeft hadden / sy souden hebben moeten bekennen / dat hun dese jongeling hier omtrent nog al heel veel had konnen leeren. Selfs sijn Proffessor, hoe seer op dit kunsje afgeregt / kon nauwlijcks bevroeden / van waer hem dese veerdighept in uptgesogte Allusien te maecken van daen quam / en 't deed hem de waerhept van dit vers door de Heer Vondel gemaeckt / ondervinden.

De Konsten staen aen eeuw nog tijt gebonden :
Vernuften gaen en komen op hun tijt :
Het voor of na brengt lof aen, nog verwijt.
De jongste vint wel, dat geen oudste vonden.

Want om de waerheyt te seggen/ daer was niets / van 't geen/ 't welck de vermaerde Historie schryvers / de Meeteren, Bor, Grotius, Hooft, Aitsema en andere/ wegens de beroertens/ en afval deser landen / van den Spaenschen Koning, in hun grote wercken hebben nagelaeten/ of Hy vont het duydelijck voorsept/ in Moises, de Propheten, en Psalmen. Selfs Slydanus sprack niet anders / als 't geen door de Propheet Hoseas was voorsegt en geprophetéert. De sin van het eerste vers des 12. Capittels, Te Gilgal offeren sy ossen; was by hem / Sy hebben in het Concilium van Constants, die grote Leeraers Johannes Hus, en Hieronymus van Praeg gedoot. Cap. X. vers 5. De Inwoonders van Samarien sullen verschriekt zijn over het kalf van Bethaven; Hier beteкende de kalveren van Bethaven den Paus, en den Keyser. Cap.
 X. vers

X. vers 11. Waer is uwe Koning nu dat hy uw behoede in alle uwe Steden? Dit sag op Fredericus, Koning van Bohemen, welckers ongeluckige uytgang de Gereformeerde Kercke geen voordeel maer groote schade toegebragt heeft. vers 14. van het selfde Capittel. De Moeder werd'er verpletterd met hare Kinderen; Sag op de Dood van den Sweedschen Koning Gustavus Adolphus. So oock het 15. vers. Israels Koning is in den dageraet ten eenemael uytgeroejt, moest verstaen worden/ van Karel de eerste Koning van Engelant, onthooft binnen Londen 1649. den 30. Januarius. De woorden van Joël, Cap. III. v. 6. Gy hebt de Kinderen van Juda en Jerusalem verkogt, aen de kinderen der Griecken; hadde desen sin: Sy hebben de Kinderen der Gemeynten laten onderwijsen / in de leere van Aristoteles. So betekende Hoogliet Cap. II. v. 4. Hy

voert

voert my in het wijnhuys; de bysondere vreugde door d'Apostelen gepleegt / toense het Euangelium in Grieckenlant verkondigde. En Cap. VIII. v. 3: Sijn flinckerhant zy onder mijn hooft; Sag op de 12. jaerige Treves, tusschen den Koning van Spangien en de Geunieerde Provintien; Anno 1608. gemaeckt. Voorts sou men gesegt hebben / waer 't mooglijck was / dat Philopater al 't verstant van daen haelde / om dus met alles wat hem in den Bybel voorquam / op gelijcke wijse te leven. Niet een Parabeltje, Gelijckenisje, of Historitje, hoe eenvoudig van de Euangelisten, als regtschaepene Seden-regels ter nedergestelt / of Hy Metamorphoseerde se in Prophetien. Die alle op te tellen is mijn onmooglijck / en souw mijn Leser verdrietig vallen. Alleen moet ick dit seggen / dat by aldien hy dies tijt had gewilt sijn verstant tonen / in Salo-

mons Spreucken uyt te leggen, hy'er uw den Roomschen Antichrist doorgaens van den hoofde / tot de voeten toe / so levendig souw hebben doen sien / dat'er niemant om na Roomen behoefde te reysen: En sulcks met een goede Connexie en samenhang. Ja hy souw'er so wel 3 jaeren over hebben konnen prediken als die Amsteldamsche Predikant, daer de menschen bang voor worden / als se hem met syn vriendelycke Tronie over de preeckstoel sien kycken. Ook weet ick niet so 't'er op aen had gekomen / om den figuurlycken Tempel die Ezechiel in een gesichte sag / te verklaeren / of hy het niet ruym so wel souw hebben konnen doen / als die Leeraer / welcke over eenige tyt byna al de Weeskinderen op het lyf had gekregen / om dat hy'er op hals en keel verbood / een eenige pagina meer te lesen in de Catechismus van de Wit; als heb-

hebbende na sijn oordeel/ dat Boeck lang genoeg in de werelt geweest / om de jeugt in de Poetiaensche netten verward te houden. Immers / so hy dese onbevattelijcke Materie / in ee- nige dosijnen Predicatien had verhandelt / souw 't altoos met verstaenlijcke woorden en spreeck- wijsen geschiedt zijn: Daer in tegendeel gedagte Leeraer / die reputatie selfs by sijn schran- derste toehoorders had / toen hy hier in besig was / datse malkan- deren in het uytgaen van de kerck moesten vragen; wat het Domine gepreeckt? Hoe verstonje hem flus / in die / en die uytdruc- kinge? Hebje wel konnen merken / hoe hy sijn Exordium aen sijn text Connecteerde? Wat sijn subdi- visien waeren? Hoedaenig sijn Explicatie, met het voornaemste van sijn Applicatie over een quam? Seeckerlijck die man preeckt ons al te geleert / wie
 sag

ſag oit ſijn weerga/ 't is of we botte koejen zijn/ſoo veel verſtaen we van ſijn ſeggen: maer ſouw me dencken / hoe vind hy al die geheymen / hoe komt hy aen al die kennis? 't Is niet anders / of hy de Tempel van Salomon en Serubabel met eygen oogen geſien / hondert duyſent maelen doorwandelt / en van onderen tot boven met een maetſtock gemeeten heeft. Maer boven al hoe geeſtig zijn ſijn geeſtelijcke beduydeniſſe, van dat gebouw op de Kercke des N. Teſtaments. Hy vint'er immers niet een deurtje, venſtertje, trapje, colom, ſtoelbanck, houtje, of ſteentje in / dat niet eenige ſinrijcke beteckeniſſe heeft. Welcke/ en diergelijcke andere Conſideratien/ over het onverſtaenlijck prediken/ van deſen Predicant; hebben hem egter in ſo veel aenſien gebragt / dat alle die voor ſchrander van geeſt willen paſſeren/

ren / hoe gebogchelt anders van hersenen / sig tot sijn gehoor ver-boegen. Dog dit accident is / God betert so algemeen heden-daegs / dat het eerder te belach-gen dan te beweenen dient. Want wie en weet niet / daer de leeraers door raetselen spreecken / en als andere sphinxen, aen den heyli-gen berg des Heeren sitten / het'er noit aen een groot getal Oedippus-sen ontbreecken sal / om na haer seggen te slaen / als een blinde na de coleuren. In andere dingen mag het oude spreeckwoort / gis-sen doet missen, waer zijn / maer hier gelt het niet met alle / wyl in de saecken des geloofs ('t Is schande dat men 't seggen moet) die / voor de verstandig-ste wort gehouden en aengebe-den / die alderbest gissen kan. Evenwel is het jammer / dat mannen van letteren / so puur-steecken sot konnen worden / datse geloven / dan boven ande-

F 6 ren

ren in geleertheyt uyt te steken als se met grote moeyten so verre zijn gekomen / dat men / al woude m'er duysent guldens om geven niet een woort / van al datse seggen / kan verstaen. Dog het schijnt / dat dese mode, met het bestel, van dese haest eyndigen: de sesde Periode, so moet saemen loopen; en God geeve dat het een van de voornaemste besoeckinge mag zijn / die daer in voor Nederlants kercken opgesloten leggen.

Ondertusschen onsen Philopater vast voortgaende / met alles voor de vuyst wat hem in het N. Testament voorquam (also hy met het Oude gedaen werck had) tot Prophetien te maecken: En alreets de Lofsangen, van Maria, Sacharias, en Simeon, het Hoogepriesterlijck Gebed, de Parabel van de Rijcke Man, nevens de geene / welcke door Matheus, in syn 13. 20. 22. 24 25.

Ca-

Capittel zijn aengeteeckent / onder die rang geschickt hebbende; so gebeurde het / hoewel eenigsints toevallig (also hy meest altijt buyten sig selfs / dat is / in opgetrocken gedagten was) Hy iets in sijn Confrater remarqueerde / 't geen hem buyten gemeen ongewoon voor quam. 't Welck hier in bestont / dat hy hem in sommige dagen agter malkanderen / na het doen van sijn gebeden / 't zy 's avonts / 's middags of morgens noit het Gebed des Heeren, of Vader Onse hoorde bidden. Dieshalven versogt hy op hem / de goetheyd te willen hebben / de oorsaeck hier af te sggen; daer d'ander so het scheen weynig lust toe hadde/ en alleen met een glimlach op antwoorde; Quisquis suos patimur manes, *Hoor broertje lief, een ieder van ons leyt sijn straf*; Gy meent loof ick / dat myn oogen / met een meer als Egyptische

tische blintheyt geslaegen zijn; en datse niet al over lang hebben konnen sien/ hoe agterhoudend en bedeckt/ gy omtrent my verkeert; Seeckerlijck/ niet anders als of je gesworen had/ alles wat uw van den milden Hemel mede gedeelt wiert/ voor uw selfs alleen te behouden. 't Is nu meer als tien weecken/ dat je even so veel tegen my/ (buyten/ goeden morgen, en goeden avont,) hebt gesproken/ als of je sonder tong geboren waert: En dat niet alleen/ maer als of ick se uw ontroven souw; Al je manuscripten, sluytje in uw koffer / en laet'er de breete van twe vingeren/ niet van op uw lessenaer leggen; daer en boven uw beste Authores zijn binnen weynig weecken invisibel geworden. Oock koop jer langer niet een/ of je komt'er so bedeckt onder de mantel mee t'huys / en sluytse voort weg/ of je se gestolen had. Komt dit met de wetten
van

van vrientschap over een / en laet
uit de nauwe alliantie / die we
met malkanderen hebben inge-
gaen / wel toe? Seecker ick denck
niet dat je dat selfs seggen sult.
Evenwel moet je niet meenen
dat ick'er quaet om ben / of daer-
om te minder kennisse heb / van
die hooge verborgentheden / daer-
e schrandere geest in te beschou-
wen tegenwoordig mede besig is:
Ick weet al te wel / datje
dat schoone boeck / dat Domine
Groenewegen, over het Hoogliet
geschreven heeft / in minder als
twe maenden tijts / by na aen
flarden gelesen hebt; datje de
Uytleggingen / over het Liet Moi-
ses, door Coccejus, en Do. Ha-
mer, hebt op gegeten; en datje
nu nog besig bent / met de Mont
der Opperste Wysheyt, uw so ey-
gen als je A. B. C. te maecken.
Ick wensch'er je uyt de gront
van mijn ziel alle geluck en voor-
spoet mede / maer bid uw met ee-
nen

nen te willen geloven / dat he
seer ick nu abstracte verkeering
omtrent my soeck te verschonen
se egter by my weynig excuse ve
dienen kan enz.

Philopater, die door dese onve
wagte tael van sijn Confrater, si
levendig geraeckt voelde / en si
selfs bewust bindende schuldig t
zijn / aen 't geen hem dus verwy
tende toegeduwt wiert / sey nie
anders als dat het hem leet was
eenige stoffe tot verwijdering ge
geven te hebben / dat hy sulcks
in het toekomende verbeteren
soude / en dat hy het gantsche
lijck uyt geen quaetaerdighey
gedaen hadde: Dat de driftige be
sigheden sijner studien, dit behoor
de geweten te worden: Voorts
versogt hy verschoning met di
vers van Horatius:

.... Prætulerim delirus iners-
que videri.
Dum mea delectent male me,

ve

vel denique valent,
Quam sapere & ringi.

Waer op sy onderling malkanderen de hant gevende en een eeuwige vrientschap/ als oock gemeensaemheyt van gedagten belovende: Begon Philopaters Confrater te seggen/ (na datse ieder op een stoel waeren gaen nedersitten/) De redenen waerom je my seedert eenige weecken/ het Vader onse niet hebt hooren bidden/ gelijck ick wel door desen plag; zijn sodanig/ dat al hadje se my niet afgevergt/ ick se Conscientie 's halven uw souw mede gedeelt hebben/ wyl'er uw niet weynig aen gelegen leyt. Want dit is seecker/ en het is uw so bekent als my/ dat me niet sonder grote sonden te begaen/ God om dingen mag bidden/ die we voor af weten directelijck te strijden tegens sijn eeuwig voornemen/en besluyt van se ons te sullen geven.

ven. Als ook dat onse begeerten in desen gegront moeten zijn / o de mooglijckheyt / der saecken waerom gebeden wort; Voor moeten we distinctelijck geperfudeert zijn/ van het nut en voordee dat'er voor ons in de ding steeckt / eer wy'er om bidden want so wy hier in onkundig werck gaen / souw sulcks de kin deragtigheyt selfs zijn / en h ons niet weynig maelen vero wen/ so we verhooring op on gebeden verkregen. Nu is h sulcks met my gestelt / dat ic door middel van die kostelijck Sleutel / De woorden betekene alles wat sy betekenen konnen so klaerlijck als twemael vie agt / heb ontdeckt / dat het Ge bed des Heeren, een Prophetie is slaende adæquate op de gehel staet der kercke des N. Testa ments / En dat'er volgens de selfs Inleyding , VI. Beden , e Besluyt, niet anders in opgeslo
ten

en legt / als alles wat in successie van tijt / onder de seven perioden, of omkringen van tijden / moet voorvallen / en geschieden. Nu wy / die al so verre in de sesde perioden leven / en de sevende vast voor de deure sien naderen / hoe onverantwoordelijck dom souw het niet zijn / God te bidden om dingen / die in de vyf voorgaende reets sijn gepasseert. In der daet 't souw immers geen hair breet verschillen / van openbaer spotten / en met het heyligen den draeck te steecken zijn.

Philopater luysterde vast met open ooren / en dagt in het eerst niet anders / of sijn Confrater had so oor wat fijne wateren / uyt de beeck van Koelman ingeslurpt / meenende oock vastelijck / dat hy met een 20 à 30 argumenten in forma, het Formulier bidden op het lijf komen soude; maer doen hy hem van Prophetien en Perioden hoorden reppen / en dat hy

uyt

upt sodanig een insigt als gesc
is / het bidden van 't Vader c
se na liet / was 't / of hy do
verwonderinge buyten sig selv
verboert wiert. Ah mijn wa
de broeder en vrient seyde hy / wt
vliegt u verstant op Arents vle
gelen ; dat is sijn leven daeg
geen menschen werck / om sulc
dingen upt sijn selven te beden
ken ; dit moetje d'een of d'and
goede Engel bekent maecken /
je hebt gewisselijck een Spirit
Familiaris , die je sulcke gehe
men inblaest. O gesegent beck
neel ! (hier stont hy op / viel her
om den hals / en kusten sijn voo
hoofe / na de Turckxe manier /
daer sulcke verligte hersens i
opgesloten leggen / kostelijck
mont / daer sulcke wijshept up
voortvloejt / ick moetje kusse
dat'et my aen 't hert raeckt ! A
ap broertje ! laet ick mijn oogjen
wat verlustigen / met je Engel
sche aengesigt van naby te besien

Seecke

zeecker me dunckt je hebt een
eele strael van ligt om je hooft/
elijck men de Heyligen uytschil-
ert/ och 't is so! 't is so! ick
ehoef'er niet meer aen te twijfe-
n/ want ick sie het nouw klaer-
ick! Ah! Hoogverligte ziel/ mag
k je bidden/ deelt me wat me-
e/ uyt uw Cabinet van revela-
tien, want wie weet wat al
hoone saecken dat'er van uw al
ekent worden/ doet/ ay doet
et! want je sult'er sevenvoudig
oon voor ontfangen/ enz.
Philologus (want dus was de
aem van Philopaters Confrater)
ist in waerheyt niet hoe hy het
ad/ en wat soort van sotte stuy-
en sijn vrient op het lijf quamen/
ie hem als een klis om de hals
leef hangen. Soet soet Amice
yde Hy/ wat komt je over?
stelt uw aen/ als of je ont-
nnig waert/ wat/ men moet
drifstig niet wesen/ en sig door
e eerste bewegingen van onse
hertz-

hertstogten dus laeten verbo
ren: dit en voegt vooral gee
luyden van oordeel / steltje wa
gematigt aen / en gaet weer si
ten / op dat / so we kunnen / w
malkanderen mogen wys mae
ken tot maetigheyd. Waer o
onsen ieveraer / als tot sig selv
gebragt / weder plaets nam / e
voer voort te seggen; vergeeft he
my myn Broeder / so ick iets be
ga / dat uw vreemt voorkomt
de overvloet van vreugde / hoo
rende uyt uw liefstalige mont
sulcke hooge saecken / en verheve
ne dingen / trof mijn geest so ge
voelig / datse buyten magt was
de beweeginge des ligchaems in
teugel te houden; en alhoewel
het seer waer is / Malè Cuncta
ministrat. impetus. *De drift be-
leydt alles qualijck*, so is niet
minder seecker 't geen de Poeet
segt:

Deprendas animi tormenta laten-
tis, in ægro,

Cor-

Corpre deprendas & gaudia, sumit utrumque.
Inde Habitum facilis.
Want te verstaen / en dat buyten alle verwagtinge / dat oock het Vader onse een Prophetie is; dat daer de seven Perioden mede inleggen; Wel ick seg je 't komt my al so vreemt voor / of ick met mijn eygen oogen menschen in de maen sag woonen; en ick kan nog niet laeten / te betuygen hoe wel my dese nieuwe verborgentheyt / bevalt. Maer ick versoeck ootmoedig op uw / in het kort my eens te seggen / hoe'er sig dese tijt rangen in schicken / en of sy'er van selfs los en ongedrongen in saemen loopen? O Ja dog / seyde sijn Confrater / luyster maer toe: De Inleyding welcke ons God als Onse Vader doet aenspreecken / geeft te kennen / de vryheyt die we hier toe hebben / onder de daegen des N. Testaments / en leert dat Christus onse

ſe outſte Broeder is. Dit mog
het oude Iſrael niet doen / da
was maer een dienſtknegt / en
ſtont onder voogden en beſor
gers / en had ſlegts vaderen des
vleeſches. De eerſte Bede / Uwe
Naeme werde geheyligt, moeſt in
volle kragt / ten tijden der Apo
ſtelen voornaementlijck gebeden
worden / en heeft oock na Chri
ſti genoegdoende offerhande /
ſijn vervullinge gekregen ; met
de uytſtortinge des H. Geeſtes
over de Apoſtelen op het Pinx-
ter-feeſt. De twede Bede: Uw
Koninckrijcke toekome, ſag op
Chriſti komſte in de werelt / op
ſijn lijden / en ſterven / op ſijn
Hemelvaert / op het uytroejen
van de Joodſche Politie / op de
Predikinge der Apoſtelen / maer
voornaementlijck op de grote ver-
loſſing van de tien ſchrickelijcke
vervolginge / welcke de Chriſte-
nen / in de eerſte 300. jaeren /
onder tien Roomſche Keyſeren
hebben

hebben geleden. Als oock op Constantinus de Groote, die toenmaels een beschermer en voorstander van de Kerck wiert. De derde Bede: Uwe wille geschiede enz. Moest voor al gebeden worden / toen het Antichristische Beest, uyt de zee van het Heydendom opquam / en de Kerck met menschelijck gesag / en het invoeren van dwingelandsche Bisschoppen sodanig druckte / dat 'er niets minder als Gods wille in geschiede. De vierde Bede: Geeft ons heden ons dagelijcks broot: sag bysonderlijck op die geestelijcke schaersheyd en duure tijd des hemelsche broods / welcke voor de tijd der Reformatie in de Kercke was / toen men de menschen den Bybel onthield / met draf van Paepsche grollen laefde / enz. En toen moest oock dese Bede in volle kragt gebeden worden. De vyfde: Vergeeft ons onse schulden,

gelijck wy enz. Moest de Kerck bidden/ na datse door de Reformatie/ alreets uyt Babel was uytgegaen. Want het was haer seer nodig datse vergiffenis versogten/ van hun afgodische en superstitieuse sonden/ diese in het Pausdom gepleegt hadden. De sesde Bede: En leyt ons niet in versoeckinge, maer verlost ons enz. Mag en moet alleen in dese sesde Periode gebeden worden; wijl datse klaerlijck slaet op de schrickelijcke verdruckingen welcke het Protestantsche Christendom/ in verscheyde Gewesten des wereldts/ Duytslant, Hongarien, Piemont, Savoyen, dog boven al in Vranckrijck, sedert eenige jaeren herwaerts heeft moeten uytstaen. En wat het Besluyt deser VI. Beden aenbelangt: Want uw is het Koninckrijcke, enz. je sult van selfs wel konnen sien/ al hadje geen ogen in 't voorhooft/ dat hier niet an-

ders mede gemeent word / dan alles wat in de ſevende Periode ſal voorvallen / en over de geheele wereld geſchieden. Sie daer waerde Philopater; komt dit alles niet fraej? Slaet het niet net op malkanderen / en ſouw men wel iets vierkanter in de haeck konnen ſetten? Wat dunckje oock / heb ick redenen van dit Gebed meerder te bidden? Voor my / ick wil my in deſen gewilliglijck uw wijs oordeel onderwerpen.

Philopater nu nog meer opgetogen als oit / en ſijn Confrater met een verbaeſt geſigt aenſiende / antwoorde: flucks mijn alderliefſte Broeder / ick verſtae niets ter wereld / wat je by mijn wijs oordeel meent / oock weet ick geen andere reden / als die van uw Courtoſie, dat je my gewaerdigt onder de ſulcke te tellen / die bequaem zijn / om van uw verhemelde gedagten te oordeelen. Maer dit kan ick je wel

seggen is so Solide by my / als het alderdigste marmer; datje een Nieuwe Testamentische Propheet zijt / ge weet / of ge weet het niet / en dat je onmooglijck dese dingen van uw selve hebt. Want wie heeft'er syn leven af gehoort / dat een Gebed / een Prophetie; en een Prophetie een Historie is. Immers ick souw durven seggen / sonder te menen dat ick my besondigde / dat'er de de vier Euangelisten, nog twaelf Apostelen, nog 72. Discipulen, een stroo breet kennis af gehad hebben. En sonder uw te willen flatteren / terwijl sulcks mijn Naturel altoos niet is / so verseecker ick uw / dat je haer alle in rijckdom van gaven overtreft. Sagt / sagt Frater! voerde Philologus hem hier te gemoet; ick bid uw sulcke Expressien niet te gebruycken / want wy weten niet / wat dese hoogverligte / en door Gods Geest bestraelde man-

mannen / al geweten hebben of niet: Men heb de boosheyd / van de eerste ketteren / de Ambitie van de Babilonische Hoer / de grouwelijke twisten / en oorlogen / in en omtrent de Kerck te wijten / dat 'er hier omtrent / veele der voornaemste saecken / die by de Oudvaders zijn aengetekent geweest / nu t'soeck zijn geraeckt: En daerom konnen / schoon ons 't bewijs ontbreeckt / die selve dingen / Gods Gesanten al over sestien hondert jaren / met het selve oog gesien hebben. Dat sy so 't wil / Repliceerde Philopater, sonder dat het nodig is / dit alles nauwkeurig te ondersoecken / wijl het mooglijck een halve eeuwigheyt werck geven souw / laet ons staende voet voortgaen / terwijl de geest vaerdig is / nog al meer geheymen te ontdecken. Sie daer / wat dunckje / dat we de seven Perioden, eens in de X.

Geboden ſogten? En dat luck-kende/ moeten'er de XII. Arty-kelen des Geloofs, de Nederlant-ſche Confeſſie, met de 129. Vrae-gen, en Antwoorden des Hey-delberghſchen Catechiſmus oock aen: Ah wat wil dat een heer-lijcke ſaeck zijn! en ſulcks een ſchoon werck geven: Soo een boeck als me het liet druckken/ ſouw eerſt met regt een Schrifituur-lijck ligt mogen heten; altoos veel beter/ dan die vijf groote ſtuc-ken/ die te Rotterdam gedruckt/ en die ſo vliegende van ſtijl en ſtof zijn/ dat men ſouw ſweren datſe door den Spaenſche Ridder, op het houte paert Clavinello, boven in de lugt geſchreven wae-ren. Ai lieven Frater! dat we maer voort beginnen/ want ick meen niet dat'er vaeck in mijn oogen ſal komen/ voor we dit uytgevoert hebben.

Philologus, hoe ſeer oock de togtgaeten van ſijn herſenen/ door

door een verdickte Prophetische lugt verstopt waren / kon egter uyt dese sporelose redenen / die Hy voor de twedemael Philopater hoorde voeren / wel mercken dat Hem het breyn leuterde; en dat het voor die tijt gantsch ongeraeden was / iets meerder met Hem van dese stoffe te spreecken / bedugt zijnde dat Hy mooglijck nog sotter klap voor den dag mogt brengen. Diesshalven seyde hy: Mijn Broeder / alhoewel uw bysondere iever / tot voortsetting van de goede saeck / ten hoogsten verdient geprezen te worden / en uwe bequaemheden hier toe ongemeen zijn; zo vind ick evenwel voor tegenwoordig my niet in staet / om sulcke saeeken van gewigt ter hand te slaen. Te meer / nadien ick by mijn selven voorgenomen heb / 't geen ick u strack wegens mijn bevatting omtrent het Vader onse meede deelde / eer ick tot iets anders

overgae / eerst op een wiskonstige ordre te demonstreren; en ter proeve te stellen / van die XXVII. Gront-regulen, welcke door den Dordregtiche Propheet Salomon, om Prophetien te maecken / zijn in 't ligt gegeven. Hier sal oock een dag tien of twintig mede heen lopen; geduurende welcke tijd ick op uw versoecken soude / datje eens met alle vlijt naspeurden so in de Propheten, als Openbaeringe Johannis, hoe veel jaeren dat'er nog Circa resteren / tot het eynde van onse sesde Periode, en op wat dag en uur / de sevende haer begin sal nemen: als oock wat dingen / in Europa, tusschen beyden te geschieden staen. 'k Meen niet / of dit sal een Exercitie zijn / de schranderheyt van uw geest waerdig / en die bequaem is / uw alle genoegen te geven. Dit wiert by Philopater, met alle teeckenen van vreugt / voor goet ge-

gekeurt en aengenomen; ja so haestig was Hy hier omtrent/ dat Hy nog die selven dag last gaf aen sijn Boeckverkoper/ om Hem de Raeds Doorlugtige Koningrijcke, van Somerens Vyfde Monarchie, Groenewegens Uytbreydinge van Christi Koninckrijcke, en wat meer van die stoffe te krijgen was/ te beschicken. Dese Juweeltjens liet Hy in France banden binden/ dat anders noit by hem gedaen wiert/ dog spaerde se daerom niet te minder/ maer habende se in 14. daegen tijds/ met lesen/ vouwen/ strepen/ en bevingeren sodanig/ dat de Autheuren gewisselijck dol souden geworden hebben/ indiense haer wercken/ dus mishandelt hadden gesien.

Maer sie hier op nieuws/ wederom een merckelijke hinderpael/ omtrent de voortgang van onse ieverige jongeling/ in

't beloop syner Prophetische studien. Syn Proffessor wiert Hem/ als oock den Adelijcken Predicant, die het oog over Hem hielt/ byna op een selfde tijd gelijckelijck door de dood ontruckt. Hy na een weeck bysa ses in beraet gestaen te hebben/ wat te sullen doen/ besloot/ nessens syn Confrater, Leyden te verlaeten/ en sig na Franiker te begeven. Se quaemen daer aen/ en wierden/ alsoo se voorsien waeren van een heel bos Credentialen, met alle respect ontfangen/ van dien Wajdsche Professor, geluckige Predicant, en grootmoedige Staetsman. Toen se Hem d'eerste mael souden spreeken dagten se niet anders/ of se souden ter audientie van de Vorst selfs geintroduceert worden/ met so veel Cerimonien/ langs so veel trappen/ en door so veele kamers/ wierdense tot hem gelept. Se vonden hem sitten/ in een grote blaeuwe

blaeuwe fluweele Armstoel / daer wederszijds op ieder leuning twee witte van kalck gepleysterde leeuwtjens saten. Zijn tafel lep so vol Seegels, Bullen en Brieven, dat / ten waer'er juyst een Bybel by was geweest / men geloost souw hebben / ter Secretarye van Amsteldam te zijn. In der daed / Philopater stont hier over geheel opgetogen / also hy sulks nergens ten huyse van eenig Predicant of Professor meer gesien had. Gewisselijck (seyde Hy by sig selven) sal de sevende periode voor de deur zijn / in welcke de Leeraers / in Koningen / en de Koningen / in Leeraers moeten verandert worden. Na datse hun pligtpleginge hadden afgeleyd / en driemael het hooft eerbiedig tot aen de grond gebogen / wierden sy toen se omtrent op ses treden na by den Professor waeren / daer twe Spaensche stoelen stonden / door hem gelast neder te

 sitten /

sitten/ het welck sy dan vervolgens oock deden; en na een gesprek dat maer ruym een quartier uurs duurden (bestaende nergens in als wedersijdse Complimenten,) wierdense op gelijcke wijse/ door twe Studenten, na beneden/ en tot op de straet geleyd/ als se daer gekomen waeren. Voorts vervoegden se sig ter plaetsen/ daer se meenden te wonen: Philologus was wegens sijn Oom geaddresseert aen eene van sijn bekenden/ die de gelegentheyt niet hebbende/ van se beyde ten sijnen huyse te doen logeren; voor Philopater na een andere bequaeme plaets deed omsien. Dese was de eerste die sijn kamertje vaerdig had: Hy viel so vlijtig op een nieuw aen het blocken/ dat ieder die Hem niet kende/ soude gesegt hebben/ hoe 't mooglijck was dat hy sulcks konde uytharden. Men
sag

sag Hem nimmermeer als in de kerck / en somtijts ten huyse van een Boecverkoper / daer Hy dan 't een en 't ander nieuws hoorde / of een boeckje kogt. 't Collegie gaen frequenteerde Hy weynig / om dat'er niets van die stoffe dies tijds op voorviel / daer sijn geest sig in verlustigen konde. Invoegen wou men hem sien of spreecken / so moest men Hem by sijn boecken soecken; en dat heel menagieus, alsoo hy maer seven a agt uuren in de weeck / daer toe vaceerde; uytgesondert voor sijn vriend Philologus, die Hem altijt even welkom was / om dat die selden quam / of vragt hem de weet / wat nieuwe sinrijcke Prophetie hy hier en daer in de Bybel gevonden hadde. 't Gebeurde in dese tijd / dat den selven / eens op een morgen vroeg sijn vrient besoecken quam: de ongemeene vrolijckheyd welcke op sijn wesen afstraelde / en de

blijdschap die Hy inwendig scheen te hebben/ deed Philopater aenstonts Hem vraegen, Mijn waerde Broeder wat byſonders is uw voorgekomen, en welcke grote dingen hebben uwe oogen gesien / dat ge nu meer als oit so verheugt my toeschijnt ? Ai verberg niets voor my / maer deelt uw getrouwste vriend mede / 't geen uw den milden Hemel gegeven heeft ? Verbergen! en dat voor uw mijn lieve broeder / antwoorde Philologus, dat was my even so mooglijck als eeten en drincken te laeten: Soud ick iets / 't zy door een gesigt, of door een droom, of eenige andere weg van revelatien, ontdecken / en uw daer geen kennisse af geven / dan was ick onwaerdig / met de minste glans van het Prophetische ligt omschenen te zijn. Ja ick heb iets gevonden / iets wonderlijcks ontdeckt/ en wat groots is my

voorgekomen. Ick moet uw bekennen / dat mijn ziel als buyten mijn ligchaem door blytschap vervoerd is; en ick geloof niet datse van dese nagt / veel op mijn pyn-appel kliertjen gewerkt heeft. 'k Ben hier expressely̆ck dus vroeg tot uw gekomen / om uw het raerste mede te deelen / dat je nog oit gesien of gehoort hebt. En wat is dat / O hoogverligte Philologe! seyde Philopater, mag ick u bidden houd my niet lang op / door een grote Voorreden / maer kom aenstonts tot de saeck / want ick blaeck van begeerte / om te weten wat gy seggen sult. Ick sal / ick sal / antwoorde Philologus, maer ah! dat wy onse kleyne bequaamheden / die in onse ziel resideren, dog met een verslagen gemoed erkennen / daer en tegen geduriglijck besig zijn / met het geen in onse daegen / door mannen van oordeel / en dubbele Prophetische

ga-

gaven gedaen word/ te loven en te prysen. Dit is nu ons pligt/ hier moeten we ons geheel en al toe setten/ want dit vereyscht de grootheyd der saecken welcke tegenwoordig gebeuren. Om Gods wil Amice! viel Philopater hier weer op in/ so segt dog wat 'er gaende is/ en welcke dingen het zijn/ die uw dus buyten uw selven vervoeren/ ick verstae als nog ter wereld niets van al wat ick je heb hooren spreken: Gaet dog voort/ of ick word onbequaem/ so woelen mijn hertstogten/ om uw te sullen konnen verstaen/ als je sult beginnen tot de saeck te komen. Ick beloof je ick sal repliceerde Philologus, vergeef me slegs dat ick uw so lang opgehouden heb. d'Ongehoorde/ en byna goddelijcke wonderen/ zijn hier oorsaeck van: 'k behoef uw gantsch niets te seggen/ nog door een lang verhael van woorden lastig te

te vallen / uw eygen oogen kon-nen het sien / en je handen het voelen. Men eygen oogen het sien / en eygen handen het voe-len! sey Philopater hier op / dat geloof ick van al mijn leeven da-gen niet; want van sulcke Pro-phetische Gesigten / spreeckt het geheele Oude en N. Testament / niet een enckel woort / immers altoos dat ick weet; en daerom spreeck je dit / ongetwyfelt door gelijckenisse: Ick doe niet ant-woorde Philologus, maerje vat niet wat ick wil seggen; hier op haelden hy een boeck / in quarto gebonden / onder sijn mantel van daen / en stack het Philopater toe / met byvoeging van dese woor-den; Sie daer nu of ick redenen van verheugt te zijn / en dus te-gens uw te spreecken heb / of niet. Dese sloeg aenstonts / sijn oog op den Tytel, en las'er dese woorden. De vervullinge der Prophetien, of de aenstaende Ver-

los-

lossinge der Kercke. Een werck daer in beweesen wert dat het Pausdom, 't rijck des Antichrists is, dat dit rijck niet verre van sijn ondergang is; dat de tegenwoordige vervolginge in drie jaeren en een half na de Herroepinge van het Edict van Nantes eyndigen kan. Waer na de uytroejinge des Antichrists sal beginnen, die in het begin van de volgende eeuwe voltrocken worden sal: En eyndelijck sal het Rijck van Christus Jesus op aerden komen, &c. Door de Heer Petrus Jurieu, Proffessor der H. Godgeleertheyt, en Predicant in de France kercke tot Rotterdam. Uyt het Frans vertaelt door F. Halma. Wel Broeder! wel Broeder! sey Philopater, dit gelesen hebbende/ (slaende beyde sijn armen kruys-gewijs over malkanderen/) wat seltsaeme Tytel is dit/ nog heb ick'er van al me leven so geen gesien; indien het heele boeck maer de vierde part vol-

voldoet / van 't geene de Tytel belooft / so behoorde men het te Canoniseeren, often minsten alle Sondagen in de Kercken / voor te lesen. Maer ick wil immers niet dencken / als de Autheur segt / vervullinge der Prophetien, dat hy daer meede meent / dat alle de Prophetien / die in dit boeck door hem aengewesen worden / haer vervullinge hebben; want dan ley al mijn arbeyt die ick hier omtrent met so veel moeyten / als je weet gedaen heb / onder de voet. En uw kostelijcke Concepten, souden dan hoe overvloedig mooy datse zijn / mede niet een duyt mogen gelden / dat immers schrickelijck jammer wesen soude. Wat hier van is of niet / gaf Philologus hier op tot antwoord / souw ick so nauw niet konnen seggen / also ick het boeck maer ter loops van agteren tot vooren doorsien hebbe; maer dit is 't dat ick al heb

heb bemerckt/ dat desen Her
raeckende sijn gevoelen van h
Rijcke Christi op aerden/ so va
en onwrickbaer houd/ als een
Propheet / en Apostel de woo
den Gods selfs hebben konne
doen. Waer op hy Philopate
het boeck uyt de handen nemen
de/ las hy op een blad daer ee
vouwetje gelegt was / dese woo
den. Indien dit geschiet, dat he
eynde der werelt, en dit duysen
jaerige rijck niet komen soude
so zijn voorwaer alle de Pro
phetien maer beguychelinge. D
H. Geest heeft dit volck bedrogen,
alle hun Godspraken zijn valsch, en
God heeft hun met een valsche
hoop gevoet. En op een ander
plaets wees hy dit volgende aen:
Daer moet dan een tijt komen,
't welck de tijd van dit Rijck der
Messias en der Joden sal zijn, in
welcke dit volck verheven worde
boven alle de volckeren: Andersints
durve ick seggen dat alle de God-
spraec-

spraecken, aen dit volck gegeven, bedriegelijck zijn, en aen het selve maer alleen zijn verleend, om hen tot een valstrick te strecken. Wat tael van verseeckeringe sonder weergade is dit / seyde Philopater, dese man spreeckt als magt hebbende / en niet gelijck onse Schriftgeleerden; dit boeck moeten we voort van woort tot woort lesen / en horen wat dese geest tot de Gemeynte seyd. Maer ick bid uw / seg my eens / bouwt hy sijn gronden oock op de seven Perioden? Schickt hy daer de Prophetien van het O. Testament oock na / en weet je oock te seggen / of hy onse Prophetische Sleutel gebruyckt of niet? Want sonder liegen / so hy dit niet deed / ick souw hem met geen kleyn vooroordeel lesen / so seecker schijnen my dese dingen toe. Wat aenbelangt / antwoorde Philologus, de seven Perioden, gewisselijck / ja / die heeft hy so wel / als

iemant der Coccejanen, of wy
maerse zijn wel ruym vijf viere
deel op het el langer / en versch
len maer van de selve omtren
4000. jaeren. Hoe 4000. jaeren
viel hier Philopater op in; d
maeckt me sijn Prophetien va
nu af aen al verdagt. Ick gelo
niet dat dese man puursteken s
is / of so quaedaerdig dat hy on
wat op de mouw souw soeken t
spellen: en dit souw'er evenw
vry wat na gelijcken. Hoe / sou
hy hebben willen / tegens al
menschelijcke gevoelens aen / 't z
oock wie se zijn / dat de werel
nog over de vier duysent en dr
hondert jaeren staen soude: Nee
neen / dit boeck is by my van n
af aen / al Apocryph, en ick denc
'er niet een woort in te lesen
Sagt! sagt mijn vrient / seyd
Philologus hier op / ick weet nie
hoe je so driftig bent / en ten eer
sten iemant veroordeelen kond
voorje hem gehoort hebt. Drif
tig

tig of niet driftig / antwoorde Philopater, ick houw mijn opinie; raeckende de bestipte tijt van de seven perioden, met alle regtschaepene navolgers van Saliger Coccejus so vast / dat ick'er my met haer om souw laeten branden / en daerom sal ick'er om de dood geen 4000. Jaeren op toe geven: Dat het nog aen quam op een twe a drie hondert / dat mogt heen loopen / maer dit is te grof / en sal sulcks my niemant wijs maecken. Maer ick seg nog eens / seyde Philologus, dat het wonderlijck is / datje uw oordeel so lang niet kunt opschorten / met dit of dat van een saeck te affirmeren, tot dat je se grondig ondersogt hebt / ge weet immers wel / dat dit een onvergeeflijcke / ja absolute doodsonde is / tegens alle de regulen / van Cartesius aen. 't Is waer / desen Heer stelt seven perioden, en doet se over de 4000. jaeren langer duren /

ren/ als wy/ en Coccejus: maer
hy begintse oock net so veel vroo-
ger te tellen/ dat is/ met het
begin van den eersten dag der
scheppinge des wereldts. Wel
seg me so/ sey Philopater, dat
sou'er eenigsints na gelijcken/ en
syn gevoelen van die vreeselijcke
ketteryen konnen suyveren/ dat
de wereld nog so lange tijd staen
sal. Maer ick wouw egter nog
wel eens sien/ waer mede hy dit
se syn sustenue bewijsen soude:
want ick heb nu driemael de ge-
heele Bybel van agteren tot vo-
ren doorlesen/ en dat geduerig
met de Coccejaensche Sleutel in
de hand/ sonder sulcks te konnen
ondecken/ of selfs eenige speu-
ren daer van te vinden. Ick bid
je/ so je het weet/ seg my eens
op wat fundament dese man tim-
mert? Dat kan ick haest doen
seyde Philologus; heb maer een
weynig geduld van toe te luyste-
ren. Hy maeckt van het verhael
da-

dat Moises van de scheppinge des werelds doet / een seer aerdig Systema. Namentlijck / op dese wijse: Hy stelt voor af vast / dat God een zegel van Hem selven / en van sijne verborgentheden / in het geschapene heeft ingedruckt / het welck alle de stoffe doorgedrongen is. Tot een voorbeeld (segt Hy /) het eerste is van de Drie-eenigheyd der Persoonen / in de eenigheyt des Goddelijcke Wesens / waer van wy een levendig afbeeldsel inde wereld der Geesten hebben; door het wesen / door't verstant / en de wille / die in alle geesten / 't zy met de stof vereenigt / 't zy van deselve afgescheyden / gevonden word. So in de drie dimensien, van lengte / breette / en diepte / welck de natuur van een eenige uytgebreytheyd of ligchaem stellen. Het andere (gaet Hy voort) is in de verborgentheyd der Menschwordinge / de personeele veree-

niging van de Goddelijcke en ongeschapene natuur met de menschelijcke natuur; een verborgentheyd waer van men een levendig afbeeltsel/ in de vleeschwording der zielen/ die Godt met de stof vereenigt/ siet. Voorts worden dese volgende beginselen/ als seeckere soort van kundigheden by Hem vastgestelt. 1. Dat de sigtbaere wereld, is het afbeeltsel van de verstandige wereld. 2. dat Godt de tijden, als in perioden verdeelt. 3. Dat nootwendig de selfde beeltenissen, deselfde verborgentheden moeten beteeckenen. En ten 4. Dat niet tegenstaende sulcks, de verborgentheyt, de letterlijcke sin, niet vernietigen moet. Hier op nu gaet hy vervolgens bewijsen/ dat de sevendaegsche ordre van scheppen/ omtrent de bysondere dingen/ als hemel en aerde/ zee/ menschen/ ligt/ duysternisse/ son/ maen/ sterren/ kruyt/ loof/ gras/ vogelen/ vissen/ kruypende

pende en vierboetige gediertens enz. Het representeren / en afbeelden / de geheele staet / van Gods Kerck / van den beginne af / tot den eynde der wereld toe. De wateren, zijn by hem de volckeren, of de menschen in de wereld. Dat'er de Geest Gods over sweefde, beteeckent so veel / als dat God sijn uytverkoozne door sijn Geest in het verdorvene verstant bestraelde. Daer zy ligt op den eersten dag der scheppinge is gesegt: Sie daer Christus, onder de eerste belofte van het slangezaed / van Adam af / tot Abraham toe. Dat God op den tweden dag het uytspansel maeckte / en de wateren van de wateren schepde / geeft te kennen het begin van de twede periode, van Abraham af / tot Moises toe / in welcke een schepdinge geschiede onder de volckeren; sodanig dat God dies tijds sijn zaed meestendeele alleen had onder de Patriarchen. De

volkomene ſcheydinge der wateren / welcke op den derden dag geſchiede / beelde af / de volkomene ſcheydinge des Iſraelitiſchen volcks / onder de derde periode, van Moiſes af tot Chriſtus toe. Hier wil hy door de zee, de wereld; door de droogte / het heylige volck; en door de aerde de oude Synagogen der Joden verſtaen hebben. Met de vierde dag, ſtelt hy de vierde periode, die omtrent 500 jaeren duurt / naementlijck van Chriſtus af / tot den opkomende Antichriſt toe. God ſchiep op deſelve Son, Maen, Sterren. Hier is Chriſtus de Son / de Kercke de Maen / en de Leeraers zijn de Sterren: De Sterren zijn van ſesderley grote of heerlijckheyt / dit vind hy oock net alſo / onder de Leeraers. Op den vyfden dag zijnde het beginſel van de vyfde periode, die omtrent 5 à 600 jaeren, Naementlijck van den opkomende, tot den voltoojde

tooijde Antichrist toe duurt / vind hy tweederleye gediertens geschapen / te weten / vogelen / en visschen. Vogelen zijn hier voor het grootste gedeelte de ketters, en visschen het Antichristische rijck, waer onder de Leviathan, den Paus representeert. Op den sesden dag, schiep God de bloedelose, kruypende en vierboetige gediertens / als oock de Man ende vrouwe. De dieren vertoonden / sommige onder hen de valsche School-leeraers, en andere de vervolgers; welcke geduurende 7. a 800. jaeren / in de sesde Periode, Gods Kercke soude bestormen ende quellen. Dat God op desen dag man en vrouw schiep / betekent dat God heden ten dage / en van nu af / als wy hier by malkander zijn / zijn Kerck voltojen / en tot een volkomen werckstuck maecken sal. 't Geen God op den sevende deed (wil hy) sal volkomentlijck overeenkomen / met

den staet der Kercke onder de sevende periode. Want dan sal de Kerck die gedurig in beweging geweest is / en daer door als afgemat / eens rusten / en door heyligheydt van haer onvolmaecktheden gesuyvert worden. Tot dit alles sal den naeckende val des Antichrists den weg baenen / en Christus binnen weynig tijds / sijn Kerck op aerden / als een eenig ligchaem / omtrent den tijd van 1000. jaeren regeren. Sie daer broeder / dit is sijn Sleutel, hier schickt en verklaert hy alle de Prophetien, so des Ouden als des Nieuwen Testamentsch na / en dus verre kan ick uw seggen / wat ick in hem gevonden hebbe.

Philopater dit alles met de grootste aendagt aengehoort hebbende / sprack tot Philologus met een heel bedaert wesen / mijn waerde vriend / wat sullen wy tot dese dingen seggen? Ick voor

mijn deel beken'er nog hoogte/ nog diepte/ nog lengte/ nog breette in te konnen vinden. Alles is hier schrander bedagt/ raer uytgevonden/ en vol apparentie van waerschijnlijckheyt. So iemant gebruyck heeft weten te maecken/ van onse Prophetische Seutel, desen Heer toont dat hy het kunsje verstaet/ en hier in sonder weergade is. Eeuwig danck moet hy hier door/ van hooge en laege/ grote en kleyne/ geleerden en ongeleerden hebben. Ja Koningen, Vorsten, en Republycken, zijn hier door aen hem verpligt/ wijl se 't zy in Vrede of Oorlog na dit alles/ hun mesures konnen nemen. Insonderheydt mogen de Joden, door Gedeputeerdens uyt hun Synagogen, hem te Rotterdam de handen gaen kussen/ wijl hy de eenige is die hun bekeringe en verlossinge so naby stelt. Ja die Stadt behoorde hem als een andere Erasmus, op het

midden van de Marckt, al was het uyt de gemeene lants middelen het kostelijckste beelt, ter gedagtenisse op te rigten/ dat nog oit by Griecken of Romeynen is gesien. De Franse Vlugtelingen konnen niet minder altoos/ als uyt het overschot van hun goederen/ dit sijn boeck in sijn gout doen beslaen/ het geduurig door en door lesen/ en als het dierbaerste kleynood/ daer hun verlossinge in opgesloten leyd/ gebruyeken. My aengaende/ meender so wel mijn Werck van te maeken/ dat het niet lang sal aenlopen/ of Kerck en Staet sullen mede de vrugten van mijn beswangerde hersenen sien. Ja ick beloofme van nu af sulcke dingen te sullen konnen doen/ dat sig de geheele wereld agter my haer sal verwonderen. En wat sullen dat dog voor dingen zijn (O Hoogverligte Philopater, vraegde Philologus) daer gy sulck een grote ver=

verbeeldinge van hebt? Ick bid uw deeltse my mede / of degeringheyt mijns verstants / uw in desen / nog mooglijck behulpsaem konde zijn. Seer geerne repliceerde Philopater, dog onder voorwaerde dat wy beyde aenstonds hand aen het werck slaen; het welcke hem Philologus beloovende / voer hy voort / en seyde: De Historie (mijn broeder) Gen. 49. Van de seven vette / en seven magere koejen, als oock van de seven volle / en seven ledige airen, welcke Pharao in den droom sag / en die Joseph uytleyde / op seven brugtbaere / en seven onbrugtbaere jaeren / hebt gy buyten alle twijfel meer als eenmael gelesen? So is het seyde Philologus, maer meen je hier iets meerder als Joseph selfs in te konnen sien? Gewisselijck Ja / antwoorde Philopater, dese droom sal my een viervoudige Demonstratie voor de seven Coccejaensche perioden uytleveren

veren/ en die van den Professor Jurieu, sal'er kragtig door versterckt worden. Want ick heb hier over / nu al 16. vellen papiers aen weer kanten vol geschreven/ en geliefje dat ick se uw eens voor lees/ 'k sal 't so aenstonts doen. Voor tegenwoordig niet seyde Philologus, wijl dit den gantschen dag werck geven soude/ en mijn tijd sulcks geensints toelaet / wy konnen hier toe wel eens een ander uur bepaelen: maer seg my of gy buyten dit nog iets anders hebt? Sou ick niet/antwoorde Philopater, ick heb nog 12. vellen vol geschreven/ over de Instellinge Exod. XII: 15. daer Israel gelast wort seven daegen ongesuurde broden te eeten. Hier vond ick/ duydelijck deselve verborgentheden/ die gy in het Vader onse ontdeckt hebt. Als oock in de seven lampen, die tot den dienst des Tabernakels Num. XII: 14. gebruyckt wierden. Tegen

genwoordig ben ick al 14. daegen besig geweest/ met eenige geheymenissen op te speuren/ omtrent de seven Altaeren die Bileam voor den Koning Balac oprigttede/ Num. XXIII:29. Daer sie ick iets meerder in/ als ick geloof dat nog oit iemant voor my gedaen heeft. Jae het sal my weynig moejten kosten/ om so klaer als den dag te tonen/ dat desen Bileam, in alle dingen/ dog onwetende/ een waer Propheet is geweest. Voorts vind ick voor de seven perioden, de kragtigste bewijsen ter wereld/in de seven Ramsbasuynen, die van seven Priesteren/ seven daegen na malkanderen/ rondom de stadt Jericho geblasen wierden. Josua VI. 4. Als oock in de seven touwen, daer Delila Samsons seven hairlocken mede vast bond. Judic XVI. Niet minder meen ick/ sal het bloejen/ met de seven Snoerkens, die de Capiteelen. van Salomons Tempel, aen alle

zijde vercierden. Wijders twijffel ick geensints of gy mijn vriend/ sult van dese stoffe overvloedige pijlen op uw kooker hebben/ welcke/ by de mijne t'saemen gevoegt het schoonste hedendaegse Prophetische Magazyn sullen op maecken dat nog iemant met oogen gesien heeft. Dat verseecker ick uw antwoorde Philologus hier op; maer also mijn tijd geboren is/ om my t'huys te laeten vinden/ wegens seecker besoeck van twe vrinden die ick te verwagten heb/ sullen we hier over eerstdaegs met malkanderen verder spreecken: waer mede hy syn afschept nemende/ besorgde Philopater dat hem nog dien selven dag het boeck van Jurieus vervullinge der Prophetien, te huys wiert gebragt. Maer hy stont niet weynig verwondert te kijken/ als hy'er voor in vond leggen/ een gedruckte brief/ van de Amstel-damsche Rabynen, aen den Pro-
fessor

fessor Jurieu, waer in se hem met alle beleeftheyt bedanckten / voor de moejten die hy genomen had / van haer haest aenstaende staet en heerlijkheyt so naekt aen de wereld te vertonen. Daer benevens betuygdese hun blijdschap / dat hy sulcks so suyver uyt gronden die van Haer alle toegestaen worden / had gedaen . Hem biddende also der om hem een Jood te doen zijn / niet anders als dat hy besneden was / aen hayerden / ten eersten tot Hun Religie over te komen. Welcke laetste woorden Philopater vry wat hard vielen / als niet konnende bedencken / dat dese Heer sijn gevoelens / so na aen die van het Jodendom verknogt waeren. Hier brack hy sijn hooft drie daegen agter malkanderen over / tot dat hem door iemant van sijn vrienden onderrigt wiert / dat desen brief gefingeert, en valschelijck op de naem van de Amsteldamsche Synagoge

was uytgestrojt / 't geen hem dus beɀre vergenoegde / dat hy met so veel Couragie als iemant hebben kan / voortging / in alle die grote dingen welcke by hem ondernomen waeren.

Te dencken dat het mooglijck is / wanneer iemant so groten vermaeck schept / in geduurige nieuwe Prophetische sinspeelinge op te soecken / dat dusdaenig eenen oit volleert soude worden / is de grootste onkunde die men hier omtrent hebben kan. Want het gaet met dese oeffeninge toe / als met die der Alchimisten, hoe meer gevonden / hoe meer gesogt: tot dat men eyndelijck door al de overvloet van Experimenten, berojd van middelen / en ontbloot van hersenen word. Sulcks het eenige Effect van dese sporelose laboratie, niet anders is / dan aen de wereld te geven / een ample declaratie van volmaeckte sotheyt. Waerlijk weynig beter ge-

droeg het sig met onsen Philopater, Hy arbeyde nagt en dag / sogt nagt en dag / en ontdeckte telkens dit of dat nieuws / en was daer dan so uytgelaeten verblyt mede of hy de waeragtige Evangelische Perel gevonden had. Syn Confrater Philologus was niet een hair breet wijser / maer door een selfde geest gedreven / bragt niet weynig stoffe aen / om dit vuur ligter lai te doen branden. So verre waerense beyde vervoerzt in de waen / dat de Sleutel der Kennisse om verborgentheden te ontdecken / alleen by haer was / dat se sig niet en ontsagen hier aller wegen roem op te draegen; Ja andere Studenten, die niet tegenstaende sy te Franiker geen andere lessen kregen / waeren als dreck in hun ogen. Sy saegen se dwars over schouder aen / en versmaeden haer geselschap / waer door het oock niet lang aenliep of de meeste part

deser

deser Monsieurs, zijnde lang na so beset van humeur niet als sy/ kregen se so regtschaepen in de neus/ dat se in het kort byna allemans gebbetje/ en met spot/ ja vingeren op straet nagewesen wierden. Sie daer/ sey den eenen die fijne quant die hem alle dagen inbeelt/ dat hy hondert gesigten/ duysent openbaeringen/ en tien duysent verschijningen heeft; wat mag hy van dese nagt niet al voor dromen weer gedroomt hebben/ dat hy daer so gaet en bijt op sijn vingeren/ en sijn ogen na de aerde gevestigt houd? Dat sal ick uw seggen seyde een ander; sijn geest is tegenwoordig wel twintig duysent rijnlantsche roeden hoog/in een linea recta perpendiculaer boven de top van de Canarische pieck verhoert/ alwaerse tusschen slaepen en waecken/ nu dingen sien daerse morgen geen kennisse af hebben sal. Dat souw wel konnen zijn/ voegde der een derde

de by/ maer ick geloof voor het naest / so ick aen sijn Physionomie sien kan / dat hy de verborgentheden van Seths Pylaeren uyttrekent / en over Enochs Propetien Commentarien maeckt enz. Dese en diergelijcke belachelijcke schersingen / moesten onse ieverige Studiosen, so wel Philologus, als Philopater, geduurende den gantschen tijd datse op de Academie van Franiker waeren / het welck ruym drie jaeren lang was / verdraegen / en uytstaen. Dan sy bekreunden sulcks sig met allen weynig / naemen het al voor suycker op / en lieten daerom niet een hair breet te minder af van de oude gang te gaen; by sig selven voor ontwijfelbaer seecker houdende / datse om hun goede saeck / niet sonder reden wat te lijden hadden / en dat het die oude en van over lang ingewortelde Theologische haet was / daerse nessens andere braeve zielen aen

moe-

moesten participeren. Te meer om datse wel wisten / dat het een algemeen quaet op alle Academien was / dat alle Studenten van jongs op in haer pap ingegeven word / de sentimenten en gevoelens / van die Professores, onder welcke sy studeeren / schoon s'er niet een woort af verstaen / met alle domme kragt voort te setten.

Den Hemel / die evenwel so het scheen niet en wilde / dat onsen braven Philopater, den gantschen cours sijns levens / in desen doolhof van Ariadne souw doorbrengen / en sijn dagen verslijten met duysenderleye quichotische sotheden te plegen / bestelde in desen tijd / dat omtrent den jaere 1689. was / dat Hy / gelijck oock Philologus kennisse kreeg aen een Proponent, welckers Studien uyt een gehele andere grond opgeboeyt / hem alle begaeftheden hadden by geset / die in een ver-

verstandige ziele te vinden zijn. Hy was een dood vyand van het dwaelende bygeloof/ en spande na vermogen alle kragten in/ om de wereld daer af te genesen/ hier toe liet hy geen occasie, dag/ uur/ of oogenblick voorby gaen. Hy was van een beser en deftig Humeur, niet stuurs/ of abstract in omgang / by allen even vriendelijck en mild/ om aen anderen sijn gevoelens mede te deelen. Philopater had hy leeren kennen/ door 't gerugt het welck van hem ging wegens sijn Prophetische Studien. Hy oordeelde desen ieveraer van te edelmoedige inborst te zijn/ en te grote gaven te hebben/ om langer sig met dese uytsporigheden op te houden. 't Verdroot hem ten alderhoogsten/ dat hy byna alle Academien van Nederland, de Studenten, en hun Professores, in dit Gasthuys doodsieck vond leggen/ en dat de meeste

Leeraers in Steden, en op Dorpen niet een hair beter gestelt waren. Het eerste dat hy dede was Philopaters gemoed te pylen/ en nauwkeurig te ondersoecken/ van waer hem dese drift om niet anders te doen/ als te propheteren van daen quam. Hier omtrent ging hy so omsigtig te werck/ dat Philopater in het begin waerlijck geloofde/ de man gevonden te hebben/ die hem nog hondert duysent nieuwe verborgentheden mededeelen soude. En in der daed hy leerde hem genoeg/ dog diste hem andere spijsen op. 't Was op seeckere morgen/ wanneer Philologus sig mede ten huyse van Philopater liet vinden/ dat Hy hem besoeken quam. Hy vond hun beyde geweldig besig/ ieder met een ley voor sig/ en een grift in de hand; sulcks hy vastelijck meende datse eenige Mathematische questien uytrekenden. Maer na dat hem versogt was
neffens

neffens hun plaets te nemen / sag hy dat'er boven aen beyde hun leijen, de Text Openbaeringe XI. vers 11. geschreven stond / welcke luyd: Ende na drie daegen ende eenen halven, is eenen geest des levens uyt God in haer gegaen, ende sy stonden op haere voeten, ende daer is groote vreese gevallen, op die gene die haer aenschouwden. Hier onder stonden verscheyde linien naest malkanderen / die in parcken afgedeelt waeren / met een groot getal Cyfferletteren / en nog sommige geciteerde Schrifruur-texten. Het boeck van den Professor Jurieu, Groenewegen over de Openbaringe, Coccejus over Daniel, beneffens nog wel twintig stucks van dit slag / leyden alle voor hun opgeslagen. 't Was Philologus die syn mond aldereerst open dede / en tegens Philopater seyde / Ja wel Frater hoe ick het soeck / wend / wick / of keer / ick kan als nog niet anders

ders sien/ of den Rotterdamsche Professor heeft de spijcker op het hooft getroffen: en ick vertrouw met hem dat de verbolginge in Vranckrijck, ten uyterste binnen een jaer moet ophouden / als oock dat het geen vyf en twintig jaeren sal aenlopen / of het gehele Antichristische rijck sal het onderste boven gekeert worden. Daer verleene / repliceerde Philopater de Almagtige God sijn oneyndige zegen toe. Maer voer hy voort / kerende sig tot onse Proponent, wat souw mijn Heer gevoelen / wegens het Duysent jaerige rijck, daer dese groote man sulcke uytmuntende gedagten af heeft / soud ge oock dencken / dat het so kort op handen is / als hy schijnt te willen / en dat'er sulcke overheerlijcke dingen in staen te gebeuren / als sijn boeck komt te vermelden? Ick voor my so ick hier ten vollen gerust op waer / liet nog van dese dag Notaris en

Getuygen komen/ en maeckten al mijn goed aen de Franiker Academie, want ick beeld my vastelijck in/ dat in die haest aenstaende daegen/ het goud en zilver/ oneyndig overvloediger/ en de kostelijcke gesteentens veel meerder/ als ten tijde Salomons sullen zijn: Ja dat een slegt ambagtsman/ stotende op straet sijn voeten/ tegen een sackje vyf à ses Goude Ducaten, het niet eens de pijne waerd sal agten om'er na te bucken/ en se op te raepen. Ick bid je mijn Heer/ openhartig uw gevoelen hier omtrent te uytten/ te meer om dat ick weet/ dat voor uw doordringent oordeel/ niets van dese dingen verborgen kan zijn? Ja wel Monsieurs, antwoorde den Proponent, om als een regtschapen vrient ront te gaen/ en niet te liegen/ ick sta verbaest/ hoe het mooglijck is/ dat ge de bloem van uw jeugt en studien kunt verslijten/ met dingen

gen die nog kragt van waerheyt, nog de minste blijcken van waere wysheyt hebben. 't Is my oock onmooglijck te begrijpen / hoe ge uw so verre hebt konnen laeten vervoeren / van so eeniglijck uw werck te maecken / met uyt te vorschen / 't geen God mooglijck noit eenig sterveling openbaeren sal ; laetende ondertusschen seec-kerlijck verloren gaen / alles wat uw nut / en na ziel en ligchaem geluckfaelig kan doen zijn. Meent ge dat het ons / so al vry staet / en geoorloost is / sonder eenig het alderminste ontsag / in Gods verborgentheden / en ge-heymen in te treden / en stoute-lijck te bepaelen / wat sijn eenwi-ge wijsheyt / over het geschaepe-ne besloten heeft / en sonder de minste kundigheyt / sijn H. woord sodanig te doen spreken / als met onse dwaese begrippen / en phan-tastike inbeeldingen overeenkomt? Ick kon niet nalaten / van my

tot

tot in het binnenste mijner ziele te bedroeven/ wanneer ick eenige daegen geleden/ willende iets in uw Bybel nasien/ op de rug van het Tytelblad/ met groote letteren dese woorden geschreven vond: DE WOORDEN BETEKENEN, ALLES WATSE BETEKENEN KONNEN. Een Grond-regel, waer van ick durf seggen/ datse niet alleen openbaerlijck valsch/ maer daer benevens so profaen, en godloos is/ dat hier door alleen Gods H. Woord/ tot een speelpop voor dartele vernuften/ een regtschaepene wassche neuse/ die men buygen kan so men wil/ en een belachelijcke Roman voor de Atheisten gemaeckt wort. En ingevalle ick tegenwoordig so veel tijt/ als lust hadde/ souw uw sulcks in alle omstandigheden so klaer als den dag aenwijsen. Dit alleen moet ick uw seggen/ niet tegenstaende by my vast is/ dat

ge sulcks so wel weet als ick / dat Woorden niets ter werelt anders zijn / dan merckteeckenen van onse bevattingen; die van de eerste Bewoonders der aerde / zijn uytgevonden / om wegens het nut der menschelijcke saemenlevinge / elkanderen hun gedagten / omtrent de verscheydentheyt der dingen/of saecken mede te deelen. Hier uyt blijckt aen de eene sijde / dat de saecken, niet om de woorden, maer de woorden, om de saecken zijn; als oock aen de andere / dat in order / de saecken eerder / als de woorden geweest moeten hebben. Wijders sal uw bekent zijn / dat het de woorden zijn / uyt welcke als uyt deelen / een reden saemen gevoegt word / en dat een reden dat geen is / in de welcke iets van iets anders wert gesegt / sulcks dat dit het alles is / waer uyt met'er tijt een geheele tael is voortgekomen. Stelt nu dat die Taele, welcke de oor-

sponckelijcke van het Oude Testament is/ Naementlijck de Hebreeuwsche, de alderoutste en eerste zy; en dat selfs Adam en sijn Nakomelingen, die tot aen Nimrots tijden toe hebben gesproken/ ja datse ongeschonden/ onder het Israelitische volck, tot op Christi komste en nog laeter is bewaert geworden; ('t geen evenwel by niet weynige braeve verstanden/ al van over lang is ontkent geworden.) Sal 't evenwel daerom niet waeragtig zijn/ dat het maer een Tael is/ en slegts alle eygenschappen van een Tael heeft? Immers ick meen wel van ja/ en dat sulcks by alle ligtelijck sal toegestaen worden. Wijders/ is'er wel iets bekender/dan dat alle Taelen, hoe overvloedig deselve oock in woorden soude mogen wesen/ dit met elkanderen gemeen hebben/ dat hunne meeste woorden dubbelsinnig en van verscheydene beteekenissen

zijn; en dat men evenwel om onse gedagten uyt te drucken/ die verpligt is in de gemeenste en alderbekentste sin te gebruycken? Voorts behoorden we niet dit/ als het alderseeckerste te weten/ dat de woorden, als woorden geconsidereerd, ons niet het alderminste van de eygen aerd, weesens, en natuur der dingen konnen vertonen/ maer ten hoogsten genomen/ maer dienen/ om onse geest gelegentheyt te geven/ van'er dus/ of op dese wijse van te dencken? Souw niet by aldien dit anders was/ moeten waer zijn/ dat so haest (tot een voorbeelt) iemand de woorden, van Cirkel, Triangel, Quadraet, enz. hoorden/ hy de Natuur van een rond, driehoeck, vierkant soude moeten ten alderersten kennen? Dog hoe wyd dit'er af is/ leert ons de dagelijcke experientie al te overvloedig. Weten we oock niet/ dat het

selfs menigmael in onse moeder taal gebeurt/ dat twe menschen die deselve woorden en redenen spreecken/ egter om dat hun Studien, gedagten, of denckbeelden verschepden zijn/ malkander so wepnig verstaen / als of den eenen Grieckx , en den anderen Mexiaensch sprack ? Wijders/ gp lieden Monsieurs , die uwe daegelijckse oeffeningen/ nu so langen tijt/ op de Hebreeuwsche taele hebt gelept / kunt onmooglijck niets minder ondervonden hebben/ dan datse een van de distelagtigste en moejelijckste is/ die'er uptgevonden kan worden. Want behalven dat se maer seer wepnige Radices of Wortel-woorden heeft / en die'er van gederiveert worden / oock geen groot getal uptmaecken/ 't geen niet wepnig moet Contribueren tot een moejelijcke navorschinge des waeren sins van deselve in vee-

te plaetsen; So is men daer en boven nauwkeurig verpligt te letten/ op des selfs styl, onderschept van grondt, of spruyt-letteren, verscheydenheyt van puncten, welcke tot een prompte leesing dienen/ en waer aen veeltyts de sin als volstrecktelyck gebonden schynt; als oock op de accenten, en verplaetsinge der selven. Niet minder dientmen/ om de Historien, Allegorien, sinspeelingen, gelijckenissen, enz. die 'er in voorkomen wel te verstaen/ op de omstandigheden van plaetsen, personen, en tijden, vlytiglyck agt te nemen; of men is t' elkens in gevaer/ van jammerlycke misslagen te begaen. En seeckerlyck om dit alles wel en na behoren uyt te voeren/ moeten niet de geletterste/ so onder Joden, als Christenen bekennen/ wanneer

neer het'er nauw op aen komt / dat hun hier toe het middel / 't geen eenigsints onbedriegelijck soude zijn / naementlijck een suyvere / nette en in allen deelen volmaeckte Hebreeuwsche Gramatica ontbreeckt ? Gaet het oock so niet al toe / voor een groot gedeelte met dat Grieckx, in welcke het N. Testament door de Euangelisten, en Apostelen is beschreven / wijl het meest geheellijck na de Hebreeuwsche styl / en spreeckwijsen gebogen is ? Immers dit sal niemant die ogen in het voorhoofst heeft / ontkennen konnen. Dat ge nu hier uit soud willen besluyten / Monsieurs, dat ick de Schrifture / so in het Oude, als Nieuwe Testament begrepen / eenige de alderminste twijffelsinnigheyt / of ondoorgrondelijcke donckerheyt soude tragten aen te wrijven / waerlijck gy soud my het grootste ongelijck

des wereldts aen doen. Want ick houde waeragtelijck het daer voor met Petrus/ dat het is een ligt, schynende in een duystere plaetse; en dat'er God alles wat hy van sijn uytverkoozenen/ tot saeligheyt harer zielen wil geloost/ gekent/ en geweten hebben/ volkomentlijck in heeft geopenbaert; als oock dat ten desen eynde dit boeck/ ons alle bescheyt geeft/ van sijn wesen, besluyten, en wercken; daer benevens de middelen, waer door den afgevallene sondaer met hem wert versoent/ onderscheydentlijck aenwyst; de Heere Christus met alle sijn saeligmaeckende gaven/ en weldaeden/ kragtiglijck voorstelt: in somma/ dat hier in alles wat tot het leven en de geluckſaeligheyt kan bedagt worden van noden te zijn/ is opgesloten. Maer gelijckerwijs dese gronden/ by my Solide en onwrickbaer zijn/ so versoej ick de onvergeeflijcke en

en redenloose stouthept / van onse meeste hedendaegsche God-geleerden hier te lande; datse dus ongegront / en door een waen van vooroordeelen / veele / en grote dingen komen te leeren / die geen andere gront van waerhept / als alleen / in de sotte grillen / van hun ongeslotene herseuen hebben. Mannen / die op datse quansups met een straeltje van geleerthept souden glimpen / en dus onder de oogen van het gemeen voor den dag komen / de bpna anderhalf dupsent jaerige grollen van Origenes upt het graf op haelen / en den gehelen Bybel door allegorien en gelijkenissen doen spreecken: Hier toe gebrupckende / sodaenig een middel van uptlegginge / dat se met evenveel gemack / so wel de Fabulen van Esopus, de Eneas van Virgilius, en de Metamorphosis van Ovidius, op de preeckstoel / souden konnen verklaren / om het Christendom voort te leeren /

 als

als het O. en N. Testament. O Tyden! O Seden! waer huysvest tegenwoordig de oude deftigheyt/ en opregtigheyt van de eerste Christene Leeraers/ die de kragt der waerheyt beminden/ ende niets ter werelt hun toevertrouwde schaepen wilden leeren/ dan den Gekruysten Jesus: Ick weet wel dat onse Heroike mannen/ die dog in alles tot op hun beffen, paruycken, en mantels toe/ fyn willen zyn/ nog so hier en daer eenige bepalingen/ aen hun kostelycke Sleutel/ (De woorden beteeckenen alles, watse beteeckenen konnen) willen geven/ gelyck den Dordregtse van Til, Swolsche Leenhof, Heidegger, Gulichis, en andere hier en daer/ doen; maer 't is so waer als twe mael vier/ agt is/ dat dit niet anders geschiet/ by hun/ als om hun uytsporigheden wat te bewimpelen/ en de werelt die dog bedrogen wil zyn/ wat sant in de

ogen

ogen te ſtrojen. Dit behoeft men maer te ſien/ in de Commentarien, en uytleggingen/die ſe over dit of dat gedeelte van het O. of N. Teſtament tegenwoordig komen te maecken. Wat fulmineerde, tierde en raesde men niet over nog minder als twintig jaeren/ tegens de Engelſche Theologanten, dat eenen Atterſol onder hun/ een heel volumen had konnen ſchryven/ over het vierde Boeck van Moiſes; en Hildersham een dick Quarto over den 51. Pſalm. Maer tegenwoordig is het niet met alle/ dat Do. Hamer tot verklaeringe over de 150. Pſalmen, met drie ſwaere Quarteynen voor den dag komt/ en Huyſinga met een gelijck getal over den Euangeliſt Mattheus. Den Amſteldamſche Profleſſor, mag oock over de eenige brief van Paulus aen de Romeynen, een halve Aitſema ſchryven/ en d'Enckhuyſer Groenewegen, een volumen over

den Apocalypsis en het Hogeliet dat alles komt nu so naeuw niet/ wijl het Coccejanismus, t' hangs dog sijn wortelen tot aen de Antipodes heeft geschoten. Wel mijn waerde Heeren/ behoorden uw dit niet om te doen sien/ en ten minsten so veel te leren/ dat het niet een hair breet beter gestelt staet/ in uytsporigheden te plegen/ onder dese nieuwe snof van Gereformeerde Leeraers/ als onder de oude/ tegens welcke sy altijt de mont vol van hebben. Leydden die hun Gemeentens/ na eygen sinlijckheyt gebod op gebod/ en regul op regul op; Seeckerlijck dese voeden de hunne/ met een ydele wint van belachelijcke schijnwijsheyt/ en doen se heel vergenoegt uyt de Kerck na huys gaen/ als sy'er so wat dingen hebben vertelt uyt de Joodsche Oudheden, die elck veel gemackelijker by Josephus, en in Goeree's Republijck der Hebreen

breen soude konnen vinden / als sulcks tot het wesen van het Christendom / of nut of noodsaeklijck was.

Dog om uw mijn waerde Philopater, vryborstig en so kort my mooglijck is / gelijk ick hier gedaen heb / te antwoorden op uw vraege / wegens de nabyheyt van het Duysentjaerige rijck, so weet dat dit gevoelen / by my al van over lang / niet alleen is verworpen / maer oock om des selfs sottigheden die het met sig sleept / wel louterlijck uytgelachen / en sulcks eeuwiglijck by alle verstandige moet blijven. 't Schijnt of het noodlot, 't welck de Tijden in verscheyden wisselbeurten omkeert / wil / dat'er niets van de oude wangevoelens / waer tegens de eerste Christen kerck heeft moeten worstelen / in onse Eeuwe, om wederom alles tot een Chaos te maecken / onopgebaggert moeten blijven. Ick sal hier

van dit alleen seggen / met dien vermaerde Theologische Poeet, die de Tartuffe van den Heer Molliere, in sijn styl-oor heeft nagevolgt.

Is'er oit dwaeling, ziel en lant
verderfelijck,
So is 't de tuymelgeest van 't duy-
sentjaerig rijck.

Want in der daet dit gevoelen is een der fraejste hersen-schilderyen, om de menschen / die een kleyn windje van malligheyt door het verstant is gewaejt / volkomen sot te maecken. Ick behoef om dit te bewijsen / my niet verder te beroepen als op de Historien van veele Eeuwen herwaerts / die hier meest alle vol af zijn ; en op de dagelijckse ervarentheyt welcke ons bynа alle jaeren / nieuwe exempelen / dese raserny aengaende / uytleveren. Ick sal die van de eerste Tijden over-

slaen/

slaen/ en met voordagt van de Swenckfeldianen, David Joriſten, Knipperdollings en anderen ſwijgen. Ick behoef oock om voorbeelden die jong zijn/ niet verder als de Provintien van Holland te lopen/ maer heb me maer aen de Y-ſtroom binnen de veſten van het wereldlijcke Amſteldam te houden. Daer is het nog geen veertig jaeren geleden/ of men vond'er menſchen/ die dit gevoelen ſo diep hadden ingeſogen/ datſe hun vaſtelijck imagineerde, datſe geen nood hadden van te ſullen ſterven; en men vond'er nog ſotter/ die gehele Capitaelen aen Lyfrenten, op hun Lyven kogten. Welck een gewoel/ eenen Joannes Rothe over omtrent vyf en twintig jaeren geleden/ met ſijn aenhang die niet kleyn en was/ hier over aenrigte/ en hoe hy ſijn Standaert, om na Jeruſalem te trecken/ midden op de Marckt voor het Stadhuys dorſt plan-

planten / is daer een iegelijck genoegsaem bekent. Wat voor bewegingen / t'sedert twintig jaeren herwaerts eenen Quirinus Chulmannus, die sig opentlijck beroemde met de wysheyt en schatten van Salomon voorsien te zijn / onder de menschen heeft gemaeckt / konnen in Zuyt en Noort Holland getuygen / veele braeve Familien, die door sijn bedriegerijen / en ydele voorgevens tot in de grond toe zijn verarmt en uytgeput geworden. Cotterus, een Plaetsnijder van sijn handwerck / en die om sijn sporelose uytsinnigheden / tot twe bysondere reysen / een domestyck van het Amsteldamsche Dol-huys is geworden / was in het begin een groot vrient van desen Chulman, maer also dese Propheten, elkanderen de voorrang bedisputeerde, ontstont 'er een doodelijcke haet onder hun / gelijck hier van hun printen, en Geschriften, nog konnen ge-

getuygenisse geven. Desen Cotterus, is de selve daer den Professor Jurieu, in sijn Berigt aen alle Christenen, door sijn Vervullinge der Prophetien, dit overlosselijcke getuygenisse van geeft:
** 2. Cotterus die de eerste deser drie Propheeten is, is hoogdravent en deftig, de sinnebeelden sijner gesigten hebben so veel agtbaerheyt en verheventheyt, datse na die van de oude Propheten gelijcken. Sy sijn op een voortreffelijcke wijse ingestelt, alles is'er sig selven gelijck in, en niets valt'er in af. Het is voor my onbegrijpelijck, hoe een enckel Handwercks man sulcke grote dingen sonder de hulpe Gods kan versierd hebben. De twe andere die den Professor oock noemt/ is den eenen een vrouwmensch/ die over eenige jaeren somtijts de Quaeckers Kerck t' Amsteldam op de Keysersgraft, geen kleyntjen/ door haer schudden en beven ('t welck dan de werking
des

des H. Geestes was) op stutten kon stellen/ so dats'er oock met gewelt uyt gestooten wiert/ van die anders weerlose Broederschap. Evenwel draegtse dit lof-selijcke getuygenissen van desen Heer: De twee jaerige Prophetien van Christina, zijn na mijn oordeel, een reecks van wonderen, so groot als'er na de Apostelen zijn geschiet; en selfs vinde ick niets wonderbaerlijcker in het leeven van de Aldergrootste Propheten, dan 't geene dese dogter wedervaeren is. Waerlijck Monsieurs, men moest soo blind als een mol zijn/ soo men niet kon sien/ dat desen Heer een streep als een kabeltouw dick/ door de Hersenen had. En dat hy sig so wel op des Schrifts uytlegginge verstaet/ als dien groten Staetsman, welcke voor omtrent een half jaer geleden/ sijn verstant en middelen/ in Actien van de Oostindiaensche Compagnie geheel en al verspild hebbende/

de / door ick en weet niet welck een weg / een belagchelijck Propheet, en een sotte Duysent jaerist is geworden. Dieshalven mijn Heeren / die nog in de bloem en kragten / van uw leven en studien zijt / die nog seer veele en groote diensten / tot bevordering van de waere wijsheyt kund doen / ick bid uw om de liefde die elck het gemeene best / en de ongeschondene waerheyt verpligt is toe te draegen / laet dog af / van uw Tijd / die kostelijck / heerlijck / en overdierbaer is langer te besteden / met dingen uw geest voor te stellen / die in sig selven / niets waeragtigs / of bestendigs altoos hebben / maer als ge se al na lange moejten / en groten arbeyt hebt verkregen / dit spotvers van Terentius, op uw doen toepassen:

Nec iste magno Conatu magnas nugas dixerit.

Want

Want om ongeveynsdelijck voor uw mijn gedagten open te leggen: ick prijs en laudeer uw onvermoejde arbeyt ten alderhoogsten; maer het moejt my in het innigste mijner ziel / dat ge met sulcke grote kragten, sulcke grote beuselingen komt voort te brengen. En datse sodaenig zijn / sal my uwen so hoog geagten Prophetische Sleutel selfs helpen bewijsen. Twe Capitaele voorbeelden / die nog heel jong zijn / sullen my dit goet maecken / het eene is dat Boeck nu eerste uyt gekomen / (of ge het gesien hebt weet ick niet) van een Predikant tot Bovenkarspel, in Noorthollland / tusschen Enckhuysen, en Hoorn, die het gevoelen van Jurieu, Coccejus, Groenewegen en anderen / hier en daer omhelsende / en gints verwerpende / als een Prophetische Mathematicus, den tijd / en dag des oordeels uyt de Openbaeringe weet te bepaelen / datse moet

moet voorvallen tusschen den jaere 1810 / en 1998. En sulcks doet hy met also veel verseeckering / en stoutheyt / als of hy Gods geheymen / en verborgentheden / door een onbedriegelijcke leydinge des H. Geestes tot op een minuit toe / uytgerekent hadden. Seeckerlijck so desen Heer sijn seggen (so hy wil) onbetwisbaer waeragtig sal zijn / so konnen mijn Heeren de Staeten van de Geunieerde Provintien, van nu af aen / gemackelijck het facit maecken / hoe veel hondert duysent guldens / sy nog aen Tractamenten, uyt de Pastorale goederen / den Predicanten tot den jongsten dag toe hebben uyt te deelen. Oock konnen de luyden / die nu huysen timmeren / en die hun gelt aen Capitaele leeningen leggen / t'hans ten naesten by weten / wat sommen sy aen agste, en twe honderste penningen, te betaelen hebben / en daer

hun

hun gissinge so wat ten profijte van hun kinderen na maecken. En seeckerlijck sal iemant / so hy in den jaere 1960 a 1970. gebaren wert / mogen voor vast stellen / sijn leven geen Grootvader of Grootmoeder te sallen worden / om dat alsdan de tijd daer toe veel te kort zijn sal. Het twede daer ick iets van meen te seggen is nog onder de pars / en sal te Amsteldam, uyt een Frans Manuscript vertaelt / onder den Tytel, van het Gelove, en Lijdsaemheyt der Heyligen voor den dag komen; my zijnder door een goet vrient / eenige gedruckte bladen van gesonden / en oock heb ick de geheele Copye in geschrift voor af gesien. Dit werck steeckt alle van dat slag / in uytgesogte sotheden de loef af. 't Heeft mede tot een Basis, uw Coccejaensche Sleutel, maer 't heeft boven dat / dit nog bysonders / dat het den Bybel, door

aerdige Anagrammata, en letter versettingen / in Hebreeuwsch, Chaldeeuwsch, Grieckx, Latyn, Frans, Hoog, en Neerduyts, doet spreecken / juyst op die maet en trant / als den Schrijver het hebben wil. Invoegen den tegenwoordige regeerende Koninck van Vranckrijck, Louis de XIV. in het Oude Testament met alle sijn bedrijven meer als duysent maelen mag gevonden worden. Oock wort'er sijn val en doot / en dat die binnen korten tijt moet geschieden / op een bestipte wijse in voorsegt. Dog het souw sonder eynde zijn / de grillen / waer mede dit Boeck is overladen / uw na malkanderen te vertellen / 't sal haest den dag sien / en dan verhoop ick dat het ten vollen sal verstrecken voor een regtschaepen preservatyf aen alle de gene / die nu door een loutere onkunde / met de grootste drift hun best doen / om Gods H. woort / door duy-

duysenderleye reukeloose uytleg-
ginge/ tot een spot en blaem te
maecken/ En voor al mijn waer-
de Philopater, en uw oock Phi-
lologus, wil ick gebeden hebben,
mijn seggen/ dat ick heden met
so veel genegentheyt / als vry-
postigheyt tot uw gedaen heb,
niet in de wind te slaen: Maer
'er ernstig op te letten/ want ick
verseecker uw/ dat g'er groote-
lijcks uw profijt mede sult kun-
nen doen. Door dese weg/ op de
welcke gy tot nog toe gewandelt
hebt/ sult ge onmooglijck iets
anders als de blote schaduw van
het geene onse geest vergenoegen
kan/ konnen verkrijgen. In te-
gendeel/ so ge uw geest uyt dese
dreck opbeurt/ en tot hoger din-
gen te bespiegelen gewent /
sal het geschieden / dat ge uw
selven aen het oneyndige en
bestendige goet/ so onmiddelijck
sult verknogt voelen/ dat er niets
ter wereld van de sinnelijcke din-
gen

gen uw daer af sullen konnen scheyden; het waengeloof sult ge alsdan versoejen / de blinde superstitie veragten; en ge sult dan regt leren kennen / wat God is; als oock waer in het innige wesen van sijn H. dienst is bestaende. Wijders / geen menschelijcke banden sullen als dan het vermogen hebben / uw Conscientien aen hun waenen te boejen; Gy sult vry zijn / want de overheerlijcke en dierbaere Peerl der Waerheydt sal uw vry maecken. Eyndelijck gy sult als dan niet uyt de mont van een hoop Pedanten, en met de lessen / van uw Leermeesters spreecken: Maer uyt het ligt van uw ziele / dingen voort vrengen / die / om datse uyt de waerheyd zijn / uw en andere meer en meer met die glans sullen bestraelen.

Hier was het dat onsen

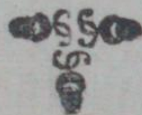
Proponent, die nog seecker-lijck veel meer gesegt soude hebben / hadden hem juyst sijn affaires niet elders geroe-pen / afbrack; en opstaende/ versogt hy nogmaels met de grootste aenvalligheyt / excu-se van sijn vrije vrypostigheyt; waer mede afscheyt nemende van onse twe vrienden / en hun alle bedenckelijcke heyl toewenschen-de/ liet hy deselve in soo groote opgetogentheyt als men bedenc-ken kan. Byna een geheel uur lang / was'er niemant van hun beyden / die een enckel woordt sprack / so ver waeren se in hun gedagten opgetrocken. Philo-pater was de eerste die sijn mont op deed / en tegens Philologus seyde; Wel myn vriendt wat dunckt uw / dit is een geheele andere tael / als die we geduu-rende den loop van onse Studien gehoort hebben / wie souw in eeuwigheyt gedagt hebben / dat

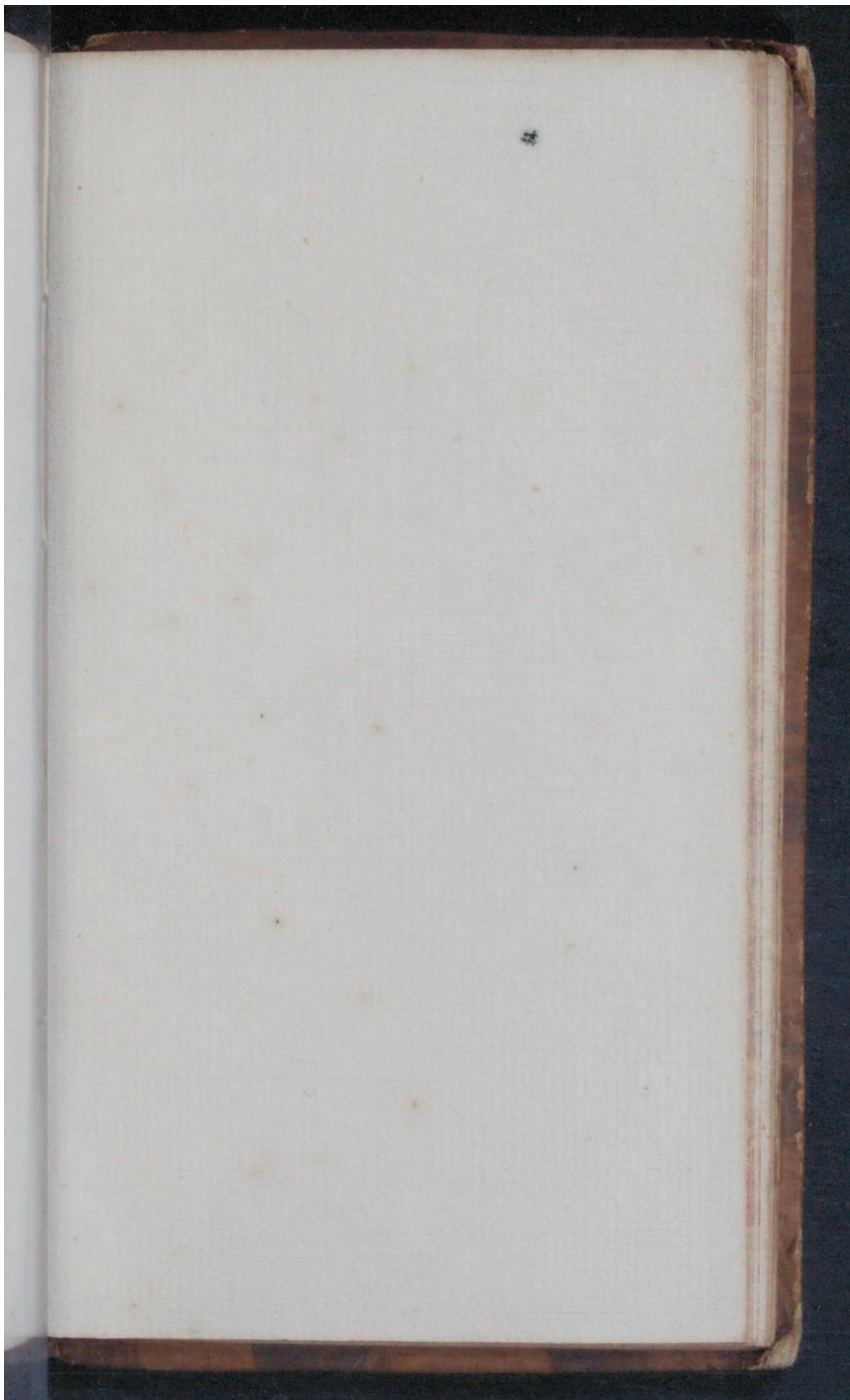
dat'er soo veel op de gronden van onse Prophetische Oeffeninge te seggen kon vallen. My aengaende / alhoewel ick in allen deelen / als nog niet toestemmen kan / 't geen onsen Proponent, daer met so veele waerschijnlijckheyt heeft gesegt / terwijl ick klaerlijck heb konnen bemercken / dat hy sig so vry wat door sijn driften liet vervoeren / soo meen ick evenwel / soo God anders mijn eenige tijd van leven en gesontheyt geeft / eens uyt de grond op / alles wat ick tot nog toe voor volstreckt / waer / en seecker gehouden heb / met afleggingé van alle prejudicie, na te sien / en te revideren. Daer in antwoorde Philologus, sal uw niemant eerder als ick geselschap houden / want ick sweer uw mijn broeder / dat ick door het discours van stracks niet weynig ben in mijn gemoed getroffen; als oock dat ick'er

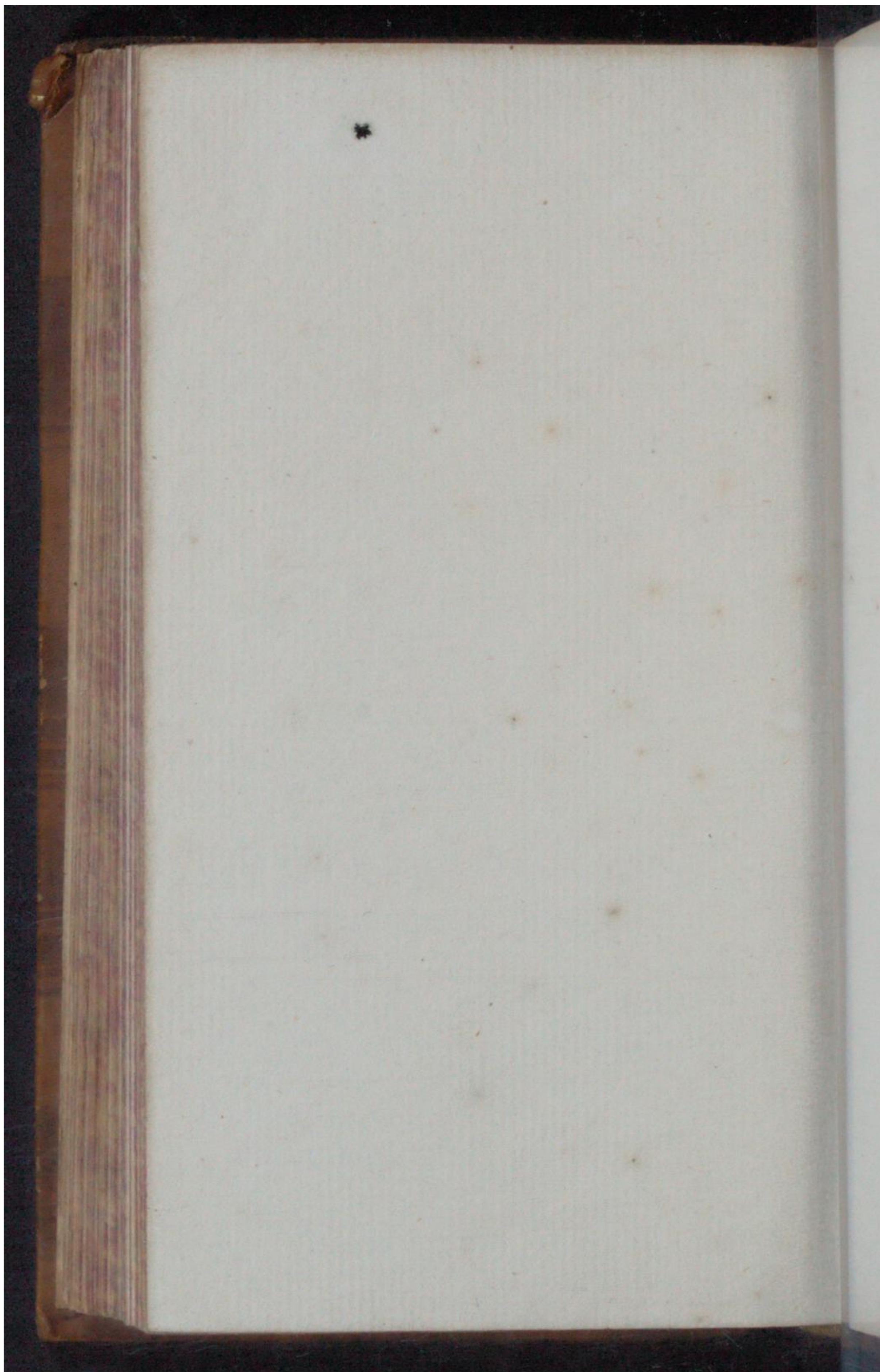
ſo veel kragt van waerheyt in heb beſpeurt/ dat ick geenſints en meen te ruſten/ voor ick mijn geeſt/ uyt dien verwarde dool-hof/ waer in ſe ſo lang heeft om-gedwaelt/ gered ſal hebben. En in der daed/ ſy hielden beyden hun woort hier ſo getrouw in/ dat ſe in minder als negen maen-den/ tuſſchen welcke tijd ſy noch menigmael/ met onſen Proponent als met hun getrouwſte boeſem-vrient verſcheyde diſcourſen hadden/ ſo verre avanceerden, in de kenniſſe dier dingen/ welc-ke waer en beſtendig zijn; datſe niet als met de uyterſte verfoejin-ge aen hunne voorgaende ſotter-nyen/ en waenen konden denc-ken. In den Jaere 1690. ver-trocken ſe van Franiker na Am-ſteldam, daer Philopater ſijn woonplaets ging nemen. Philologus, na een dag agt of tien ſijn vriend geſelſchap gehouden heb-bende/ vervoegde ſig (na datſe

hevorens wedersijts een onver-brekelijcke band van vriendschap / en nauwe alliantie door brieven hadden belooft) na Leyden: alwaer se tegenwoordig in goede gesont-heyt levende / ieder van hun / die hoop geeft / dat het Gemeen nog veele en grote diensten / door haer staet te erlangen.

E Y N D E.

DII

15-9-1909